

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

**Vývoj státního rozpočtu České republiky od roku 1968
po současnost**

Bc. Jan Beránek

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Jan Beránek

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Vývoj státního rozpočtu České republiky od roku 1968 po současnost

Název anglicky

Development of the Czech state budget since 1968 to the present

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit vývoj českého státního rozpočtu z historické perspektivy od roku 1968, až po současnost. V práci bude rozebrán vliv politických změn na sestavování státního rozpočtu za jednotlivé roky, přičemž zvláštní pozornost bude věnována rozdílům mezi minulým režimem, porevolučnímu období Sametové revoluce a období po vstupu země do Evropské unie. Dílčí cíle diplomové práce jsou:

- Detailní přehled vybraných kapitol státních rozpočtů za jednotlivé roky
- Porovnání vývoje velikosti vybraných ukazatelů státních rozpočtů
- Srovnání objemu financí jednotlivých státních sektorů v rozdílných politických prostředích

Výzkum českého státního rozpočtu by měl odpovědět na otázky:

- Jak zásadně byl státní rozpočet ovlivněn politickou situací?
- Jaké jsou hlavní rozdíly ve státním rozpočtu mezi minulým a současným režimem?
- Jak bylo ovlivněno sestavování státního rozpočtu po vstupu země do EU?
- Do jaké míry ovlivňuje sestavování českého státního rozpočtu současná situace v EU?

Metodika

Pro zpracování literární rešerše bude využita metoda studia odborné literatury. Literární rešerše se bude zabývat jednotlivými složkami státního rozpočtu, státním deficitem a vlivem byrokracie na sestavování státního rozpočtu. Informace budou získávány z českých zdrojů i zahraničních zdrojů, a to především z databáze českého ministerstva financí, odborných publikací a časopisů, a také z internetových zdrojů. V analytické části bude využito statistických metod, především statistické analýzy časových řad, dále bude využita metoda komparace, deskripce, analýzy a syntézy.

Doporučený rozsah práce

70 – 80 stran

Klíčová slova

státní rozpočet, rozpočtová skladba, příjmy státního rozpočtu, výdaje státního rozpočtu, schvalování státního rozpočtu, závěrečný účet, reforma, rozpočtové zásady

Doporučené zdroje informací

- Červenka M., Soustava veřejných rozpočtů, 1. vydání, Praha, Nakladatelství Leges, 2009, 208 s., ISBN: 978-80-87212-11-0
- Jánošíková P., Mrkývka P., Tomažič I. a kolektiv, Finanční a daňové právo, 1. vydání, Plzeň, Nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 525 s., ISBN: 978-80-7380-155-7
- Kohout P., Krejdl A., Pavel J., Průhledný státní rozpočet, 1. vydání, Praha, Nakladatelství Transparency International Česká republika, 2006, 219 s., ISBN: 80-903032-8-5
- Marková H., Boháč R., Rozpočtové právo, 1. vydání, Praha, Nakladatelství C. H. Beck, 2007, 264 s., ISBN: 978-80-7179-598-8
- Pavlásek V., Hejduková P., Veřejné finance a daně v České republice, 1. vydání, Plzeň, Nakladatelství NAVA, 2010, 216 s., ISBN: 978-80-7211-360-6

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Jiří Čermák, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 13. 3. 2017

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 13. 3. 2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vývoj státního rozpočtu České republiky od roku 1968 po současnost" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2017

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Jířímu Čermákovi, Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce a jejímu zdárnému dokončení.

Vývoj státního rozpočtu České republiky od roku 1968 po současnost

Souhrn

Tato diplomová práce se zabývá vývojem státního rozpočtu České republiky od roku 1968 po současnost. Teoretická část práce pojednává o historických počátcích státních rozpočtů, změnách v jejich struktuře, vývoji státního rozpočtu českých zemí od 18. století a o determinantech deficitu státního rozpočtu. Dále tato část obecně vymezuje obsah státního rozpočtu, jeho příjmovou a výdajovou stránku, a také způsob sestavování a schvalování v České republice. Praktická část práce se zabývá vývojem celkových výdajů státních rozpočtů a výdajů jednotlivých vybraných kapitol, přičemž jsou mezi sebou porovnávány tři historická období české země, konkrétně období Československé socialistické republiky od roku 1968 do roku 1989, období Československé respektive České republiky od roku 1990 do roku 2003 a období po vstupu České republiky do Evropské unie od roku 2004 do roku 2015. Práce sleduje příčiny a dopady výkyvů výdajů jednotlivých vybraných kapitol státního rozpočtu.

Klíčová slova: státní rozpočet, výdaje státního rozpočtu, příjmy státního rozpočtu, hrubý domácí produkt, zemědělství, průmysl, zdravotnictví, školství, správa, infrastruktura

Development of the Czech state budget since 1968 to the present

Summary

The Diploma thesis deals about the development of the state budget of the Czech Republic from 1968 to the present. The theoretical part deals about the historical origins of state budgets, changes in their structure, development of the state budget of the Czech lands since the 18th century and the determinants of the budget deficit. This part also defines the general contents of the state budget, the revenue and expenditure side, and also the modalities of compilation and approval in the Czech Republic. The practical part deals about the development of the overall expenditure of government budgets and expenditure of each selected chapters, which are compared with another three historical periods of the Czech lands, specifically the period of Czechoslovak Socialistic Republic from 1968 to 1989, a period of Czechoslovak and Czech Republic from 1990 to 2003 and the period after Czech Republic joined the European Union from 2004 to 2015. The thesis follows the causes and effects of fluctuations in expenditures of each selected state budget chapters.

Keywords: state budget, expenditures of the state budget, revenues of the state budget, gross domestic product, agriculture, industry, healthcare, education, governance, infrastructure

Obsah

1 Úvod	10
2 Cíl práce a metodika.....	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska.....	13
3.1 Počátky a vývoj státního rozpočtu	13
3.1.1 Vývoj státního rozpočtu na českém území	15
3.1.2 Vývoj státního rozpočtu v meziválečném období.....	18
3.1.3 Státní rozpočet v období protektorátu a ve 2. polovině 20. Století.....	19
3.1.4 První právní úpravy státního rozpočtu České republiky.....	21
3.2 Rozpočtový výhled.....	23
3.3 Funkce státního rozpočtu	25
3.4 Obecné vymezení obsahu státního rozpočtu	27
3.5 Příjmy státního rozpočtu	29
3.5.1 Daně.....	29
3.5.2 Správní poplatky a pojistné sociálního zabezpečení.....	31
3.5.3 Pojistné sociálního zabezpečení a příspěvky státní politiky	31
3.5.4 Výnosy z cla.....	32
3.5.5 Odvod zbyvajících zisku České národní banky.....	33
3.5.6 Pokuty a sankce	33
3.5.7 Příjmy z prodeje a pronájmu majetku České republiky.....	35
3.5.8 Úhrady spojené s realizací státních záruk.....	37
3.5.9 Splátky návratných finančních výpomocí.....	37
3.5.10 Peněžní dary.....	37
3.5.11 Ostatní příjmy státního rozpočtu.....	38
3.6 Výdaje státního rozpočtu.....	39
3.6.1 Vklady státu do akciových společností.....	41
3.6.2 Vklady a příspěvky mezinárodním organizacím	42
3.6.3 Příspěvky fyzickým osobám a dluhová služba	43
3.6.4 Ostatní výdaje	43
3.6.5 Dotace a návratné finanční výpomoci	44
3.6.6 Financování reprodukce majetku.....	46
3.6.7 Veřejné zakázky.....	47
3.8 Sestavování rozpočtu	48
3.9 Schvalování rozpočtu	49
3.10 Determinanty deficitu státního rozpočtu	51
3.10.1 Účinnost daňového systému	51
3.10.2 Makroekonomické proměnné	52
3.10.3 Politická nestabilita.....	52
3.10.4 Daňové vyrovnávání	53
3.11 Vliv byrokracie na sestavování rozpočtu	53
4 Praktická část.....	55

4.1 Celkové výdaje Československé socialistické republiky 1968-1989.....	55
4.1.1 Celkové výdaje státních rozpočtů mezi lety 1990-2003	57
4.1.2 Celkové výdaje státních rozpočtů mezi lety 2004-2015	58
4.1.3 Srovnání celkových výdajů státních rozpočtů 1968-2015	59
4.2 Výdaje sektoru zemědělství mezi lety 1968-1989	60
4.2.1 Výdaje sektoru zemědělství mezi lety 1990-2003	61
4.2.2 Výdaje sektoru zemědělství mezi lety 2004-2015	62
4.2.3 Srovnání výdajů sektoru zemědělství 1968-2015	63
4.3 Státní výdaje do sektoru průmyslu 1968-1989.....	64
4.3.1 Státní výdaje do průmyslu mezi lety 1990-2003	65
4.3.2 Státní výdaje do průmyslu mezi lety 2004-2015	66
4.3.3 Srovnání výdajů sektoru průmyslu 1968-2015	67
4.4 Státní výdaje na veřejnou správu mezi lety 1968-1989	68
4.4.1 Státní výdaje na veřejnou správu mezi lety 1990-2003	69
4.4.2 Státní výdaje na veřejnou správu mezi lety 2004-2015	70
4.4.3 Srovnání výdajů sektoru veřejné správy mezi lety 1968-2015	71
4.5 Výdaje na školství během let 1968-1989	72
4.5.1 Výdaje na školství během let 1990-2003.....	73
4.5.2 Výdaje na školství během let 2004-2015.....	74
4.5.3 Srovnání státních výdajů do sektoru školství mezi lety 1968-2015	75
4.6 Státní výdaje do zdravotnictví mezi lety 1968-1989.....	76
4.6.1 Státní výdaje do zdravotnictví mezi lety 1990-2003	77
4.6.2 Státní výdaje do zdravotnictví mezi lety 2004-2015	78
4.6.3 Srovnání státních výdajů do sektoru zdravotnictví mezi lety 1968-2015	79
4.7 Sociální výdaje státu mezi lety 1968-1989	80
4.7.1 Sociální výdaje státu mezi lety 1990-2003.....	81
4.7.2 Sociální výdaje státu od roku 2004 do roku 2015	82
4.7.3 Srovnání výdajů sociálního sektoru od roku 1968 do roku 2015	83
4.8 Státní výdaje na obranu země mezi lety 1968-1989	84
4.8.1 Výdaje na obranu státu mezi lety 1990-2003	85
4.8.2 Výdaje na obranu státu mezi lety 2004-2015	86
4.8.3 Srovnání státních výdajů na obranu země mezi lety 1968-2015	87
4.9 Státní výdaje na infrastrukturu země mezi lety 1968-1989	88
4.9.1 Státní výdaje na infrastrukturu mezi lety 1990-2003.....	89
4.9.2 Státní výdaje na infrastrukturu mezi lety 2004-2015.....	90
4.9.3 Srovnání státních výdajů na infrastrukturu mezi lety 1968-2015.....	91
5 Výsledky a diskuse	92
6 Závěr	94
7 Seznam použitých zdrojů	95
7.1 Internetové zdroje.....	96
7.2 Seznam tabulek	96
7.3 Seznam obrázků	96
8 Přílohy.....	98

1 Úvod

Vývoj státního rozpočtu je velmi rozsáhlé téma, které je možno uchopit z mnoha různých úhlů. Jednou z možných variant nahlížení na státní rozpočet, je zkoumat jeho příjmovou a výdajovou stránku, porovnávat je mezi sebou a vypočítat tak rozdíl mezi nimi. Tímto způsobem můžeme zjistit jaký je státní rozpočet ve své podstatě, jestli je vyrovnaný, přebytkový či deficitní. Číselné výsledky, které nám z tohoto zkoumání vyjdou, nám však nic podstatného nesdělí. Už ve starověkém Římě byla snaha o kalkulaci příjmů a výdajů státu, avšak bez toho abychom věděli, co stálo v pozadí jednotlivých rozhodnutí, které ovlivnily příjmovou a výdajovou stránku rozpočtu, nemůžeme přesně zhodnotit, zdali výsledek, ať už kladný či záporný, je pro státní aparát dobrý či nikoliv. Při zkoumání delší časové řady už však lze mnohé vypořadovat a zároveň odůvodnit současnou situaci, avšak pouze tehdy, kdy máme ucelené informace o politické situaci v daném státě a můžeme přiřadit jednotlivá politická a ekonomická rozhodnutí k číselným vyjádřením státního rozpočtu, tak pouze tehdy můžeme vyvozovat přímé závěry o stavu státního hospodářství a o způsobu jakým stát nakládá s veřejnými financemi. Pokud analyzujeme delší časovou řadu, je velmi obtížné podchytit všechny faktory, které ovlivňovaly daná rozhodnutí, protože se nejedná jen o faktory uvnitř daného státu, ale také faktory ovlivňující celkovou ekonomickou a politickou situaci ve světě, avšak při dostatku informací o těchto faktorech, můžeme případné nuance omezit na minimum. Ekonomika dané země a její vztah k celému světu je pro státní rozpočet velmi důležitý, přičemž ovlivňuje jeho příjmovou a výdajovou stránku, stejně tak jako státní rozpočet ovlivňuje stav ekonomiky daného státu. Státní rozpočet není tedy jen souborem číselných vyjádření hospodaření státu, ale je nástrojem, který ovlivňuje stav veřejných financí a tudíž přispívá k celkové harmonii nejen uvnitř daného státu, ale také ovlivňuje a je ovlivňován vztahy s ostatními státy, či jinými nadnárodními uskupeními.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je, prostřednictvím analýzy změn výdajů státního rozpočtu během sledovaného období, zhodnotit vývoj českého státního rozpočtu od roku 1968 do roku 2015.

V teoretické části bude představen historický vývoj struktury státního rozpočtu, od jeho prvopočátků ve středověku až do novodobé podoby státního rozpočtu České republiky. Bude přiblížena teoretická funkce státního rozpočtu a bude vysvětlen pojem rozpočtový výhled. Dále bude podrobně vymezen obecný obsah českého státního rozpočtu, jednotlivých složek příjmů a výdajů státního rozpočtu, bude představen celý proces sestavování a schvalování státního rozpočtu a také budou objasněny determinanty deficitu státního rozpočtu.

V praktické části bude práce zaměřena na výzkum výdajů státního rozpočtu napříč celým sledovaným obdobím. Budou mezi sebou porovnávány jak celkové výdaje státních rozpočtů, tak i výdaje jednotlivých vybraných kapitol. Zároveň budou mezi sebou porovnána jednotlivá politická období socialismu a demokracie před a po vstupu České republiky do Evropské unie a jejich vliv výdajovou stránku státního rozpočtu a následně bude zhodnocen rozdíl mezi těmito třemi politickými obdobími a jejich vlivem na výdaje státního rozpočtu. Pro lepší porovnání výdajů státního rozpočtu, budou veškeré zkoumané výdaje převedeny do hodnot k roku 2015.

2.2 Metodika

Pro zpracování literární rešerše bude využita metoda studia odborné literatury. Informace budou získávány z českých i zahraničních zdrojů, a také z odborných publikací a internetových zdrojů.

V praktické části diplomové práce budou využity data z internetových zdrojů a z odborné knihovny Ministerstva financí. Dále bude využito statistických a matematických metod, a to především statistické analýzy časových řad a matematické metody časové hodnoty HDP. Hodnoty HDP za jednotlivé roky budou převedeny, na základě této metody, do roku 2015 a podle vzniklého koeficientu budou přepočítány hodnoty celkových výdajů státního rozpočtu i jednotlivých vybraných kapitol. Na vzniklá data bude použita metoda analýzy, deskripce, komparace a syntézy. Jednotlivé výdajové kapitoly státního rozpočtu budou vybrány na základě rozsahu výdajů v poměru k celému státnímu rozpočtu, přičemž hlavní podmínkou bude jejich neměnná podstata po celé sledované období.

3 Teoretická východiska

3.1 Počátky a vývoj státního rozpočtu

I když je státní rozpočet jako produkt zákonitostí společenského vývoje úzce spjat s existencí státu a z tohoto hlediska je institutem stejně starým jako státní organizace, lze o státním rozpočtu v jeho nynější podobě a funkci hovořit teprve od 19. století, i když se s jeho jednotlivými složkami setkáváme mnohem dříve. (Marková, a další, 2007)

S potřebou stanovit a zejména pak opatřit prostředky na nejdůležitější výdaje státu se musely vypořádat již nejstarší orientální útvary. Tyto starověké orientální státy vytvářely postupně velmi členitý systém finanční administrativy, a to již v období, kdy hospodaření mělo ještě naturální podobu. Se vznikem a rozšířením peněžního hospodářství se začíná měnit i skladba státních příjmů. Vedle placení dávek spojených s vlastnictvím půdy se objevuje i zdanění ostatních výdělečných činností. (Veverka, a další, 1994)

Za první pokus o bilancování státních příjmů a výdajů se dá označit vyčíslení římských státních příjmů a výdajů v roce 168 př. n. l., které však je spíše než pokusem o státní rozpočet prvním pokusem o sestavení státního závěrečného účtu. (Marková, a další, 2007)

Ve starověkém Římě byly postupně zřizovány státní a provinciální pokladny zvané *fiscus*, ve kterých postupně docházelo k centralizaci státních finančních prostředků. Tyto státní pokladny plnily zároveň funkci státní banky a ministerstva financí a udržely si svůj vliv zhruba do roku 260, když je inflace degradovala na určité koordinační středisko. (prof. JUDr. Skřejpek, 1988)

Feudální zřízení v nově vytvořených státních organizacích sice navázalo na některé finanční římské instituty, ale začalo nově organizovat finanční hospodaření státu podle změněných společenských a hospodářských podmínek. Již v pozdním středověku šlechta opírala svá politická práva o práva rozpočtová. Práva stavovského sněmu povolovat vybírání daní zahrnovalo i souhlas k jejich upotřebení. S rostoucí centralizací finančního hospodaření se situace měnila, protože pro jednotlivé potřeby bylo zapotřebí seřadit výdaje a porovnat je s docházejícími příjmy a zajistit tak uspokojení základních potřeb státu. Tato sestava se začala označovat jako státní rozpočet. Vznik rozpočtu lze tedy sledovat od doby, kdy docházelo k rozkvětu finančního hospodářství a kdy absolutismus začal ustupovat stavovskému či konstitučnímu zřízení. Šlechta či parlament mohly ovlivňovat pouze příjmy státního rozpočtu, avšak výdaje státu byly plně pod kontrolou panovníka, a proto byly příjmy rozděleny do tří kategorií:

- Příjmy z regálních zdrojů, kde stát vstupoval na trh se svým artiklem
- Příjmy z daní trvale povolených, což byly zejména daně nepřímé
- Příjmy z daní jednotlivě povolovaných, tedy z daní přímých

(Pavlásek, a další, 2010)

Jako typický se pro evropské země uvádí vývoj v Anglii, která již v roce 1215 právním aktem Magna Charta Libertatum omezila moc krále v tom smyslu, že byl nucen vyžadovat si souhlas stavů při zavádění nových daní, avšak až do roku 1628, kdy byla sepsána petice práv, byla tato práva králem často porušována. Uzákonění státních výdajů, neboli druhá vývojová etapa, bylo v Anglii dosaženo v roce 1665 tzv. apropriační klauzulí, která poprvé omezila pravomoc krále k použití státních příjmů pouze na určitý účel. Toto omezení stanovilo, že je třeba každoročně zákonného opatření o státních výdajích respektive jejich příslušnému krytí. Třetí období, tedy období společného schvalování státních příjmů a výdajů se v Anglii stabilizovalo až v 18. století pod vlivem Francie. Rozhodování o rozsahu výdajů na jednotlivé účely, tedy kontrola panovníka parlamentem i na straně výdajů, vzniklo v Anglii jako důsledek Glorious Revolution z roku 1688. Počátky rozpočtového hospodaření se tedy v Anglii objevují již od počátku 18. století, v kontinentální Evropě až od 19. století. (Bakeš, a další, 2012)

3.1.1 Vývoj státního rozpočtu na českém území

Obdobným vývojem prošel i vývoj právní formy rozpočtu v českém státě. Čeští stavové se velmi záhy vynutili na panovníkovi výsadu povolování vybírat finanční břemeno. Vývoj státních příjmů a výdajů šel směrem k omezení výnosných panovníkových oprávnění. Např. král Jiří z Poděbrad státní výdaje hradil jen z příjmů regálních. Tato modernizace znamenala v podstatě to, že se postavilo en takové vojsko, kolik vynesly kutnohorské doly. František Palacký o těchto vojenských věcech píše v souvislosti s válkou proti uherskému králi Matyášovi a uvádí, že není nedůvodné podezření, že král, předvídaje, že synové jeho nebudou na válku jen potud, pokud stačila komora královská. (Veverka, a další, 1994)

K výraznějším reformám finančního systému dochází až na sklonku feudálního zřízení za vlády Marie Terezie, která potřebovala rozmnožit státní finanční zdroje, vyčerpané válečnými výdaji. Vytvořila některé ústřední ekonomické orgány, zavedla nebo zreformovala některé daně, poplatky a cla a dala podnět k sestavování státních příjmů a výdajů, tedy vlastně k sestavování nejjednoduššího státního rozpočtu. (prof. PhDr. Jindra, a další, 2015)

První státní rozpočet na území našeho státu, v rámci Rakouska-Uherska, byl uveřejněn 28. 3. 1848. Nebyl to však státní rozpočet tak jak ho známe dnes. Až na základě nařízení ministra financí a Nejvyššího účetního a kontrolního úřadu ze dne 17. 10. 1863, kdy bylo upraveno rozpočtové řízení, a také forma a obsah, které odpovídaly politické situaci v době konstituční monarchie. (Marková, a další, 2007)

Vlastní právní úprava rozpočtu nacházela oporu v Ústavě z roku 1867, kde byla řešena i otázka státního dluhu v obou částech říše. Ke sjednocení státního dluhu došlo zákonem č. 66 ze dne 20. 6. 1868 a k vypsání obligací jednotného státního dluhu došlo oznámením ministra financí č. 158 z 28. 12. 1868. Schvalování rozpočtu příslušelo říšské radě, přičemž rozpočtový rok začínal 1. 7. a končil 30. 6. následujícího roku. Struktura státního rozpočtu v té době byla jednoduchá. Rozpočet byl součástí finančního zákona a byl složen ze státních příjmů a výdajů. (prof. PhDr. Jindra, a další, 2015)

Ve druhé polovině 19. století se měnila struktura státních příjmů. Příjem státu z přímých daní po celé období pozvolna klesal, výnosy nepřímých daní spíše stagnovaly. Naopak rostly příjmy z různých nově zaváděných poplatků. Mírně tak klesal celkový podíl daní na příjmech státu. Druhým nejvýznamnějším zdrojem státních příjmů zůstaly výnosy z monopolů. Příjmy z cel mírně klesaly. Podle účelu se cla rozlišovala na cla finanční, která měla za cíl zvýšit státní příjmy, a na ochranná cla, do kterých patřila cla průmyslová a agrární a jež měly za cíl ochranu hospodářství. Na konci 19. století se podílela finanční cla z 55,19 %, průmyslová cla z 39,37 % a agrární cla z 5,44 % na celkovém výnosu z cel. Nejvíce plynulo do státní pokladny z dovozu kávy 33 %, minerálních olejů 17 %, bavlněné přízně 4 % a železných výrobků 5 %. (Myška, 1999)

Příjmy a výdaje státního rozpočtu po poklesu na počátku 60. let 19. století až do počátku 20. století mírně rostly. K prudkému nárůstu dochází až v polovině prvního desetiletí 20. století. V období 1904-1913 vzrostly příjmy i výdaje téměř dvojnásobně. Měnila se i struktura výdajů, v rozpočtu pro rok 1910 připadal největší podíl na výstavbu a údržbu železnic, a to necelých 27 %. V souvislosti se zostřováním mezinárodní politické situace rostly i výdaje na zbrojení a armádu. Před první světovou válkou dosáhl deficit 25 mil. Korun. (prof. PhDr. Jindra, a další, 2015)

Tabulka č. 1: Struktura státních příjmů Rakouska-Uherska v letech 1847-1913

Druh příjmů/rok	1847	1868	1883	1889	1913
Přímé daně	35,57 %	35,14 %	31,12 %	27,64 %	28,15 %
Nepřímé daně	16,66 %	22,08 %	16,11 %	15,84 %	16,84 %
Kolky, taxy, poplatky	5,26 %	14,70 %	20,41 %	17,25 %	16,52 %
Čistý výnos monopolů	28,14 %	20,51 %	16,98 %	25,37 %	26,06 %
Výnos z cel	14,37 %	7,57 %	14,98 %	13,88 %	12,43 %

Zdroj: (Myška, 1999)

Tabulka č. 2: Přehled příjmů a výdajů státního rozpočtu monarchie v letech 1848-1913 v mil. Korun

Rok	1848	1859	1869	1879	1889	1899	1904	1909	1913
Výdaje v mil Korun	512,6	1116, 4	600	908,6	1102,6	1518	1758,8	2883,6	3461
Příjmy v mil Korun	320	1007, 6	646,4	789,6	1128,8	1598,2	1797,8	2794,8	3486

Zdroj: (prof. PhDr. Jindra, a další, 2015)

Tato tabulka také napovídá tomu, jak se tehdejší daně lišily od těch dnešních. V roce 1927 proběhla na českém území daňová reforma, která rozdělila přímé daně a to na výnosovou daň a na daň důchodovou. Pod výnosovou daň patřilo mnoho dalších daní. První z nich byla všeobecná daň výdělková, která danila pracovní příjmy obyvatel v rozmezí od 2,5 % do 4 %, domovní daň, která se pohybovala v rozmezí 8 % až 12 %, daň z vyššího služebného, jež činila 3 %, daň z obohacení, která se pohybovala od 2 % až do 55 % v závislosti na výši obohacení, 10 % daň z tantiém a rentová daň. Domácnosti platily důchodovou daň ze všech svých příjmů po překročení minimální hranice. Daňová progresse byla poměrně velká a pohybovala se ve dvaceti pásmech od 1 % do 28 %. Přímé daně měly ještě jeden velmi specifický odvod tzv. branný příspěvek, který museli platit všichni lidé ve věku 25 až 50 let, kteří neabsolvovali vojenskou službu v délce 12 týdnů. Výše branného příspěvku se počítala jako 10 % navíc k důchodové dani. S drobnými úpravami se tento systém daní zachoval až do vzniku protektorátu. (Myška, 1999)

3.1.2 Vývoj státního rozpočtu v meziválečném období

První státní rozpočet byl přijat v květnu roku 1919 na období téhož roku. Skládal se ze dvou částí, a to z části příjmové a z části výdajové. Obě tyto části byly členěny na řádné a mimořádné. Rozpočet na rok 1919 i na rok 1920 byly sestaveny jako schodkové, přičemž vše vystihovala slova ministra Rašína z roku 1919, který zdůraznil nutnost pracovat a šetřit, nežít si nad poměry, nepřipouštět korupci. (Vencovský, 1994)

V období let 1927-1938 došlo k radikálním změnám rozpočtové soustavy, protože se změnilы základní finanční zákony a novely, které změnilы finanční hospodaření místní samosprávy. Toto nové uspořádání státního rozpočtu bylo výsledkem reformy Karla Engliše ve funkci ministra. (Bakeš, a další, 2012)

Od počátku republiky se dodržovalo, že každý resort má v rozpočtu jednu kapitolu, avšak reforma rozpočtového hospodaření z roku 1927 znamenala nové rozdělení rozpočtové struktury na čtyři spojené struktury:

- Rozpočet skupiny I. – vlastní státní správy, který obsahoval všechny výdaje a příjmy týkající se administrativy úřadů a zařízení a vnitřně se dále členil. V této skupině bylo k nalezení i celkové saldo státního hospodaření, protože v ní byl zahrnut výsledek hospodaření i z ostatních skupin
- Rozpočet skupiny II. – správa státních podniků, neboli subjektů ve vlastnictví státu, ale hospodařících na komerčních principech. Tato skupina se členila na finanční monopoly, správní monopoly a přičleněná odvětví, Československé státní železnice a ostatní podniky
- Rozpočet skupiny III. – podíl samosprávných svazků na státních daních, dávkách a poplatcích
- Rozpočet skupiny IV. – správa státního dluhu

(Vencovský, 1994)

3.1.3 Státní rozpočet v období protektorátu a ve 2. polovině 20. Století

V období protektorátu a během celého průběhu druhé světové války byl rozpočet Protektorátu Čechy a Morava zdánlivě samostatný. Ministerstvo financí jej sestavovalo podle pokynů zplnomocněnce Říše a schvaloval ho protektor, protektorátní vláda jej ani neviděla, avšak struktura rozpočtu z těchto let neměla na vývoj českého státního rozpočtu v poválečných letech žádný vliv. Ještě během roku 1945 se v české zemi hospodařilo bez rozpočtu. První poválečný rozpočet byl sestaven až v roce 1946 a už o rok později se přestaly výdaje rozpočtu dělit na řádné a mimořádné, ale nově se začaly rozlišovat na provozní a investiční. (Marková, a další, 2007)

Rozpočet na rok 1949 byl poznamenán prvním pětiletým hospodářským plánem, i když strukturální členění státního rozpočtu se neměnilo. Novinkou bylo odlišné vnitřní uspořádání jednotlivých kapitol a vytvoření členění nižších složek rozpočtové struktury, a to tak, aby odpovídaly podnikovému účetnictví. Nové schéma začalo platit pro státní správu v roce 1949, pro svazky lidové správy v roce 1950. Většina státních fondů byla ještě v roce 1949 spravována odděleně od státního rozpočtu podle zásad fondovního hospodářství. (Pavlásek, a další, 2010)

Struktura rozpočtů na roky 1950 a 1951 byla ovlivněna zejména spojením celého hospodaření národních výborů se státní správou a jejich napojením přímo na státní rozpočet. Rozpočty národních výborů přestaly dostávat dotace a přiděly, ale hospodařily podle svých rozpočtů, které však byly součástí státního rozpočtu. Do státního rozpočtu se také začlenilo národní pojištění, které do té doby fungovalo na fondovním principu. V letech 1949-1951 se vytvořila dvě centra financování národního hospodářství, neboli státní rozpočet a Fond národního hospodářství. Dvojité financování správních výdajů odporovala jednotě národního hospodářství s jednotným státním hospodářským plánem a jednotným státním rozpočtem, a proto od roku 1952 se samostatná finanční služba Fondu národního hospodářství zastavila a zavedlo se napojení podniků na státní rozpočet. (Marková, a další, 2007)

Přijetím zákona č. 8/1959 Sb. byla stanovena základní pravidla státního rozpočtu a o hospodaření s rozpočtovými prostředky. Byla to naše první právní úprava státního rozpočtu nemající časově omezenou platnost. Zákon se stal univerzální úpravou pro státní rozpočet a pro rozpočty národních výborů všech stupňů, které byly součástí rozpočtu státního. Tato pravidla platila až do roku 1970, kdy byla přijata nová pravidla, která reagovala na vytvoření federativního státu. (<http://www.cevro.cz/cs/193713-historie-ceskoslovenskych-ceskych-statnich-rozpocetu>)

Rozpočtová pravidla federace, zákon č. 134/1970 Sb., přijímaná už v souvislosti s tehdy novým plánovacím zákonem a na pozadí celkové centralizace hospodářského řízení, zákon č. 8/1959 Sb. zrušila a z důvodu tehdejší ústavnosti ponechala to, že orgány a organizace republik podle zákona č.8/1959 Sb. postupují do doby, než ČNR a SNR přijmou v rámci své kompetence vlastní zákony. ČNR tak učinila zákonem č. 60/1971 Sb. Oba zákony federální i český, platily do 31. 12. 1989. Vedle pravidel federálních tak měla každá republika pro republikové rozpočtové hospodaření svoje pravidla. (Pavlásek, a další, 2010)

Federální rozpočtová pravidla byla nahrazena federálním zákonem č. 129/1989 Sb., který byl nahrazen zákonem č. 563/1990 Sb., a tento pak zrušen v souvislosti se zánikem federace zákonem č. 4/1993 Sb. Česká rozpočtová pravidla byla upravena zákonem č. 163/1989 Sb., který byl zrušen zákonem č. 576/1990 Sb. (<http://ekonomicky-denik.cz/studie-ceskoslovensko-cesko-a-jejich-rozpocety/>)

3.1.4 První právní úpravy státního rozpočtu České republiky

Základem právní úpravy pravidel hospodaření s rozpočtovými pravidly České republiky byl tedy až do konce roku 2000 zákon č. 576/1990 Sb., o hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí v České republice, ve znění pozdějších předpisů. Fungování zákona, v letech kdy byl platný a účinný, ukázalo, že řada předpokladů, se kterými se počítalo při jeho přípravě v roce 1990, byla překonána a že je třeba v právní normě pro další období nezbytně reagovat na nové potřeby a skutečnosti. Hlavní nedostatky právní úpravy:

- Nedostatečná úprava odpovědnosti za hospodaření a kontrolní činnosti správců kapitol
- Příliš volný režim hospodaření příspěvkových organizací
- Nebyly upraveny podmínky pro poskytování záloh dodavatelům, u příspěvkových organizací bylo příliš široké použití rezervního fondu, které umožnilo kapitálovou účast v jiných subjektech a přijímáním úvěrů docházelo k zadlužování státu
- Konkrétní dotace se poskytovaly na smluvním základě, aniž by možnost uzavírání smluv byla upravena zákonem
- Nebylo upraveno řízení a financování státního dluhu, tj. funkce státní pokladny
- Nebyl upraven postup změny financování při vyhlášení stavu ohrožení státu a válečného stavu
- Nebylo upraveno správné použití prostředků přijímaných z rozpočtu Evropských společenství souvisejících s realizací předstrukturálních nástrojů financování
- Úprava poskytování státních záruk, která umožňovala poskytovat státní záruky v rozměrech přesahující možnosti státního rozpočtu (Pavlásek, a další, 2010)

Základní změny platného zákona o rozpočtových pravidlech oproti starému zákonu proto spočívaly:

- Nepočítá se již s právní formou rozpočtové organizace a v souladu se zákonem o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích se počítá s formou organizačních složek státu bez právní subjektivity

- V úpravě pravidel hospodaření příspěvkových organizací, kdy dochází ke zpřesnění režimu vztahů příspěvkových organizací ke státnímu rozpočtu
- Ve vymezení základních pravidel a podmínek poskytování dotací a návratných finančních výpomocí ze státního rozpočtu tak, že se předpokládá poskytování dotací v zásadě na základě rozhodnutí poskytovatele, pokud by dotace měla být poskytnuta dohodou, je třeba, aby tak stanovil zvláštní zákon
- Ve zrušení samostatnosti rozpočtů okresních úřadů a ve vytvoření rozpočtové kapitoly okresní úřady, spravované ministerstvem vnitra
- V úpravě kontrolní činnosti ministerstva financí, územních finančních orgánů, správců kapitol a okresních úřadů
- V omezení poskytování státních záruk na celkový rozsah 40 % rozpočtových výdajů v daném rozpočtovém roce

Navíc platný zákon o rozpočtových pravidlech obsahuje úpravu základních pojmů, postavení a obsah střednědobého výhledu státního rozpočtu, řízení likvidity státní pokladny a řízení státního dluhu, úpravu hospodaření s prostředky Národního fondu, mimořádná opatření ve finančním hospodaření státu při vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu. (Marková, a další, 2007)

3.2 Rozpočtový výhled

Peníze ve svých ekonomických funkcích a vztahy, které na základě těchto funkcí vznikají, jsou základem všech dílčích finančněprávních institutů. Jedním z nejdůležitějších, které spadají pod oblast financí, je právě státní rozpočet. (Spáčil - teorie finančního práva)

V nejširším pojetí můžeme státní rozpočet chápat jako produkt historického vývoje společnosti a její ekonomiky a charakterizovat jej jeho zásadní funkcí, tj. jako dokument schválený nejvyšším orgánem státu, zákonodárným sborem a stanovící předpokládané příjmy a výdaje státu na jednorozhodní období. Státní rozpočet představuje tedy z hlediska ekonomického nástroj pro rozdělování větší nebo menší části národního důchodu v peněžním vyjádření. (Bakeš, a další, 2012)

Zajištění určité standardní úrovně nejdůležitějších veřejných statků pro celé území státu je nezbytné. Stejně tak je nezbytné zajistit určitou stabilizaci ekonomického vývoje, a to je možné také pouze přes centrální rozpočet. Územní rozpočty mají naopak respektovat rozdílné preference obyvatelstva, avšak zájem obyvatel o věci veřejné často není příliš velký a tak i preference většiny se může lišit od skutečnosti. I dnes je státní rozpočet základním finančním plánem státu, který se každoročně schvaluje formou zákona a který slouží k soustředování peněžních zdrojů společnosti a k jejich nenávratnému rozdělování s určením na úkoly především v oblasti rozšířené reprodukce. Tato rámcová charakteristika vyjadřuje především příslušnost každého státního rozpočtu do systému plánu rozvoje národního hospodářství. (Pavlásek, a další, 2010)

Rozpočtový výhled se nově stává v České republice základním dokumentem o záměrech a cílech rozpočtové politiky na delší období. Posunem ke střednědobému horizontu rozpočtování se posiluje celková programovost vládní politiky. Obsahuje očekávané příjmy státního rozpočtu a odhadované výdaje státního rozpočtu v jednotlivých letech, na které je rozpočtový výhled sestavován, a to nejméně v rozsahu celkových příjmů, celkových výdajů, výdajů na vybrané programy reprodukce majetku, u nichž výši účasti státního rozpočtu na jejich financování schválila vláda a přehled úvěrů, na které jsou poskytnuty státní záruky. (<http://www.cevro.cz/cs/193713-historie-ceskoslovenskych-ceskych-statnich-rozpocetu>)

Rozpočtový výhled, má-li splnit svůj účel a má-li být správně vypracován, musí vycházet z analýzy hospodaření v minulých alespoň třech letech. Součástí střednědobého výhledu je analýza všech splatných závazků státu. Má-li být analýza postavena na pevných základech, je třeba ji provést samostatně v oblasti rozpočtových položek běžných odděleně od rozpočtových položek kapitálových. (Marková, a další, 2007)

Základem střednědobého výhledu je analýza pravidelně se opakujících příjmů a výdajů, která umožňuje zpracovateli poměrně kvalifikovaný odhad vývoje rozpočtových položek v budoucích obdobích. Má-li rozbor poskytnout žádoucí podklady pro sestavení rozpočtového výhledu, měl by obsáhnout především tyto oblasti:

- Vývoj objemu rozpočtu v jednotlivých letech minulosti a jeho vnitřní třídění, a to z hlediska krátkodobého i dlouhodobého
- Posouzení možností ovlivnit objem a vývoj příjmů a výdajů
- Specifikaci a vývoj běžných výdajů
- Objektivní posouzení únosné výše dluhové služby
- Posouzení investičních potřeb a způsob jejich financování (Pavlásek, a další, 2010)

Střednědobý výhled vypracovává ministerstvo financí v součinnosti se správci kapitol, územními samosprávnými celky a státními fondy a předkládá jej vládě společně s návrhem státního rozpočtu. Termín pro předání podkladů pro vypracování střednědobého výhledu, jejich rozsah a strukturu stanoví ministerstvo vyhláškou. Vláda projednává návrh střednědobého výhledu současně s návrhem státního rozpočtu a schválený střednědobý výhled předkládá sněmovně. Dává ho tak poslanecké sněmovně na vědomí současně s návrhem zákona o státním rozpočtu. (Marková, a další, 2007)

3.3 Funkce státního rozpočtu

Pokud jde o ekonomické působení státního rozpočtu, lze konstatovat, že v rozpočtu jsou uplatněny funkce fiskální, alokační a redistribuční. Funkce fiskální vychází ze samé podstaty státního rozpočtu, tj. soustředit dostatek prostředků na zabezpečení plnění úkolů státu. Státní rozpočet však plní zároveň úlohu alokační, tj. ovlivňuje rozmístění výrobních zdrojů podle potřeb hospodářského rozvoje. Nezbytnou funkcí je funkce redistribuční, která spočívá v ovlivňování důchodové situace výrobní sféry i obyvatelstva. Redistribuční funkce je vlastním posláním každého státního rozpočtu, znamená znovurozdělování národního důchodu podle potřeb celé společnosti. Prostředky získané prvotní dělbou daňových plateb subjektů ve výrobě a dalším rozdělováním daní a jiných plateb ostatním subjektům, ať už fyzických či právnických osob, se používají, neboli znovu rozdělují na úkoly jiné. (Pavlásek, a další, 2010)

Proces reprodukce, jemuž státní rozpočet slouží, není chápán pouze z úzkého hlediska hmotné výroby, nýbrž jako činnost směřující k rozvoji i nehmotných potřeb dané společnosti a vztahů s tím spojených. Tyto celospolečenské zájmy neboli materiální stránka státního rozpočtu, jsou zabezpečeny i z hlediska procesního, tj. kompetencí státních orgánů, kterým je svěřeno schvalování rozpočtových právních aktů a kontrola jejich plnění. (Marková, a další, 2007)

Rozdělování a alokace peněžních prostředků do příslušných hospodářských sfér vyjadřuje podstatu ekonomického působení státního rozpočtu. Přitom nejde o pouhé pasivní, odvozené vyjádření údajů a čísel hmotného plánu do podoby peněžní, nýbrž o samostatné, aktivní konfrontování cílů a úkolů hmotného plánu s možnostmi celého hospodářství, státní rozpočet v tomto působení je sice doplňován ostatními finančními plány, avšak ve srovnání s nimi provádí rozdělování peněžních a tím i hmotných zdrojů definitivně. Prostředky ze státního rozpočtu se poskytují podle možností státního rozpočtu a není na ně právní nárok, pokud nestanoví zvláštní právní předpis jinak. (Pavlásek, a další, 2010)

Funkce státního rozpočtu jsou nejen povahy ekonomické, nýbrž i politické. Podle množství shromažďovaných peněžních prostředků a zejména cílů, na něž tyto prostředky jsou vynakládány, je možno usuzovat i na politiku celého státu. Vláda může financovat činnosti, kterými zajišťuje funkce státu, pouze prostřednictvím státního rozpočtu a Národního fondu, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. (Vencovský, 1994)

Všechny rozpočty mají řadu společných rysů, zejména pokud jde o proces jejich navrhování či schvalování, rovněž tak kontrola či sankce uplatňované při porušení stanovených pravidel jsou obdobné. Tyto společné rysy upravuje stát zákonem a jsou označovány jako rozpočtové zásady. Při hospodaření s rozpočtovými prostředky musí subjekty, kterých se to týká, dodržovat další pravidla či zásady, které stanoví zákon o rozpočtových pravidlech i předpisy vydané k jeho provedení. Rozpočtové zásady představují určitý systém poznatků a zkušeností, které se nahromadily v průběhu historického vývoje státního rozpočtu a rozpočtového procesu. (Marková, a další, 2007)

Československá finanční věda se na začátku tohoto století pokusila rozlišit tyto zásady podle určitých společných rysů a seskupila je do dvou základních skupin, které označila jako zásady všeobecné a zásady speciální. Mezi všeobecné rozpočtové zásady byly zařazeny jasnost, pravdivost, úspornost státního rozpočtu. Mezi zásady speciální byly zařazeny časová omezenost rozpočtu, jednotnost a úplnost, specializace a vázanost i zákaz virementu, zásada brutto rozpočtu, zásada zákonnosti a publicity. (Vencovský, 1994)

3.4 Obecné vymezení obsahu státního rozpočtu

V nejobecnějším pojetí státního rozpočtu jsou jeho obsahem veškeré příjmy a výdaje, jakož i vazby na rozpočty ostatní. Příjmy se mohou dělit z pohledu toho, zda mají návratný či nenávratný charakter, což u návratných znamená, že pokud se dostanou do rozpočtu, musí se počítat s tím, že je to řešení zdrojů na jeden rok nebo na několik let a že se za nějakou dobu bude muset vytvořit zdroj pro navrácení takto získaných příjmů, nebo zdali jde o prostředky, které se dají využít k plnění státních funkcí a není nutné je tedy vracet poskytovateli. (Červenka, 2009)

I u příjmů nenávratného charakteru lze nacházet další dělení, např. na příjmy daňové a příjmy nedaňové. Nedaňové příjmy jsou zpravidla nepravidelné, např. příjmy z prodeje majetku státu či příjmy v podobě nepravidelných příjmů, např. pokuty. Daňové příjmy se dělí na daně přímé a nepřímé. (Pavlásek, a další, 2010)

Zatímco na straně příjmů jde tedy o očekávané prostředky, na straně výdajů jde o okruh potřeb, které je třeba uhradit. Jedná se nejčastěji o opakující se výdaje na státní správu či na sociální zabezpečení, tedy na nezbytné potřeby státu, ale také zajištění dalších úkolů a cílů, kterých chce stát dosáhnout a musí je finančně zajistit. Tím se postavení obou stran rozpočtové bilance liší. Výdaje vycházejí z určitého nutného minima, které je nezbytné pro fungování státu, a proto tyto potřeby je možné dosti přesně vyjádřit, na straně příjmů tomu již tak není. (Červenka, 2009)

Výdaje jsou proto z tohoto hlediska v rozpočtové logice primární, o jejich potřebnosti a nutnosti musí být vláda, poslanecká sněmovna i občané přesvědčeni. Kdyby všechny uvedené subjekty byly přesvědčeny, že není nutné finanční prostředky přerozdělovat, že vše je možné financovat prostřednictvím soukromého sektoru, nebylo by potřeba řešit otázku rozpočtu a velikosti daní. (Jánošíková, a další, 2009)

Výdaje státního rozpočtu se mohou členit z různých úhlů pohledu. Nejčastěji je dělíme do dvou skupin a to na výdaje s návratným a nenávratným charakterem, výdaje plánované a neplánované, výdaje na infrastrukturu a na investice, nebo na výdaje běžné a kapitálové. (Červenka, 2009)

Nejčastěji se setkáváme s členěním na běžné a kapitálové výdaje. Běžné výdaje slouží především k financování běžných potřeb v daném roce. Jsou to provozní výdaje, náklady na opravu a údržbu, mzdové náklady v organizacích zabezpečujících veřejnou spotřebu obyvatel a transfery domácnostem. Běžné výdaje jsou nejobjemnější skupinou výdajů obecních rozpočtů. Na druhou stranu kapitálové výdaje slouží k financování investičních potřeb v daném roce jak u veřejného sektoru, tak v obcích, ale i u podnikatelských subjektů. (Pavlásek, a další, 2010)

3.5 Příjmy státního rozpočtu

3.5.1 Daně

Daně jsou povinné, nenávratné a pravidelně se opakující platby. Jejich výše vyplývá z příslušných právních norem. Není proto z pohledu příjmů státního rozpočtu rozhodující, kdo daň platí, ale to, které daně a s jak vysokým výnosem stát získá. Další otázkou může být, zda se o tento výnos stát dělí s jiným rozpočtem. Pokud jde o výnosy daní, stanoví zákon o rozpočtovém určení daní, která jejich část je příjmem. Daně se nejčastěji rozdělují na daně přímé a daně nepřímé. V České republice jsou v současné době vybírány následující daně:

- Přímé daně: daně z příjmů, daň z nemovitostí, daň dědická, daň darovací, daň z převodu nemovitostí a silniční daň
- Nepřímé daně: daň z přidané hodnoty a spotřební daně (Jánošíková, a další, 2009)

Příjmem státního rozpočtu je zcela výnos daně dědické, daně darovací a daně z převodu nemovitostí. Další dvě z přímých daní do státního rozpočtu neplynou vůbec. Daň z nemovitostí je příjmem obecního rozpočtu a daň silniční je příjmem státního fondu dopravní infrastruktury. (Kohout, a další, 2006)

Daň dědická, daň darovací a daň z převodu nemovitostí mají charakter jednorázových, majetkových daní, tj. platí se v okamžiku nabytí určitého majetku a jejich vyměření je záležitostí správce daně. Poplatník podává pouze daňové přiznání a až na základě platebního výměru daní platí. (Jánošíková, a další, 2009)

Daň z příjmu je přímou daní důchodového typu, postihuje příjmy jak fyzických, tak i právnických osob, peněžní i naturální, pokud nejsou ze zdanění vyňaty či od daně osvobozeny. Poplatník podává daňové přiznání, vypočítává si daň sám a odvádí ji příslušnému správci daně. O rozdělení odvedené daně do příslušných rozpočtů se starají finanční úřady. (Pavlásek, a další, 2010)

Sdílené daně jsou součástí daní nepřímých. Tyto daně připadají jak státnímu rozpočtu, tak i rozpočtům jiným. Jedná se zde hlavně o daň z přidané hodnoty, o kterou se státní rozpočet dělí s rozpočty obcí. Ostatní spotřební daně jsou příjmem pouze státního rozpočtu. (Kohout, a další, 2006)

Daň z přidané hodnoty je daň, která zatěžuje konečného spotřebitele v prodejní ceně nakoupeného zboží nebo služby. Jde o takového spotřebitele, který nemá nárok na odpočet daně na vstupu např. z důvodu, že není plátcem daně. Daň odvádí dodavatel. Plátce daně má nárok odpočítat od své daňové povinnosti částku daně, kterou zaplatil svým dodavatelům na vstupu. Tím vlastně zdaňuje pouze přidanou část hodnoty ke své nákupní ceně, tedy přidanou hodnotu. Při výpočtu a odvodu daně z přidané hodnoty se realizuje odpočet, to znamená, že do státního rozpočtu se odvede jen saldo, neboli rozdíl mezi daní na vstupu a daní na výstupu. (Jánošíková, a další, 2009)

Spotřební daně patří také mezi daně nepřímé. Jedná se o takové daně, kterými stát zatěžuje prodej nebo spotřebu úzké skupiny výrobků. Spotřební daně také nezatěžují výrobce nebo dovozce zboží, který je pouze vybírá, ale zatěžují až konečného spotřebitele. Spotřební daně se liší od daně z přidané hodnoty zejména tím, že jsou vybírány jen jednorázově u výrobce či dovozce. Jsou součástí základu pro výpočet daně z přidané hodnoty, což jejich ekonomický dopad násobí. Spotřební daně postihují vybrané výrobky, podle nichž pak jednotlivé daně mají svůj název. (Pavlásek, a další, 2010)

3.5.2 Správní poplatky a pojistné sociálního zabezpečení

Mezi povinnými platbami daňového charakteru jsou uváděny také poplatky. U poplatků se, na rozdíl od daní, již předpokládá, že jsou vybírány za nějakou činnost státu, jeho orgánů. Otázka výnosu je řešena v rozpočtových zákonech dosti obecně. Správní poplatky jsou v některých případech příjmem státního rozpočtu, jindy mohou být příjmem rozpočtu kraje či obce. Rozdělení výnosu správních poplatků, na rozdíl od daní z příjmů, není řešeno procentním podílem na vybrané částce, ale závisí na subjektu, který správní poplatek za svoji činnost inkasuje. Rozpočtové určení výnosu správních poplatků závisí tedy na tom, který orgán státní správy je pověřen výkonem správního úkonu. U soudních poplatků, které se platí za úkony, které v zájmu fyzických či právnických osob provádí soudy a které jsou příjmem státního rozpočtu, žádné nejasnosti nevznikají. Je nutné si uvědomit, že soudní poplatky se nerovnájí náhradě nákladů, kterou určuje soud, ale že jsou jen její součástí. Pro některá řízení před soudem se soudní poplatky nestanovují, u jiných může být přiznáno osvobození od soudních poplatků. (Červenka, 2009)

3.5.3 Pojistné sociálního zabezpečení a příspěvky státní politiky

Platby pojistného a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, včetně penále tvoří jeden z největších zdrojů příjmů státního rozpočtu. Povinnost platit pojistné a příspěvek je dána zvláštním zákonem a týká se jak zaměstnanců, tak osob samostatně výdělečně činných. Za zaměstnance odvádí příslušné platby zaměstnavatel s tím, že část si hradí přímo zaměstnanci a část hradí zaměstnavatel, ostatní fyzické osoby, které mají povinnost pojistné a příspěvek platit, tak činí samostatně. Příjem z pojistného by měl hradit náklady státu na důchody, nemocenské dávky apod. Získané prostředky jsou soustřeďovány na zvláštním účtu rozpočtu a v budoucnu se možná přesunou do zvláštního fondu. Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti by měl krýt výdaje spojené s rekvalifikací, vytvářením nových pracovních míst. (Pavlásek, a další, 2010)

3.5.4 Výnosy z cla

Výnosy cel včetně sankcí a úhrad exekučních nákladů v celním řízení patří také mezi tradiční příjmy státního rozpočtu. Clo je příjmem pouze státního rozpočtu, jak je výslovně zákonem uvedeno. V poměru k jednotlivým fázím procesu společenské reprodukce bylo by možno cla zařadit do úseku druhotné dělby národního důchodu a historicky jejich význam spojit s poplatky. Tato spojitost dochází někdy výrazu i terminologicky, neboť se hovoří o celních poplatcích. Obsahově pak má clo s poplatky společnou i konstrukci úplaty za služby provozované při vstupu zboží na území příslušného státu nebo při jeho opuštění. Funkčně však zejména v současné době přechází clo spíše do oblasti daňové, stává se součástí ceny dováženého zboží a působí tedy stejně jako nepřímé či spotřební daně. Často je clo označováno ve finanční teorii za platbu sui genesis, což je povinná platba stanovená právními předpisy a která je vybírána v přímé souvislosti s přechodem zboží přes státní hranice. (Marková, a další, 2007)

Celní politika České republiky se po vstupu do Evropské unie změnila. Celní orgány vybírají daně a cla ze zboží ze zemí třetího světa podle zcela nového systému spotřebních daní, které jsou v souladu se standardy a zákony Evropské unie. Velmi důležitou součástí nové celní politiky je společná zemědělská politika, která podporuje zemědělce mající sídlo na území členského státu Evropské unie. S touto novou politikou vzrostla také četnost zákazů, omezení a ochrany vnitřního trhu. Tyto činnosti mají za úkol zamezit daňovým podvodům, mají zajistit ochranu práv duševního vlastnictví, životního prostředí a přírody, včetně ohrožených druhů rostlin a živočichů dle mezinárodní úmluvy CITES. Celní orgány České republiky také musí zajistit odvod 75% vyměřeného cla do rozpočtu Evropské unie. (Pavlásek, a další, 2010)

3.5.5 Odvod zbývajícího zisku České národní banky

Česká národní banka ze svých výnosů hradí nezbytné náklady na svoji činnost. Vytvořený zisk používá k doplňování rezervního fondu a dalších fondů vytvářených ze zisku a k ostatnímu použití v rozpočtové výši. Druhy, výši a použití fondů, které banka tvoří, stanovuje bankovní rada České národní banky. Pokud má nějaký zbývající zisk, tvoří tento zisk další z příjmů státního rozpočtu, neboť banka jej do rozpočtu odvádí. Od daně z příjmů je Česká národní banka osvobozena. (Červenka, 2009)

3.5.6 Pokuty a sankce

I když není pojem sankce v českém právním řádu obecně definován, jde vždy o nějakou újmu, která postihuje toho, kdo porušil právní normu určitým jednáním či opomenutím. Sankce mohou být jak soukromoprávní tak veřejnoprávní. Peněžité sankce, která se obvykle uplatňuje při nesplnění povinnosti peněžité povahy, se označuje jako penále. Platí se tehdy, není-li určitá platební povinnost splněna řádně a včas. Penále bývá stanoveno pevně určeným procentem z nezaplacené částky. Na rozdíl od pokut však správní orgán nemívá možnost uvážení, zda a v jaké výši penále stanoví. Penále je typickou sankcí v daňovém řízení, ale je stanoveno i v případě některých dalších porušení platebních povinností. V oblasti rozpočtového hospodaření je upravena otázka penále v části věnované porušení rozpočtové kázně. Osobě, která neoprávněně zadržela nebo použila peněžní prostředky svěřené či patřící územnímu celku a penále ve výši 1 promile denně z těchto neoprávněně použitých prostředků. Výnos této sankce je určen do rozpočtu státního, není-li výslovně uvedeno, že jde o příjem rozpočtů obecního či krajského. Při ukládání, vybírání a vymáhání sankcí za porušení rozpočtové kázně se postupuje podle zákona o správě daní a poplatků. (Jánošíková, a další, 2009)

Pokuty jako peněžitou sankci ukládají správní orgány ve správním řízení za porušení správních předpisů. Pokuty také ukládají finanční orgány za porušení daňových předpisů. U pokut je v právním předpise vždy stanoveno sankční rozpětí, neboli určení konkrétní výše je věcí správního uvážení orgánu, který pokutu ukládá. V právní normě je zpravidla stanovena horní hranice pokuty, která je nepřekročitelná, dolní hranice nebývá stanovena. Výnos pokuty patří tomu orgánu, který z oprávněných důvodů zahájil řízení jako první. Pokuty za porušení rozpočtové kázně tedy jsou příjmem státního rozpočtu. (Marková, a další, 2007)

Samostatnou částí jsou blokové pokuty. V těchto případech zákon sám přímo buď odkáže na zákon o přestupcích, nebo má speciální ustanovení o ukládající sankci v blokovém řízení. V blokovém řízení lze uložit pouze pokutu, nikoliv jinou sankci. Při ukládání těchto pokut se používá pokutových bloků, jejichž vydávání je výlučně v kompetenci ministerstva financí. Pokud výnos pokut plyne do státního rozpočtu, potom odebírají pokutové bloky příslušné orgány od finančního úřadu, plyne-li výnos do rozpočtu obcí, vydává do oběhu tyto bloky okresní úřad. (Pavlásek, a další, 2010)

3.5.7 Příjmy z prodeje a pronájmu majetku České republiky

Zvláštní zákon má stanovit, které věci a jiné hodnoty nezbytné k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smějí být jen ve vlastnictví státu. Tuto problematiku zaštiťuje zákon č. 219/2000 Sb., o majetku státu. Majetek státu využívá stát zejména:

- K plnění svých funkcí anebo v souvislosti s plněním těchto funkcí
- K zajišťování veřejně prospěšných činností anebo pro účely podnikání (Marková, a další, 2007)

Jedná-li se o majetek České republiky, se kterým hospodaří organizační složky státu a který je předmětem prodeje či pronájmu nebo pokud jde o příjmy z prodeje nemovitého majetku České republiky nabytého darem a děděním. Pokud organizační složky státu a příspěvkové organizace dostanou nemovitý majetek darem nebo jej zdědí, ponechávají se jim prostředky získané jeho prodejem k jejich využití. (Jánošíková, a další, 2009)

Hospodaření s určitým majetkem přísluší té organizační složce, která je účetní jednotkou a potřebuje jej k plnění funkcí státu nebo jiných úkolů v rámci své působnosti nebo stanoveného předmětu činnosti. Příslušná organizační složka s majetkem rovněž nakládá, a to způsoby a za podmínek stanovených v zákoně č. 219/2000 Sb. Organizační složka však nemůže jako pronajímatel uzavřít smlouvu o poskytnutí věci do užívání za úplatu spojenou se smlouvou o následném převodu vlastnictví této věci a nemůže uzavřít smlouvu o prodeji podniku nebo jeho části. (Červenka, 2009)

Některé převody majetku mohou být realizovány až poté, kdy je schválí příslušné ministerstvo. Pokud by šlo o ministerstvo financí, tak jeho souhlas vyžadují smlouvy o převodu nemovitých věcí, bytů a nebytových prostor, nejde-li o převod pozemku zastavěného stavbou pro bydlení nebo stavbou pro individuální rekreaci ve vlastnictví nabyvatele a pozemku s ním přímo souvisejícího podílu na pozemku vlastníkovu bytu nebo nebytového prostoru podle zvláštního právního předpisu, nemovité věci, pozemku či společného zařízení realizovaného v rámci pozemkových úprav. (Jánošíková, a další, 2009)

Schválení ministerstvem kultury zase vyžadují smlouvy o převodu uměleckých děl, sbírek a movitých i nemovitých věcí prohlášených za kulturní památku, nejde-li o prodej zboží v obchodě nebo jiný smluvní převod movité věci v rámci stanoveného předmětu činnosti. Schválení ministerstvem životního prostředí, které je potřeba pro smlouvy o převodu pozemků v chráněných územích. Při převodu věcí, které mají strategickou povahu nebo značnou peněžitou anebo jinou hodnotu si může schválení pro sebe vyhradit vláda. Výnosy z majetkových účastí státu a výnosy z cenných papírů, jejichž nákup byl realizován z prostředků státního rozpočtu, souvisejí s hospodařením s majetkem státu, a proto se řídí i jejich rozpočtový výnos stejnými pravidly. (Marková, a další, 2007)

3.5.8 Úhrady spojené s realizací státních záruk

Pojem státní záruka podrobně stanovují zvláštní zákony upravující poskytování finančních prostředků s vazbou na státní rozpočet, ale obecně je tento pojem vymezen v zákoně o rozpočtových pravidlech. Je zřejmé, získá-li stát určitou úhradu spojenou s realizací státní záruky, že její výnos poplyne zpět do státního rozpočtu, neboť výdaje na státní záruky jdou také ze státního rozpočtu. (Červenka, 2009)

3.5.9 Splátky návratných finančních výpomocí

Velikost splátek návratných finančních výpomocí poskytnutých ze státního rozpočtu republiky v minulých letech i splátek návratných finančních výpomocí poskytnutých ze státního rozpočtu federace v minulých letech subjektům, jejichž sídlo je na území České republiky, které se vracejí do státního rozpočtu, je limitována výší získaných prostředků a zároveň je nutné dbát na řádné splácení poskytnutých prostředků. (Pavlásek, a další, 2010)

3.5.10 Peněžní dary

Obecně jsou otázkou darování upraveny občanským zákonem, otázku zdanění darů řeší zvláštní zákony. Jedná-li se však o dar organizační složce, která není samostatnou právnickou osobou, posuzuje se takový dar i z hlediska rozpočtového určení příjmu, a to přímo jako příjem státního rozpočtu, jde-li o organizační složku státu, jako příjem obce, jde-li o organizační složku obce. Prostředky poskytnuté ze zahraničí od zahraničních vlád a institucí, jakož i od mezinárodních institucí jsou poskytovateli definovány jako příspěvky nebo dotace, a tím je dáno i jejich rozpočtové určení. (Jánošíková, a další, 2009)

3.5.11 Ostatní příjmy státního rozpočtu

Požádá-li Komise Evropských společenství o vrácení neoprávněně použitých nebo zadržovaných prostředků Evropských společenství, převedou se tyto prostředky z Národního fondu do rozpočtu Evropských společenství. Nejsou-li tyto prostředky v Národním fondu, odvedou se ze státního rozpočtu a po vrácení těchto neoprávněně použitých nebo zdaněných prostředků do Národního fondu jsou odvedeny z Národního fondu do státního rozpočtu. (Jánošíková, a další, 2009)

Mezi příjmy rozpočtu mohou patřit i výnosy loterií a jiných podobných her, které jsou vybírány na základě zákona. Výnosy loterie patřily mezi příjmy státu již v minulosti a dají se označit za tradiční příjmy. Loterií nebo jinou podobnou hrou se rozumí hra, již se účastní dobrovolně ta fyzická osoba, která zaplatí vklad, jehož návratnost se účastníkovi nezaručuje. O výhře nebo prohře rozhoduje náhoda, nebo předem neznámá okolnost nebo událost uvedená provozovatelem v předem stanovených herních podmínkách. Režimu zákona podléhají loterie, tomboly, číselné loterie, okamžité loterie, sázkové hry. Pomocí mechanických hracích přístrojů, sázkové hry spočívající v uhodnutí sportovního výsledku či pořadí, sázkové hry provozované pomocí hracích žetonů, sázkové hry v kasinech apod. Stát nabývá majetek též zákonem, na základě zákona, děděním ze závěti, rozhodnutím příslušného orgánu a na základě mezinárodní smlouvy, kterou je stát vázán popřípadě na základě jiných skutečností stanovených zákonem. Splátky vládních úvěrů poskytnutých před účinností tohoto zákona a splácených z jeho účinnosti jsou také příjmem státního rozpočtu. (Marková, a další, 2007)

3.6 Výdaje státního rozpočtu

Ze státního rozpočtu se hradí především výdaje, které vyplývají z povinnosti zjištění některých činností státem. Na prvním místě je možné uvést výdaje na činnost organizačních složek státu a jejich prostřednictvím i příspěvky příspěvkových organizací v jejich působnosti, které patří mezi základní výdaje státního rozpočtu. V rámci regulace těchto výdajů má stát možnost omezit rozsah činnosti organizačních složek, počet zaměstnanců, atd., a tak snížit výdaje. Tato opatření, i když se objevují v rozpočtech na příslušný rok, příliš efektivní nejsou, neboť obvykle vyvolávají nárůst výdajů v jiné oblasti státní správy. (Červenka, 2009)

Výdaje v této oblasti představují jednu z největších částí výdajů státního rozpočtu. Jde o výdaje, jejichž výše se odvozuje jak z nároků vyplývajících ze zvláštních zákonů, tak z počtu osob, kterých se tyto nároky týkají. Výše této skupiny výdajů je do značné míry předem dána a není možné tyto výdaje finančně nezabezpečit. Mandatorní výdaje, zejména v této oblasti, lze změnit jen změnou celkové sociální politiky státu a změnou příslušných právních norem upravujících nároky příslušných osob. (Jánošíková, a další, 2009)

Stejně jako příjmy, tak i výdaje státního rozpočtu lze členit z různých hledisek, která jsou výsledkem praktické aplikace rozpočtové politiky.

- Členění výdajů státního rozpočtu podle funkcí státu:

Tyto výdaje jsou spojené se zásahy státu do ekonomiky na podporu vývoje, podpory, financování a budování. Jedná se tedy hlavně o infrastrukturu, podporu vývozu, podporu podnikání, financování vědy a výzkumu, výdaje spojené s justicí, policií, armádou a státní správou, výdaje na školství, kulturu, výdaje sociální a výdaje na zdravotní účely.

- Členění výdajů podle závaznosti:

Toto členění dělí výdaje do tří kategorií, a to na výdaje mandatorní, kvazimandatorní a fakultativní:

- Mandatorní výdaje tvoří největší složku výdajů. Mandatorní výdaje jsou dané zákonem či jinými právními normami. Tyto výdaje zahrnují především dávky sociálního zabezpečení, podporu v nezaměstnanosti, příspěvek na penzijní připojištění, a dále výdaje spojené s transfery mezinárodním organizacím, podporu úroků hypotečních úvěrů a státní záruky.

- Kvazimandatorní výdaje jsou výdaje na mzdy státních zaměstnanců, a také to jsou výdaje na zahraniční pomoc vyplývající z členství v mezinárodních organizacích.
- Výdaje fakultativní jsou takové výdaje, které vláda a parlament mohou v průběhu roku měnit např.: dotace nebo některé běžné výdaje na provoz jednotlivých resortů.
- Členění výdajů státního rozpočtu podle ekonomického určení

Výdaje podle ekonomického určení se dělí na výdaje investiční neboli kapitálové, které jsou určeny k financování investic a na výdaje neinvestiční neboli běžné. Neinvestiční výdaje se dále dělí na výdaje osobní a věcné. Tyto výdaje se týkají především organizačních složek státu. Nejčastěji se jedná o prostředky na činnost příspěvkových organizací, dotace podnikům, územním rozpočtům, státním účelovým fondům, občanským sdružením, politickým stranám, platby obyvatelstvu, platby do zahraničí atd.

- Členění výdajů státního rozpočtu podle cíle financování:
 - Transfery domácnostem
 - Veřejná spotřeba obyvatel
 - Bytová politika
 - Dotace podnikům a dotace místním rozpočtům
 - Veřejná spotřeba státu
 - Kapitálové výdaje
 - Vládní úvěry
 - Dluhová služba
 - Transfery do zahraničí

(Marková, a další, 2007)

3.6.1 Vklady státu do akciových společností

Vklady státu do akciových společností mohou být uskutečněny pouze s předchozím souhlasem vlády. Zákon o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích umožňuje organizačním složkám státu zakládat akciové společnosti se souhlasem vlády. (Jánošíková, a další, 2009)

Stát podle uvedeného zákona může založit pouze akciovou společnost nebo se může jejího založení zúčastnit, a to jen v případech, kdy tak stanoví zvláštní právní předpis. Zvláštní právní předpis současně určí, zda akcie budou znít na jméno nebo na majitele. Stát může být akcionářem i akciové společnosti, kterou nezaložil nebo se jejího založení nezúčastnil. Jménem státu funkci zakladatele akciové společnosti vykonává a majetek do takové společnosti, popřípadě další vládou určené ministerstvo, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak. Pro tyto účely ministerstvo použije majetek, s nímž může příslušná organizační jednotka hospodařit. Práva akcionáře v založené akciové společnosti jménem státu vykonává vládou písemně pověřený zaměstnanec zakládajícího ministerstva. (Pavlásek, a další, 2010)

3.6.2 Vklady a příspěvky mezinárodním organizacím

Členství v mezinárodních organizacích je spojováno i s povinností platit určité příspěvky. Jde zpravidla o dlouhodobější záležitost, a proto i činnost mezinárodních organizací musí být finančně zajištěna, a to zpravidla v podobě členských příspěvků. Česká republika musí v případě členství v mezinárodních organizacích tyto platby uhradit a z toho důvodu nelze vstupovat do mezinárodních organizací bez toho, že by bylo jasné, kdo a z čeho bude daný příspěvek hradit. Výdaje na příspěvky mohou být proto uskutečněny jen s předchozím souhlasem vlády. Do této skupiny výdajů se dají zařadit také výdaje, které souvisejí s plněním závazků Evropské Unii, nebo jiným Evropským společenstvím, které vyplývají ze smluv, které Česká republika uzavřela. (Jánošíková, a další, 2009)

Povinnost uhradit uvedené závazky vyplývá z ustanovení zákona o rozpočtových pravidlech, kde se uvádí, že ze státního rozpočtu se hradí i závazky, za které stát převzal záruku, v případě, že nejsou dlužníkem uhrazeny. Stát ručí za závazky, neodporují-li právu jiného státu, plně, bezpodmínečně a neodvolatelně. (Marková, a další, 2007)

3.6.3 Příspěvky fyzickým osobám a dluhová služba

O příspěvku se dá hovořit, na rozdíl od dotace, v těch případech, kdy se výdaj spojuje s určitým účelem, na který jsou prostředky věnovány. Z povahy příspěvku pak plyne, že ten, kdo příspěvek obdrží, provádí úkol sám, svými silami, které jsou však nedostatečné, tudíž subjekt musí tento příspěvek podpořit vlastními prostředky. Příspěvky mohou mít trvalý i přechodný charakter a mohou se vyskytovat se jak v rozpočtech státních, tak i v rozpočtech obcí. (Marková, a další, 2007)

Státní rozpočet může ke krytí nezbytných potřeb použít jako zdroj prostředků z minulých let, popřípadě prostředků získaných úvěrem nebo prodejem státních cenných papírů. Vydávání státních cenných papírů je regulováno zákonem. Použití těchto prostředků je možno uskutečnit jen se souhlasem poslanecké sněmovny. Při schvalování zákona o státním rozpočtu na příslušný rok se rozhoduje i o otázkách vydání státních cenných papírů. Výdaje na emisi státních cenných papírů a na jejich správu, včetně výdajů na úhradu výnosů jejich vlastníkům, odkupu emise po skončení lhůty splatnosti, ale i výdaje na nákup cenných papírů od jiných subjektů, uskutečněný prostřednictvím státního rozpočtu republiky, patří mezi významné výdaje státního rozpočtu. (Pavlásek, a další, 2010)

3.6.4 Ostatní výdaje

Dalšími výdaji, které jsou stanovené zákonem, jsou takové výdaje, které slouží na úhradu majetkové újmy, jež vznikla subjektům podle zvláštních předpisů. Nejčastěji se jedná o rostlinolékařskou péči a energetické zákony. Takovéto závazky, či eventuální majetkové újmy, se uhrazují ze státního rozpočtu. (Červenka, 2009)

3.6.5 Dotace a návratné finanční výpomoci

Dotace a návratné finanční výpomoci jsou výdaje, které mohou být mimo příslušný článek rozpočtové soustavy, a proto jsou zajištěny přerozdělovacími procesy uvnitř rozpočtové soustavy. Tyto přerozdělovací procesy se uskutečňují pomocí peněžních transferů, či pomocí podílů na výnosech daní. Peněžní transfery jsou ve formě:

- Specifických účelových dotací na předem stanovené účely, někdy podmíněné finanční účastí té vládní úrovně, která tuto dotaci dostává, neboli podmíněné dotace
- Globálních dotací, které jsou bez bližšího účelového určení na doplnění chybějících zdrojů na příslušné vládní úrovni (Marková, a další, 2007)

Dotace různým článkům rozpočtové soustavy patří mezi významné položky státního rozpočtu. Stanovením dotace ze státního rozpočtu do rozpočtu kraje či obce nebo jejich podílu na daních odváděných do státního rozpočtu republiky se z pohledu státu zabezpečuje určitá náhrada, které územním samosprávným celkům vznikají s plněním úkolů v přenesené působnosti ve výkonu státní správy. Dotační vztahy mohou vznikat státnímu rozpočtu i ke státním fondům a také ze státních fondů rozpočtů obcí a krajů. (Pavlásek, a další, 2010)

Dotací se rozumí peněžní prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo národního fondu poskytnuté právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel a návratnou finanční výpomocí prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuté bezúročně právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel, které je povinen jejich příjemce vrátit do státního rozpočtu státních finančních aktiv nebo národního fondu. Na dotaci nebo na návratnou finanční výpomoc není právní nárok, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak. (Červenka, 2009)

Dotace i návratná finanční výpomoc jsou tak poskytovány na stanovený účel, není tedy možné poskytovat dotace bez vymezení účelu. U dotace již další podmínky nejsou uvedeny. Dotace jsou tak chápány jako nenávratně poskytnuté prostředky ze státního rozpočtu, za které neexistuje protislužba. Nenávratné v tom smyslu, že pokud příjemce splní podmínky, za kterých mu byly poskytnuty, nevzniká mu vůči státnímu rozpočtu žádný závazek. Naproti tomu u návratné finanční výpomoci se očekává, že bude ve stanoveném termínu vrácena, ale zároveň se zdůrazňuje, že jde o bezúročné poskytnutí finančních prostředků. (Jánošíková, a další, 2009)

Podle možností státního rozpočtu v daném rozpočtovém roce jsou ve státním rozpočtu obsaženy dotace a návratné finanční výpomoci fyzickým a právnickým osobám a to zejména:

- Územním samosprávním celkům na jinou než podnikatelskou činnost
- Právnickým a fyzickým osobám na podnikatelskou činnost
- Dotace občanským sdružením a příspěvky politickým stranám
- Dotace právnickým osobám, které jsou založeny nebo zřízeny k poskytování zdravotních, kulturních, vzdělávacích a sociálních služeb a k poskytování sociálně-právní ochrany dětí a fyzickým osobám, které takové služby nebo sociálně-právní ochranu dětí poskytují, a to výhradně na tyto účely
- Dotace státním fondům
- Dotace fyzickým osobám, které nevyvíjejí podnikatelskou činnost a zabývají se chovem včel, drží plemeníky za účelem zajištění přirozené plemenitby hospodářských zvířat nebo jsou vlastníky nebo nájemci lesa

(Marková, a další, 2007)

3.6.6 Financování reprodukce majetku

Výdaje státního rozpočtu na financování programů jsou výdaje, které jsou účelově určené na reprodukci majetku, který není ve vlastnictví České republiky, dále to jsou výdaje, jež jsou podmínkou pro čerpání úvěrů se státní zárukou, a také výdaje spojené s podmínkami čerpání prostředků z fondů Evropské Unie. (Bakeš, a další, 2012)

Účastí státního rozpočtu na financování programů je v účelově určených prostředcích, které se člení na:

- Individuálně posuzované výdaje organizační složky státu, které jsou účelově určené na financování konkrétní akce, zpravidla vyšší než 100 000 000 Kč
- Systémově určené výdaje organizačních složek státu na financování vymezeného okruhu finančních potřeb, v jejichž rámci stanoví správce kapitoly výdaje na konkrétní akce
- Individuální dotace právnickým a fyzickým osobám účelově určené na financování konkrétní akce, zpravidla vyšší než 100 000 000 Kč
- Systémové dotace stanovené na financování vymezeného okruhu finančních potřeb, v jejichž rámci poskytne správce kapitoly dotaci právnickým nebo fyzickým osobám na konkrétní akce
- Návrtné finanční výpomoci poskytnuté právnickým nebo fyzickým osobám na financování konkrétních akcí nebo vymezeného okruhu finančních potřeb
- Poskytování státní záruky za úvěry přijaté právnickými nebo fyzickými osobami

(Jánošíková, a další, 2009)

3.6.7 Veřejné zakázky

Zákon označuje jako veřejnou zakázku úplatnou smlouvu uzavřenou mezi zadavatelem a vybraným uchazečem, jejímž předmětem jsou dodávky, provedení prací nebo poskytování služeb. Podmínkou je, že zadavatelem je některý ze subjektů, který je v zákoně vymezen. V první řadě se uvádějí ministerstva, jiné správní úřady, územní samosprávné celky a jimi zřízené organizace. Mezi zadavatele patří výrobci, přepravci a distributoři pitné vody, elektrické energie, plynu nebo tepla, kteří jsou dodavateli do veřejných sítí, provozovateli veřejných dopravních sítí a řada dalších. (Marková, a další, 2007)

K uzavření smlouvy na veřejnou zakázku vyhlašuje zadavatel obchodní veřejnou soutěž o nejvýhodnější nabídku, a to u veřejných zakázek, u kterých je výše budoucího peněžitého závazku ze smlouvy bez daně z přidané hodnoty přesáhne 5 mil. Kč, jde-li o nemovitost a 2,5 mil. Kč v ostatních případech a nepřesahuje-li částky dále v zákoně stanovené. Zájemcem o veřejnou zakázku je potom tuzemská nebo zahraniční osoba, popřípadě více těchto osob společně. (Pavlásek, a další, 2010)

3.8 Sestavování rozpočtu

Rozpočtovým procesem se rozumí pracovní postup platný pro sestavování, projednávání, schvalování, plnění a kontrolu plnění státního rozpočtu. Rozpočtový proces také můžeme označit za zvláštní druh řízení, který má svoje specifické etapy, a sice sestavování, schvalování, publikaci, hospodaření s rozpočtovými prostředky, kontrolu a hodnocení. (Marková, a další, 2007)

Návrh státního rozpočtu republiky vypracovává Ministerstvo financí České republiky v součinnosti se správci kapitol, územními samosprávnými celky a státními fondy a předkládá jej Vládě České republiky. Návrh kapitol poslanecká sněmovna, senát, ústavní soud, nejvyšší kontrolní úřad a kancelář veřejného obhájce práv vypracují správci kapitol po projednání s ministerstvem, které jej do návrhu zákona o státním rozpočtu zařadí. Nesouhlasí-li vláda s předloženými návrhy uvedených kapitol, rozhodne o číselných údajích na žádost vlády do 15. září rozpočtový výbor poslanecké sněmovny. (Kohout, a další, 2006)

Ministerstvo financí při přípravě návrhu zákona o státním rozpočtu sděluje správcům kapitol státního rozpočtu minimální objem celkových příjmů kapitoly státního rozpočtu, nepřekročitelný objem celkových výdajů kapitoly a z toho výši výdajů na výzkum a vývoj, případně i výši dalších ukazatelů rozpočtu kapitoly a výchozí ekonomické parametry stanovených objemů. Správce kapitoly předkládá ministerstvu údaje pro sestavení návrhu zákona o státním rozpočtu do 30 dnů ode dne doručení tohoto sdělení ministerstva. (Pavlásek, a další, 2010)

3.9 Schvalování rozpočtu

Vláda předloží návrh zákona o státním rozpočtu předsedovi sněmovny nejpozději tři měsíce před začátkem rozpočtového roku. Dodatky k takovému návrhu může předložit nejpozději 15 dnů před schůzí sněmovny, na níž má dojít k prvnímu čtení zákona. Předseda přikáže tento návrh zákona k projednání rozpočtovému výboru. Součástí zákona o státním rozpočtu již nemohou být změny, doplnění nebo zrušení jiných zákonů. (Jánošíková, a další, 2009)

V prvním čtení sněmovna v obecné rozpravě projedná základní údaje návrhu, kterými jsou výše příjmů a výdajů, saldo, způsob vypořádání salda, celkový vztah k rozpočtům vyšších územních samosprávních celků a obcí a rozsah zmocnění výkonných orgánů. Sněmovna buď tyto základní údaje schválí, nebo doporučí vládě jejich změny a stanoví termín pro předložení nového návrhu. Lhůta pro předložení nového návrhu nesmí být kratší než 20 dnů a delší než 30 dnů od doručení usnesení předsedovi vlády. Schválí-li sněmovna základní údaje návrhu, nelze je během jeho dalšího projednávání měnit. Sněmovna se současně usnese na přikázání jednotlivých kapitol návrhu zákona výborům. (Marková, a další, 2007)

Ve druhém čtení uvede návrh zákona o státním rozpočtu navrhovatel rozpočtového výboru. Obsah rozpočtu, jeho zdůvodnění přednáší jménem vlády ministr financí. O návrhu zákona a usnesení rozpočtového výboru k němu se koná podrobná rozprava, v níž se předkládají pozměňovací, případně jiné návrhy. (Bakeš, a další, 2012)

Třetí čtení návrhu zákona o státním rozpočtu lze zahájit nejdříve 48 hodin po skončení čtení druhého. Ve třetím čtení se koná rozprava, ve které lze navrhnout pouze opravu legislativně technických chyb, gramatických chyb, chyb písemných nebo takových úprav, které logicky vyplývají z přednesených pozměňovacích návrhů, popřípadě podat návrh na opakování druhého čtení. Na závěr třetího čtení sněmovna hlasuje o pozměňovacích, popřípadě jiných návrzích. Poté se sněmovna usnese, zda s návrhem zákona o státním rozpočtu vyslovuje souhlas. (Pavlásek, a další, 2010)

V případě že poslanecká sněmovna s návrhem státního rozpočtu nesouhlasí, nebo nebyl návrh v termínu předložen k projednání, dochází ke vzniku situace, která si vyžaduje řešit otázku financování výdajů státu v následujícím roce, a to za neexistence příslušné právní normy. Na tyto případy pamatuje zákon o rozpočtových pravidlech v ustanoveních věnovaných rozpočtovému provizoriu. (Červenka, 2009)

Nepodaří-li se zákon o státním rozpočtu přijmout do konce roku, podléhá hospodaření státu tzv. rozpočtovému provizoriu. Rozpočtové hospodaření se pak řídí příjmy a výdaji státního rozpočtu schváleného pro předchozí rozpočtový rok. Výdaje se ale uvolňují pouze na jeden měsíc vždy ve výši jedné dvanáctiny celkové loňské roční částky. Pouze v případě výdajů výslovně stanovených jiným zákonem (mandatorní výdaje) lze tuto částku překročit. V historii ČR nastalo rozpočtové provizorium pouze v lednu 2000 a ukončeno bylo přijetím rozpočtu po podpisu Opoziční smlouvy. (Jánošíková, a další, 2009)

3.10 Determinanty deficitu státního rozpočtu

Existují čtyři hlavní třídy, které zásadně mění velikost deficitu státního rozpočtu země. Tyto determinanty pomáhají vysvětlit vznik deficitu, jeho příčiny a následky. Z pravidla se nejedná pouze o jeden určující faktor, ale o kombinaci dále zmíněných faktorů.

- Strukturální proměnné, které determinují nebo reflektují úroveň úspěšnosti daňového systému v zemi
- Makroekonomické proměnné
- Politické proměnné reprezentující úroveň politické nestability a politické polarizace v zemi
- Daňové vyrovnávání

(Imbeau, a další, 2004)

3.10.1 Účinnost daňového systému

Účinnost daňového systému je důležitým determinantem velikosti státního rozpočtu. Ekonomie s neúčinným systémem zdaňování, nemohou vybrat tak velký objem daní, jako země s účinným systémem. To je primárně způsobeno nákladným způsobem výběru daní, administrací a s tím jsou také spojené časté daňové úniky. Díky nižším příjmům z daní mají ekonomiky s neúčinným daňovým systémem sklony ke zvětšování deficitu rozpočtu v porovnání s ekonomikami, které mají účinný daňový systém pro danou úroveň státních výdajů. Kvůli daňové kapacitě země, její technologické omezenosti ve struktuře ekonomie a fázi vývoje ekonomie, jsou faktory, které ovlivňují efektivitu daňového systému rozděleny do dvou kategorií. První kategorií je sektorová struktura HDP a druhým faktorem je fáze ekonomického vývoje. (Brunk, 1997)

3.10.2 Makroekonomické proměnné

- Úroveň ekonomického vývoje

Slouží ke kontrole potenciačních efektů ekonomického vývoje v rozdílech deficitů státních rozpočtů napříč zeměmi. Tato kontrola zahrnuje měření reálného HDP na osobu a potenciačního HDP na osobu.

- Tvorba peněz

Rozpočtový deficit může být definován sumou rozdílných cest, které jsou jím financovány. Typický rozpočtový deficit může být financován z veřejných peněz anebo zvětšením množství peněz v oběhu. To znamená, že rozpočtový deficit se rovná nepeněžním dluhům a změnám v měnové bázi.

- Účtování úrokových plateb na státní dluh

Úrokové sazby jsou důležitým faktorem determinantů státních nákladů dluhové služby. Cena dluhové služby se stává důležitější v zemích, které mají velký státní dluh. (Imbeau, a další, 2004)

3.10.3 Politická nestabilita

Politická nestabilita hraje významnou roli v determinantech velikosti deficitu rozpočtu. Dalo by se říci, že čím je politická nestabilita větší, tím větší bude deficit rozpočtu. Politická nestabilita roste s frekvencí změn ve vládě, se sníženou oblibou zákonodárců a s opětovnými volbami zákonodárců. Zákonodárci zodpovídají za vládní výdaje a za alokování zdrojů získaných z daní, proto pokud je situace nestabilní a vláda se změní, tak se také změní stabilita vlády, přičemž noví zákonodárci mají rozdílné preference ohledně aspektů fiskální politiky. Zákonodárce si tedy není jist, zdali zvládne dokončit svoji práci, podle své idey, než ho někdo jiný s jinými preferencemi, nahradí. Při takovéto situaci se deficit státního rozpočtu pouze prohlubuje. (Brunk, 1997)

3.10.4 Daňové vyrovnávání

Neoklasická teorie fiskální politiky je reprezentována vyrovnáváním daní, anebo rovnovážnému přístupu k fiskálnímu deficitu. Podle tohoto přístupu se aktuální daně a politika deficitu odráží v dlouhém časovém úseku, pomocí fiskálních autorit. Je prokázáno, že daňová zátěž je minimalizována, když je výše daní konzistentní v dlouhém časovém úseku. Jako následek deficitu rozpočtu jsou přebytky přesunuty podle teorie vyrovnávání na neočekávané změny ve vládních výdajích či příjmech. (Imbeau, a další, 2004)

3.11 Vliv byrokracie na sestavování rozpočtu

V dnešním světě se však úředníci snaží poskytnout očekávané služby, avšak rozhodující pro ně nejsou názory příjemců jejich služeb, ale názory politiků členů parlamentu, zastupitelstev, kteří veřejné rozpočty schvalují. Zájmy veřejnosti a zájmy byrokracie se nejvíce rozcházejí tehdy, existuje-li jen omezená konkurence mezi více úřady. Dochází k odstraňování duplicitních činností (úřadů, agentur) a vytváření velkých úřadů, což vede k monopolnímu poskytování služeb a jejich zdražování. Plýtvání veřejnými zdroji dochází též z nutnosti vyčerpat všechny přidělené prostředky, aby nebyl o ně rozpočet v příštím roce krácen. Úředníci mají většinou lepší informace než politici a prezentují jen menší množství těchto informací formou několika málo variant, tím odepřou možnost rozhodovat mezi více alternativami a snadněji dosáhnout vyššího rozpočtu. (Brunk, 1997)

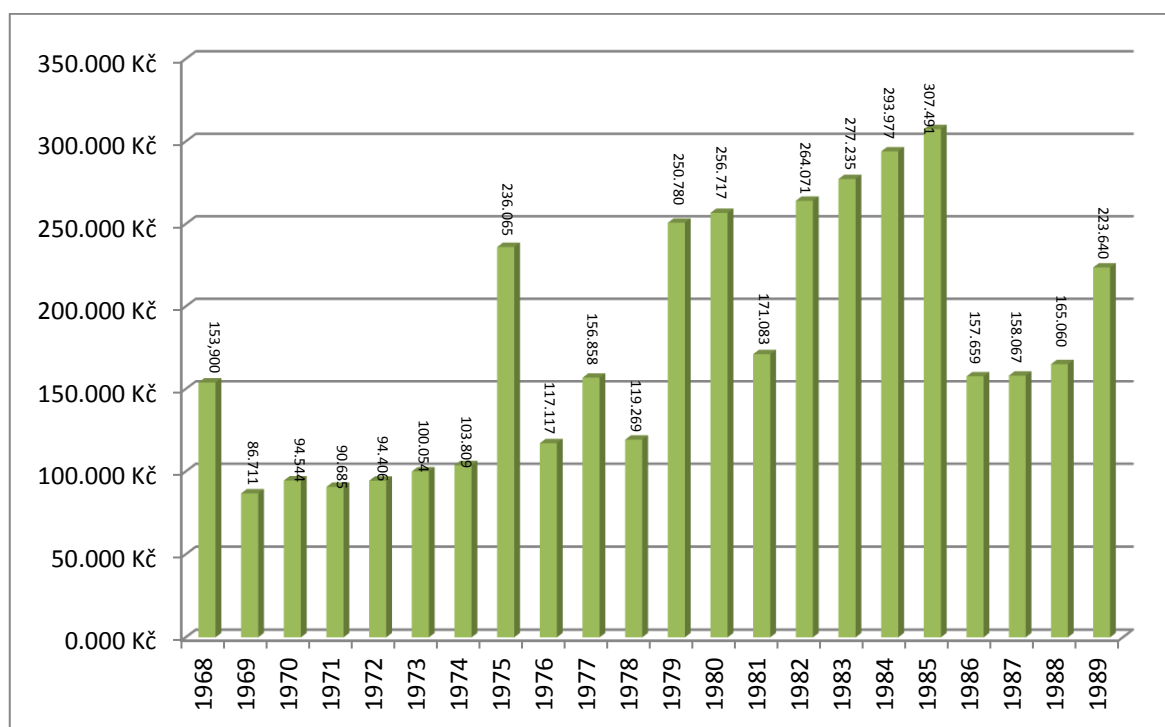
Úředníci se snaží zvýšit velikost agentury, kterou mají řídit. Jejich zájmem jsou místa, postavení na veřejnosti a různé vedlejší požitky vyplývající z jejich postavení. Snaží se zvýšit vliv svého úřadu, stejně jako se soukromá firma snaží zvýšit objem své produkce. Úředníci tedy vzájemně soutěží v získání finančních fondů a konkurenční boj byrokratů tak nahrazuje tržní konkurenci. (Niskanen, 1994)

Sestavování rozpočtu je tedy více závislé na politickém rozhodování než na technickém rozhodování. Technický aspekt vládního rozhodování o rozpočtu zahrnuje přípravu rozpočtu v závislosti na zákonech, regulaci a zvycích. Rozhodování o sestavování rozpočtu je tedy ovlivňováno politiky a lobbisty, kteří se pro svůj sektor snaží získat co možná největší podíl ze státního rozpočtu. Narážíme zde tedy na neustálý konflikt mezi politiky a byrokraty. Rozhodování o rozpočtu je tedy závislé na vyjednávání a kompromisu mezi zúčastněnými stranami. Zájmové skupiny jsou jednou z mocných zúčastněných stran při rozhodování o rozpočtu a rozvoji politiky. Bohaté a populární zájmové skupiny si najímají silné lobbisty a poradce veřejného sektoru a snaží se ovlivnit legislativu a exekutivu a získat tak v rozpočtovém procesu výhody. Rozpočtový proces je ústředním bodem rozpočtové politiky. Vládní strany se snaží bojovat o kontrolu nad rozpočtovým procesem, aby mohly ovlivňovat výsledky a politické zisky. (Niskanen, 1994)

4 Praktická část

4.1 Celkové výdaje Československé socialistické republiky 1968-1989

Obrázek 1: Celkové výdaje státních rozpočtů ČSSR 1968-1989 v mld. Kčs

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Výdaje v roce 1968 dosahovaly, na tehdejší dobu, úctyhodné výše 153,9 mld. Kč. Tato částka odrážela tehdejší politické poměry, respektive snahu tehdejšího prvního tajemníka ústředního výboru Komunistické strany Československa Alexandra Dubčeka o demokratizaci komunismu, neboli o program zvaný socialismus s lidskou tvář. Tento pokus byl ovšem přerušen vpádem vojsk Varšavské smlouvy dne 21. srpna 1968 a následující roky se nesly v duchu razantních škrťů, které se týkaly nejen všech občanů, ale také většiny kapitol státního rozpočtu.

Razantní škrty, které v roce 1969 nastaly, znamenaly snížení státního rozpočtu téměř na polovinu. Většina obyvatel přišla o značnou část svých mezd, přičemž tento krok byl vládnoucí Komunistickou stranou obhajován jako snaha o zamezení růstu inflace, která byla spojena právě s uvolněnějším režimem předchozích let a tedy i s růstem mezd.

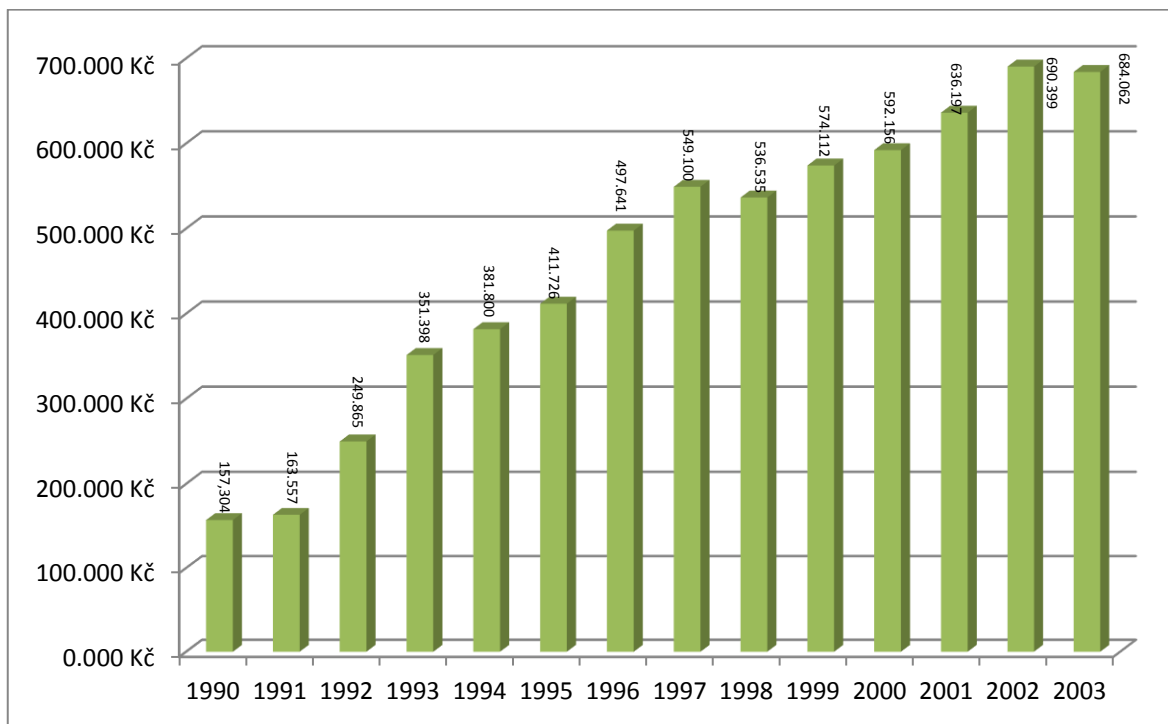
V roce 1969 a v roce 1970 byl největší objem finančních prostředků státu poskytován zemědělství, průmyslu a výdajům na sociální dávky obyvatelům. Ostatní sektory musely čelit razantním škrtům a prakticky po celou dobu socialismu se jejich situace nezlepšila. V roce 1975 se státní rozpočet zvýšil více než dvojnásobně oproti předchozím létům. Tento nárůst byl spojen s koncem V. pětiletky v kombinaci s akumulací zdrojů během předchozích úsporných let.

VI. pětiletka začala rokem 1976 a s ní přišlo také snížení výdajů státního rozpočtu. Roky 1976, 1977 a 1978 by se daly označit jako šetřivé roky, obzvláště vzhledem k posledním dvěma létům této pětiletky. Roky 1979 a 1980 byly vysoce nadprůměrné na socialistickou éru. Vzrostla životní úroveň obyvatelstva, značnou část prostředků pro sebe získalo ministerstvo zemědělství. Výdaje na infrastrukturu výrazně vzrostly především kvůli dokončení dálnice D1. Bohužel na mnoho dalších sektorů se prostředky opět nedostaly. Za celé období socialismu nejvíce trpělo nedostatkem prostředků školství, zdravotnictví a veřejná správa.

VII. pětiletka začala podobně jako ty předcházející. Její první rok, 1981, začal opět nízkými výdaji, ale po zbytek této pětiletky byly státní rozpočty vysoce nadprůměrné. Nutno podotknout že i přes vysoké hodnoty těchto státních rozpočtů byla většina výdajů vynaložena na zemědělství, sociální dávky a na obranu země. Poslední pětiletka začala rokem 1986, a tak jako všechny předchozí, i tato neposkytla dostatek financí na zlepšení dlouhodobě zanedbávaných sektorů. První čtyři tři roky této pětiletky byly opět rozpočtově chudé a ani vyšší rozpočet z roku 1989 nezastavil sílící odpor proti vládnoucí straně.

4.1.1 Celkové výdaje státních rozpočtů mezi lety 1990-2003

Obrázek 2: Celkové výdaje státních rozpočtů 1990-2003 v mld. Kč

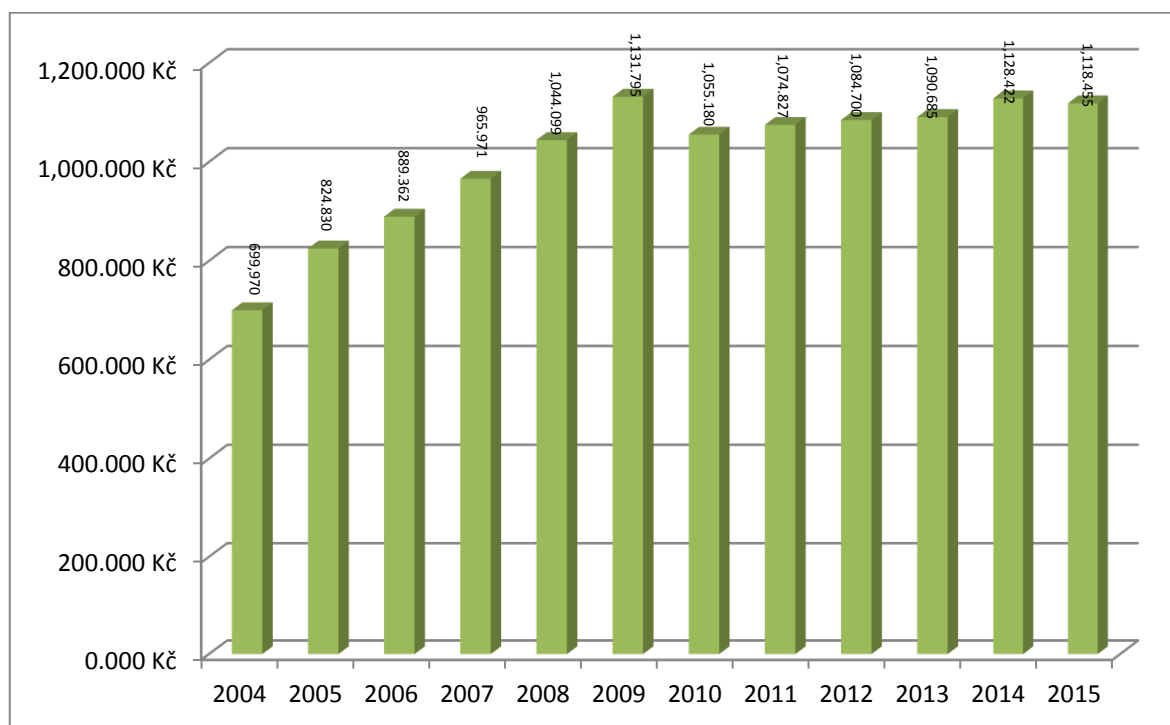

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

První porevoluční roky byly odrazem špatného státního hospodaření za dob socialismu. Slova bývalého prezidenta Václava Havla vystihovala danou situaci velice přesně. Ve svém novoročním proslovu poukázal na to, že naše republika nevzkvétala, životní úroveň byla na velmi nízké úrovni, přičemž se nejvíce plýtvalo financemi a energií na produkty, které nikdo nepotřeboval. Kvalitní zdravotní péče zde neexistovala a dobré potraviny dostávali jen ti důležití. Školství u nás bylo na mizerné úrovni a tak se poměr výdajů do jednotlivých sektorů razantně změnil. Státní rozpočty z let 1990 a 1991 byly tou pomyslnou poslední tečkou za socialismem. Během těchto dvou let se ekonomika přetřansformovala, a i když tyto rozpočty nebyly vysoké, tak nastavily trend státních výdajů pro nastávající roky. Už v roce 1992 je vidět masivní nárůst ekonomiky, který další léta jen a jen eskaloval. Během vlády prezidenta Havla se náš státní rozpočet více než zčtyřnásobil a i 40 let opomíjené sektory, jako bylo školství a zdravotnictví se po revoluci dočkaly razantního navýšení finančních prostředků.

4.1.2 Celkové výdaje státních rozpočtů mezi lety 2004-2015

Obrázek 3: Celkové výdaje státních rozpočtů 2004-2015 v mld. Kč

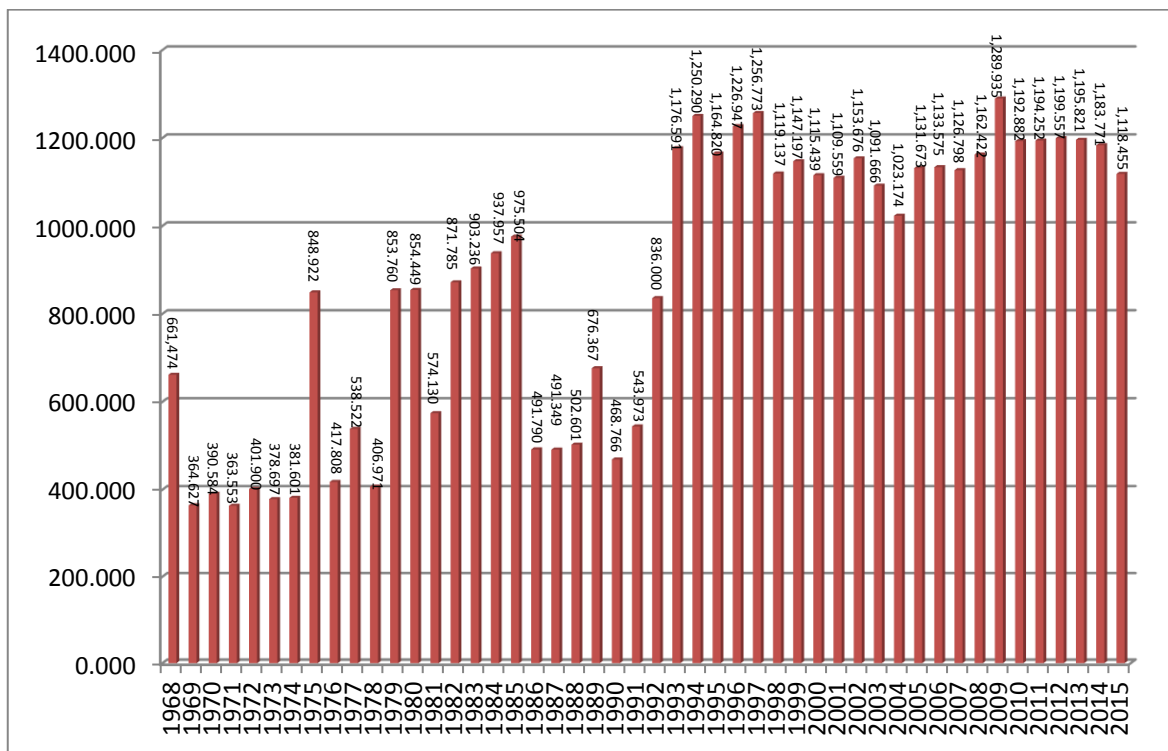

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Po vstupu České republiky do Evropské unie rostl český státní rozpočet ještě rychleji, než tomu bylo v předešlém období. V prvních pěti letech našeho působení v Evropské unii se státní rozpočet téměř zdvojnásobil, přičemž nominální HDP vzrostlo o čtvrtinu. Na konci roku 2009 dopadla na svět ekonomická krize, což se odrazilo v rozpočtu na rok 2010. Tehdejší ministr financí Eduard Janota prosadil tzv. úsporné balíčky a jejich výsledkem bylo snížení státních výdajů téměř o 7 %. Celý svět se z této krize dlouho vzpamatoval a i na českém státním rozpočtu z let 2010-2013 je patrný zpomalený růst. Teprve v roce 2014 se česká ekonomika vzpamatovala z následků této krize, což vyústilo ve srovnatelný rozpočet z předkrizového období.

4.1.3 Srovnání celkových výdajů státních rozpočtů 1968-2015

Obrázek 4: Srovnání celkových výdajů státních rozpočtů 1968-2015 v mld. Kč podle časové hodnoty HDP

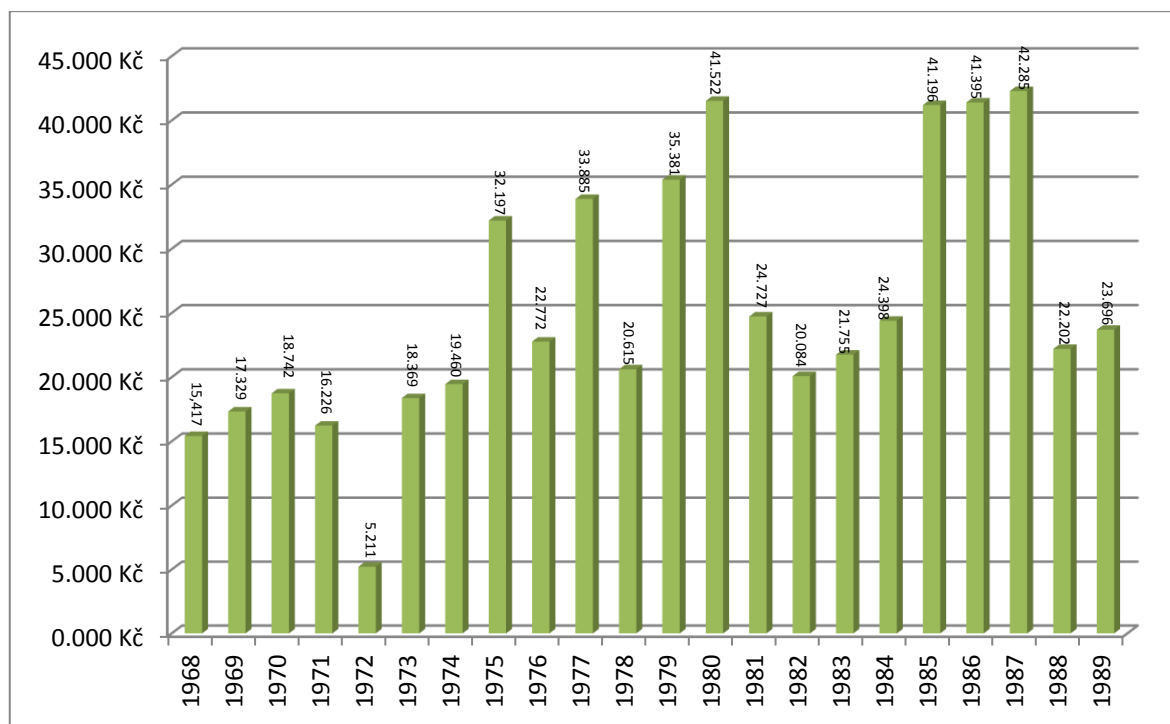

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

V tomto grafu jsou porovnány hodnoty státních rozpočtů za celé sledované období podle současného HDP. Můžeme z něj vyzorovat markantní rozdíl mezi státními rozpočty za dob socialismu a demokracie. Během socialismu nemůžeme příliš mluvit o stabilních výších státních rozpočtů. Je zde mnoho výkyvů, které se obvykle objevily od centrálního plánování. Toto plánování bylo pouze krátkodobého charakteru a většinou pouze reagovalo na potřeby současnosti, avšak chybělo zde jakékoliv dlouhodobé plánování obzvláště pro potřeby budoucích generací. Tato ekonomická nestabilita se dokonale odráží v kontrastu porevolučního demokratického řízení státu. Po prvních letech transformace ekonomiky, můžeme vyzorovat naprosto stabilní křivku státních rozpočtů demokratických vlád České republiky. Dalším důkazem rozdílnosti socialismu a demokracie v českých zemích je růst HDP. Od roku 1968 až do roku 1989 vzrostlo nominální HDP o jednu třetinu, avšak během demokratických let se nominální HDP České republiky ztrojnásobilo. Tento nárůst pouze dokazuje rostoucí životní úroveň v porevoluční České republice.

4.2 Výdaje sektoru zemědělství mezi lety 1968-1989

Obrázek 5: Výdaje zemědělství 1968-1989 v mld. Kčs

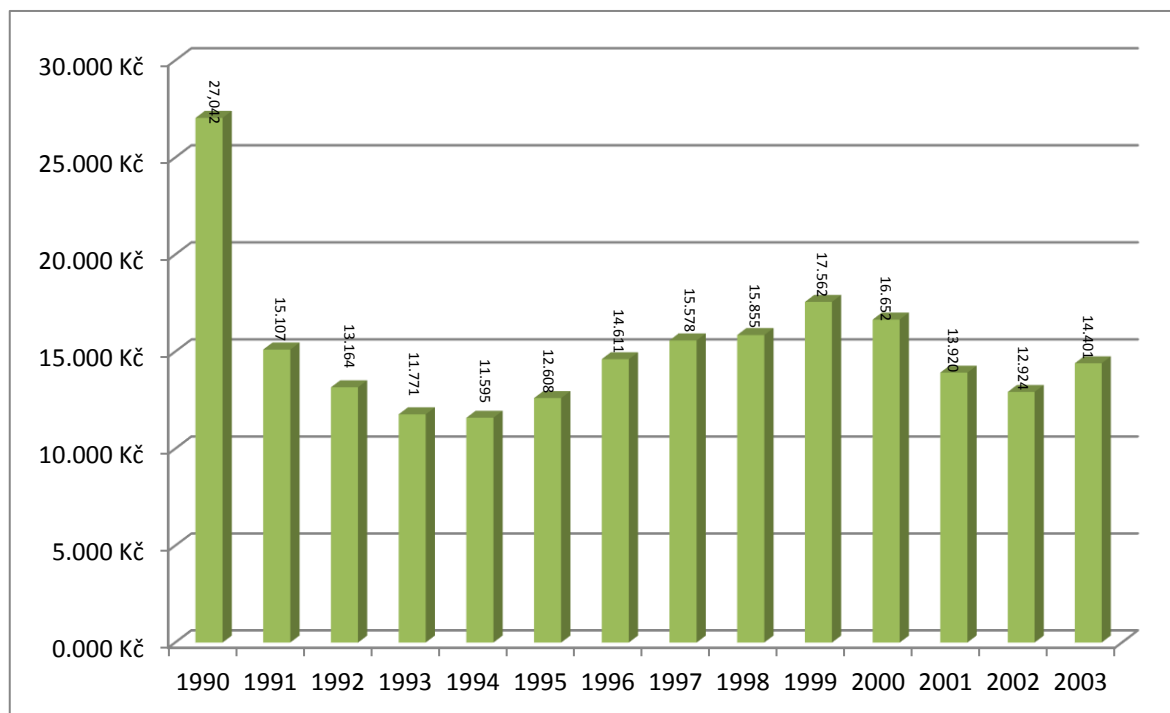

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Zemědělství bylo za socialismu jedním z nejvíce podporovaných sektorů národního hospodářství. Výjimku tvořil pouze rok 1972, kdy podpora zemědělství ze státního rozpočtu byla třetinová oproti předcházejícím roků. Tento krok byl tehdejšími předstoupou vlády Lubomírem Štrougalem vysvětlován nahromaděním zemědělských zásob z předchozích let, díky velkému nasazení a zvětšení iniciativy a aktivity všech pracovníků JZD. Od tohoto roku se výdaje na zemědělství přizpůsobovaly celkovým výdajům státního rozpočtu. Čím více se jednotlivé pětiletky blížily svému konci, tím větší byl státní rozpočet a tím větší byla také podpora zemědělství. Z dnešního pohledu byly tehdejší výdaje na zemědělství v astronomické výši. Moderní státy vynakládají na zemědělství do 5 % celkových výdajů státního rozpočtu, avšak v tehdejší Československé socialistické republice tvořily výdaje na zemědělství 15-20 % celkových výdajů státního rozpočtu. Tato skutečnost je ovšem přisuzována tehdejší době a silné závislosti na zemědělských produktech.

4.2.1 Výdaje sektoru zemědělství mezi lety 1990-2003

Obrázek 6: Výdaje na zemědělství 1990-2003 v mld. Kč

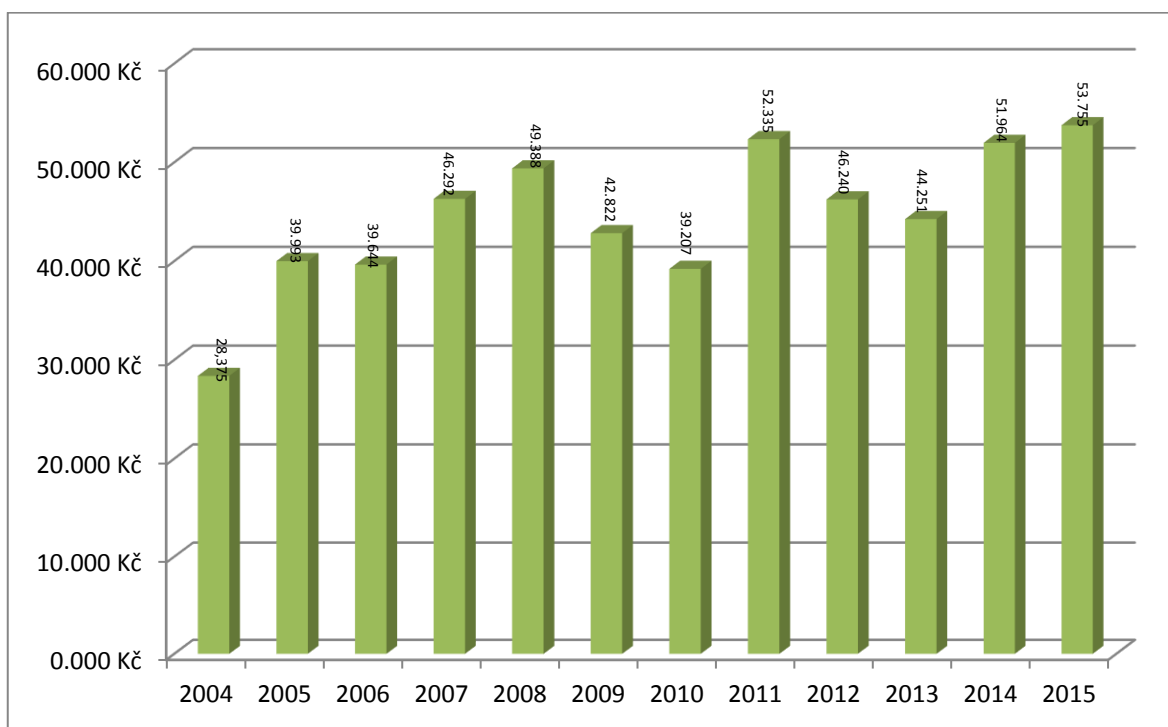

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Těsně po Sametové revoluci bylo zemědělství stále hojně podporováno právě v rámci výše zmíněné transformace ekonomiky. Výdaje v hodnotě přesahující 27 mld. Kč byly prakticky dvojnásobné oproti dalším rokům. Tato částka měla pomoci zemědělským podnikům k přechodu ze státního zemědělství na zemědělství soukromé. Byla zde hlavně snaha o útlum zemědělské činnosti v oblastech s nevhodnými klimatickými podmínkami, což se projevilo hlavně v poklesu orné půdy v horských a podhorských oblastech. V restitucích byla půda navracena původním majitelům, a také se výrazně zvýšil počet soukromých farem a snížila se jejich rozloha. Výrazně se snížil podíl pracovníků v zemědělství a vynaložené náklady na zemědělství ze státního rozpočtu se postupně dostaly pod 5 % celkových výdajů státního rozpočtu.

4.2.2 Výdaje sektoru zemědělství mezi lety 2004-2015

Obrázek 7: Výdaje na zemědělství 2004-2015 v mld. Kč

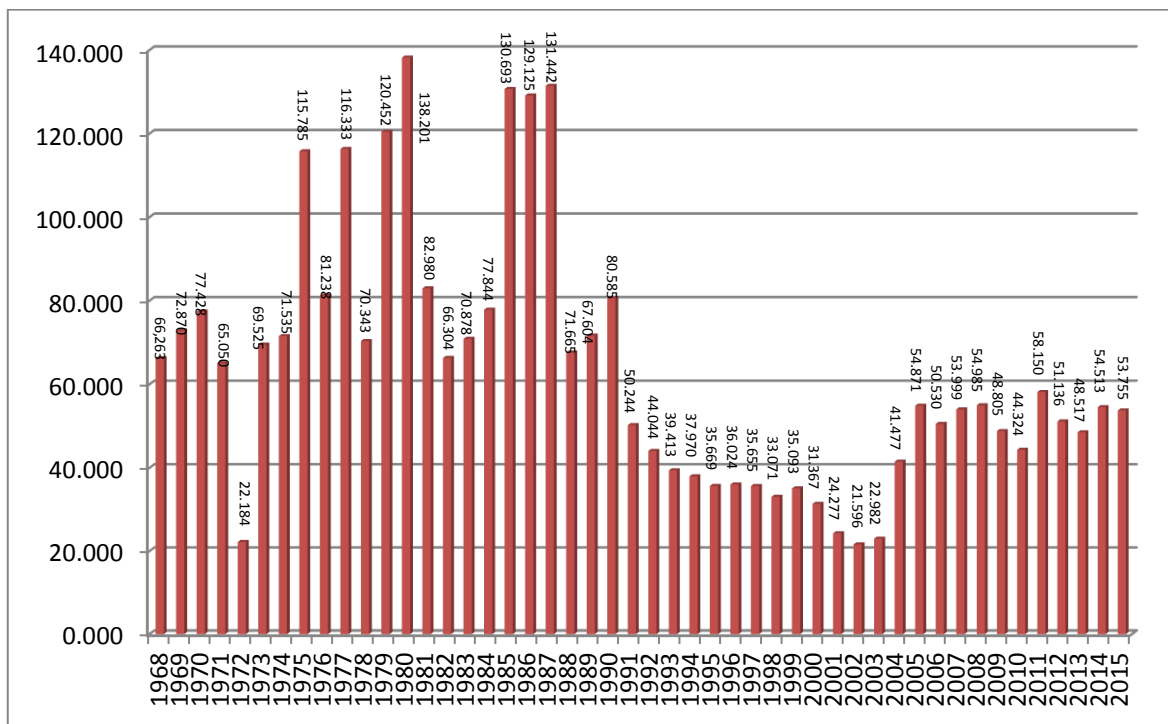

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Po vstupu České republiky do Evropské unie je patrný rapidní nárůst výdajů státního rozpočtu do zemědělství. Tento nárůst byl avšak pouze finančního charakteru, nikoliv procentuálního charakteru, protože tím jak razantně rostl státní rozpočet, tak stejnou měrou rostla podpora zemědělství, avšak podíl výdajů státního rozpočtu na zemědělství se pohyboval stále pod hranicí 5 % celkových výdajů státního rozpočtu. Česká republika v tomto období dosáhla požadované hranice Evropské unie pro podíl pracovníků v zemědělství na celkovém počtu zaměstnaných osob a také pro podíl HDP, které zemědělství vytváří na celkovém HDP. Podílu zaměstnanosti obyvatelstva v zemědělství se dlouhodobě pohybuje pod hranicí 3 % na celkové zaměstnanosti. Podíl zemědělství na celkovém HDP je v České republice na hodnotě 2,5%, přičemž požadovaná hranice je do 3 %.

4.2.3 Srovnání výdajů sektoru zemědělství 1968-2015

Obrázek 8: Srovnání výdajů zemědělství 1968-2015 v mld. Kč

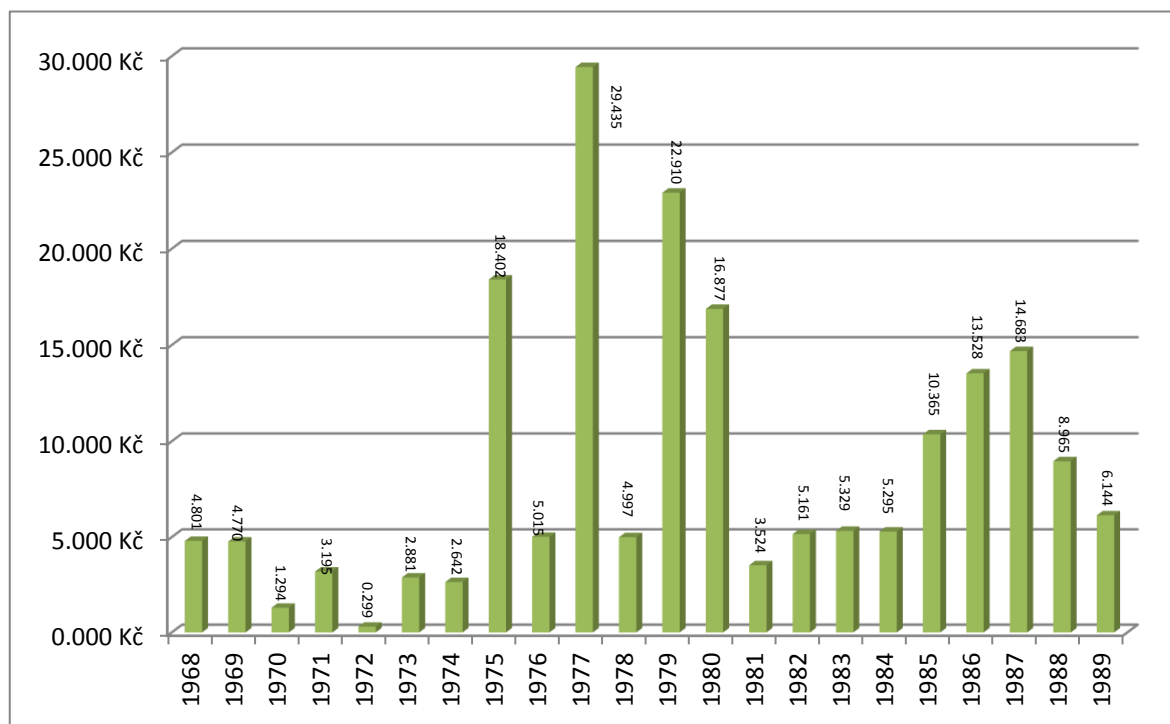

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Pokud porovnáme výdaje na zemědělství po celé sledované období k dnešnímu nominálnímu HDP, můžeme vyzorovat zcela očividný progres z klasického státu v moderní státní útvar. Během socialismu byly státní výdaje do sektoru zemědělství o mnoho vyšší, než je tomu dnes, v závislosti na vývoji jednotlivých pětiletok bylo vynakládáno až třikrát víc finančních prostředků. Dnešní situace je daleko více stabilní a zemědělci mohou předem očekávat stejnou či velmi podobnou finanční výpomoc od státu. Tento vývoj ovšem není dán pouze změnou režimu, ale je přisuzován spíše změně doby a zaměření státu na jiné výnosnější sektory, přesně jak je tomu u většiny moderních států 21. století.

4.3 Státní výdaje do sektoru průmyslu 1968-1989

Obrázek 9: Státní výdaje průmyslu 1968-1989 v mld. Kčs

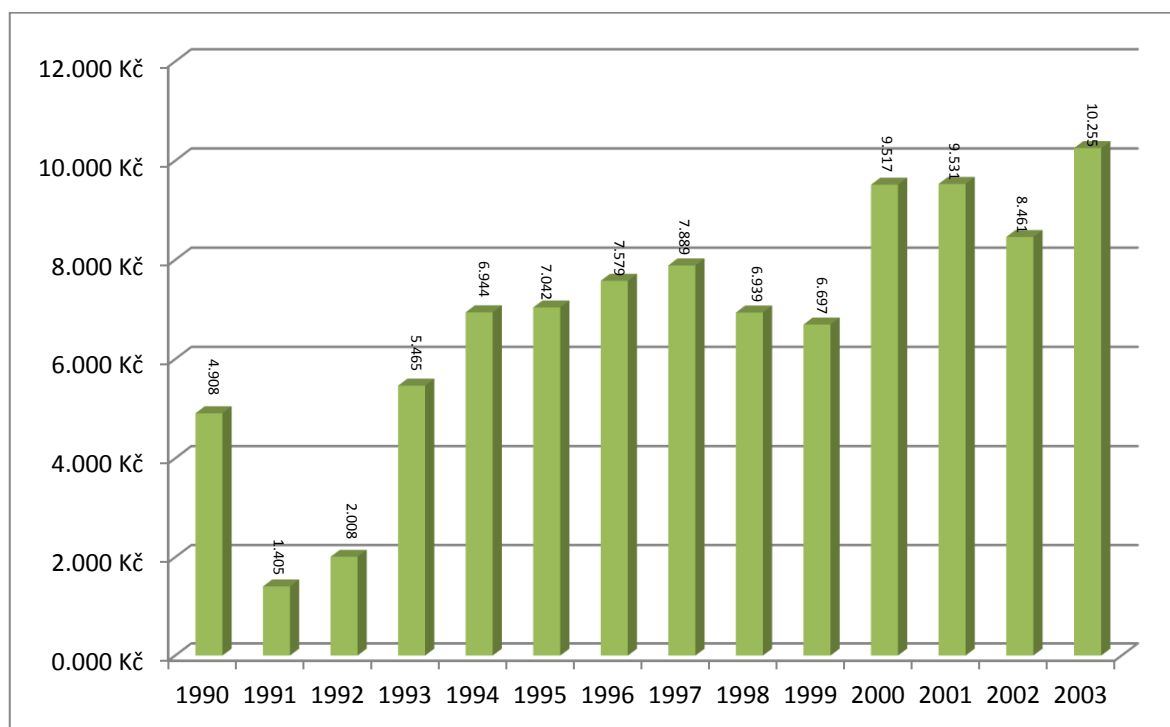

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Sektor průmyslu zažíval během socialistické éry největší výkyvy ze všech zkoumaných sektorů. Bylo to zapříčiněno centrálním plánováním pro celý sovětský svaz. Celkové státní výdaje do průmyslu se odrážely podle potřeb celého společenství v závislosti na tom, jak se plnil celkový plán. Pokud byla potřeba během jednoho roku vyrobit určité množství některých výrobků, tehdy stát poskytl průmysl dostatek financí, aby se požadované množství mohlo vyrobit. Ve výsledku bohužel docházelo k tomu, že průmysl vyráběl statky, které nikdo nepotřeboval, ale vyrábět je musel, protože byla potřeba naplnit plán. Ve výsledku to bylo pouze obrovské plýtvání zdrojů a energií. Mezi léty 1975 a 1980 došlo k výraznému posílení strojírenského průmyslu, který na našem území vzrostl až trojnásobně a také k vybudování novodobého chemického průmyslu, což je patrné na výdajích státního rozpočtu z těchto let.

4.3.1 Státní výdaje do průmyslu mezi lety 1990-2003

Obrázek 10: Státní výdaje průmyslu 1990-2003 v mld. Kč

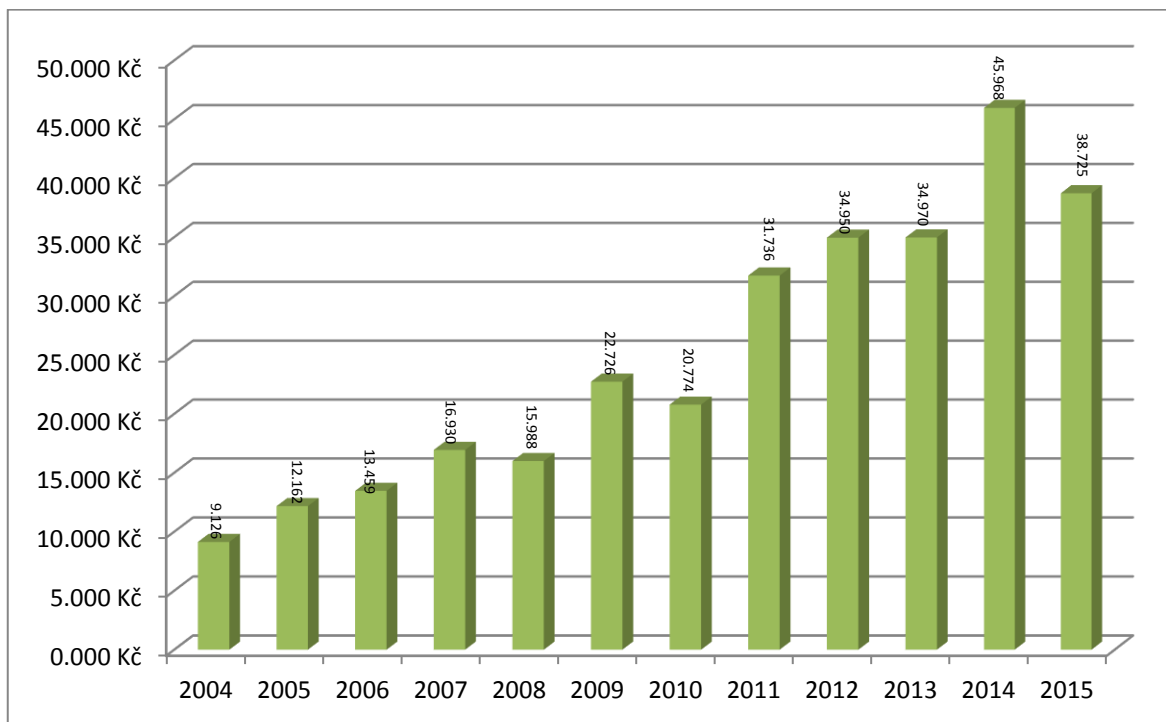

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Po roce 1989 nastaly pro český průmysl těžké časy. Český průmysl se musel najednou potýkat se západní konkurencí, která byla vyspělejší a zvyklá na konkurenční trh. Během socialismu se sice v českých zemích hojně vyrábělo, avšak kvalita vyráběných výrobků mnohdy nebyla na vysoké úrovni. České podniky byly zvyklé na to, že východ je ochotný přijímat i výrobky, jejichž kvalita není závratná, což už ovšem po vstupu země na západní trhy nebylo možné. Během celkové transformace ekonomiky se transformoval i průmysl, docházelo k masivnímu odstátnění, postupné privatizaci průmyslu a kuponové privatizaci. Zaměstnanost v průmyslu se radikálně snížila, během prvních šesti porevolučních let odešlo z tohoto sektoru více než půl milionu lidí, což tehdy představovalo 25 % všech pracovníků. Výdaje státního rozpočtu do sektoru průmyslu se v porevoluční době pohybovaly na nízké úrovni, jak je z grafu patrné. Za tuto skutečnost může právě rozsáhlá privatizace průmyslových podniků a výše zmíněné odstátnění celého sektoru.

4.3.2 Státní výdaje do průmyslu mezi lety 2004-2015

Obrázek 11: Státní výdaje průmyslu 2004-2015 v mld. Kč

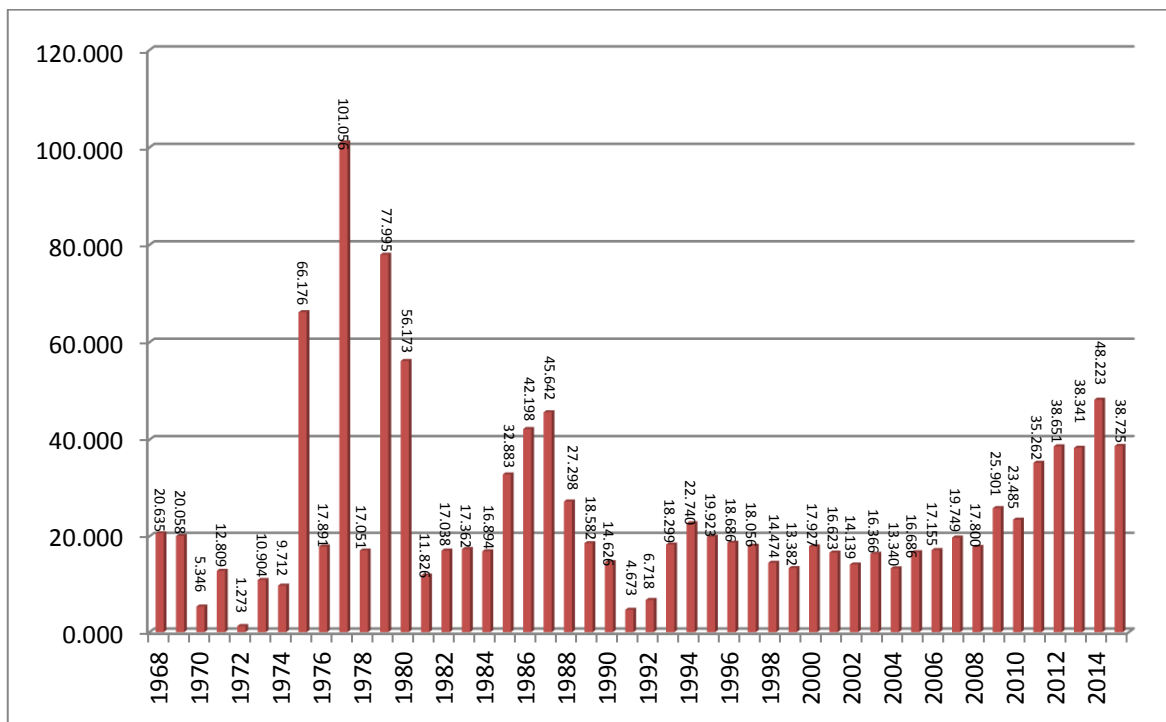

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Po vstupu České republiky do Evropské unie se výdaje státního rozpočtu do průmyslu zvedly. Tento nárůst ovšem nebyl na zvětšení objemu produkce, jak tomu bylo za socialismu, ale jsou to finance na zmírnění negativních dopadů, které sebou průmysl přináší. Průmysl obecně využívá vzácných zdrojů, a také výrazně ovlivňuje kvalitu životního prostředí. Dále je v dnešním světě potřebné poskytnout podporu malým a středním podnikům, ale zůstaly konkurenceschopné oproti velkým a nadnárodním společnostem. Právě zvětšení výdajů do průmyslu po vstupu České republiky do Evropské unie se nejvíce týká obnovitelných zdrojů energie, které jsou šetrnější k životnímu prostředí, a dále do různých programů rozvoje malého a středního podnikání, zejména v oblasti inovací. Značnou částí se na výdajích do průmyslu podílí také aktivní politika zaměstnanosti, která má za úkol vyškolenat a přeškolenat ekonomicky aktivní obyvatelstvo, aby po opuštění průmyslového sektoru byli konkurenceschopní na trhu práce a bylo pro ně možné získat zaměstnání i v jiném sektoru, anebo na jiné pozici

4.3.3 Srovnání výdajů sektoru průmyslu 1968-2015

Obrázek 12: Srovnání státních výdajů do průmyslu 1968-2015 v mld. Kč

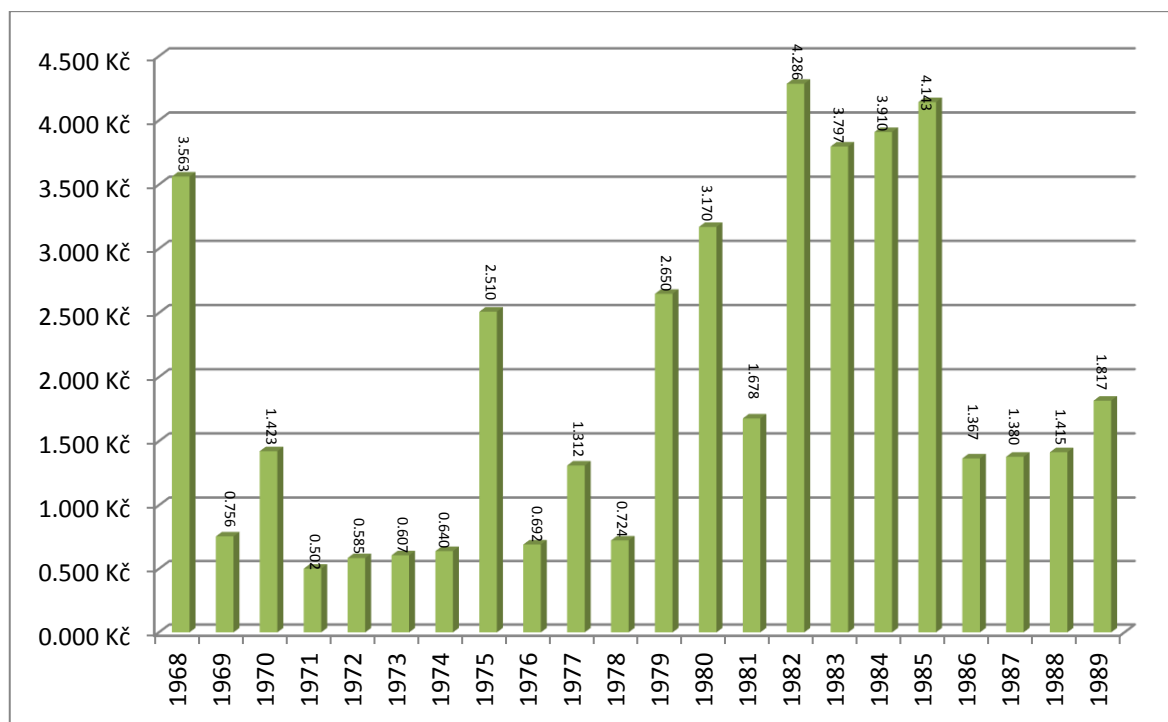

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Pokud se podíváme na vývoj výdajů přepočítaných do dnešních hodnot, tak zde není patrný tak velký rozdíl mezi všemi třemi sledovanými obdobími. Vyjma obrovských skoků, některých let, ve výdajích během socialismu můžeme pozorovat relativně konstantní vývoj, který byl umocněn až v posledních letech. I když objem financí byl za sledované období velmi podobný, tak způsob jakým bylo s financemi nakládáno, je značně rozdílný. Socialismu se nedá upřít, že položil základ některým významným odvětvím průmyslu, ale tato odvětví nenaplnovala plně svůj potenciál. Z dnešního pohledu je velmi důležité, jakým způsobem je s financemi nakládáno. Během socialismu šla značná část státních financí v průmyslu na zdroje a celkový chod podniků a platy zaměstnanců, poté co však proběhla privatizace, byly tyto výdaje převedeny na vlastníky a stát tak mohl tyto výdaje směřovat na další problematiky s průmyslem spojené. Po vstupu do Evropské unie tyto výdaje ještě vzrostly, převážně z důvodu zavedení operačních programů, které tento sektor výrazně podporují.

4.4 Státní výdaje na veřejnou správu mezi lety 1968-1989

Obrázek 13: Státní výdaje na veřejnou správu 1968-1989 v mld. Kčs

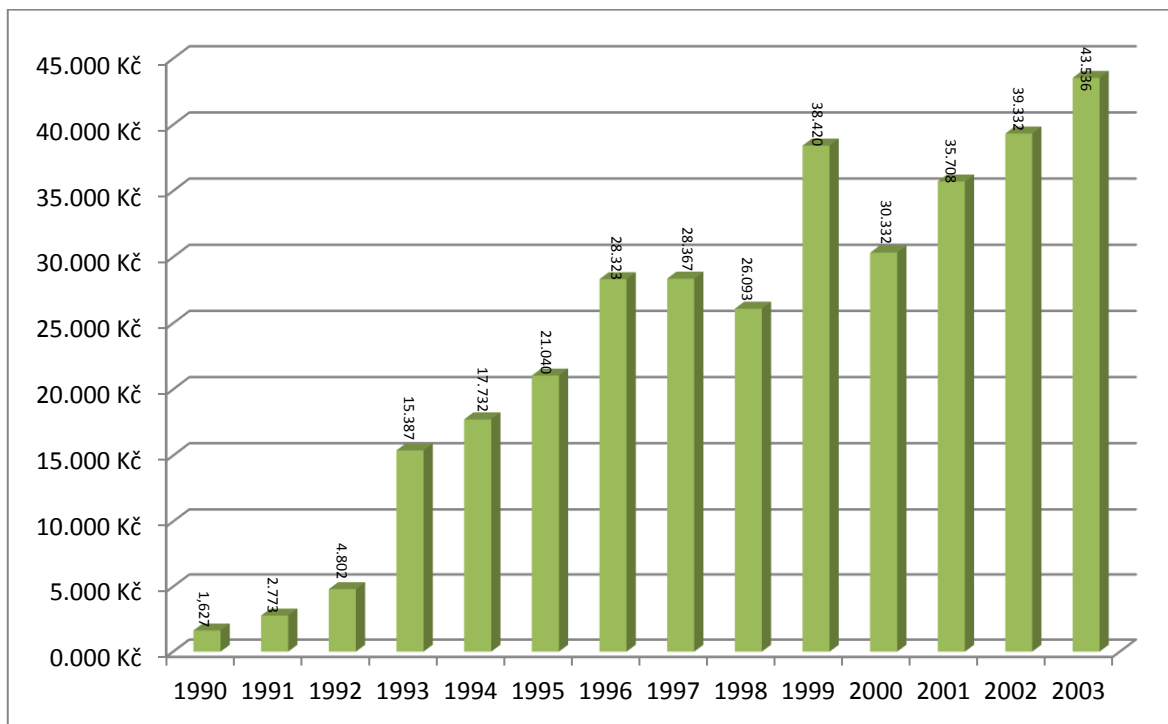

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Veřejná správa nepatřila mezi priority výdajů státního rozpočtu Československé socialistické republiky. Tehdejší režim se snažil o postupnou centralizaci správy a vytvářel středisková centra, která měla spravovat, na dnešní poměry, poměrně velká území. Tímto způsobem se stát snažil co nejvíce šetřit na veřejné správě a vyšší výdaje, které v grafu můžeme pozorovat, jsou spojené s technologickou renovací stávajících systémů. Takováto veřejná správa nebyla příliš efektivní a snaha státu o co největší snížení výdajů tomuto sektoru také nepomohla.

4.4.1 Státní výdaje na veřejnou správu mezi lety 1990-2003

Obrázek 14: Státní výdaje na veřejnou správu 1990-2003 v mld. Kč

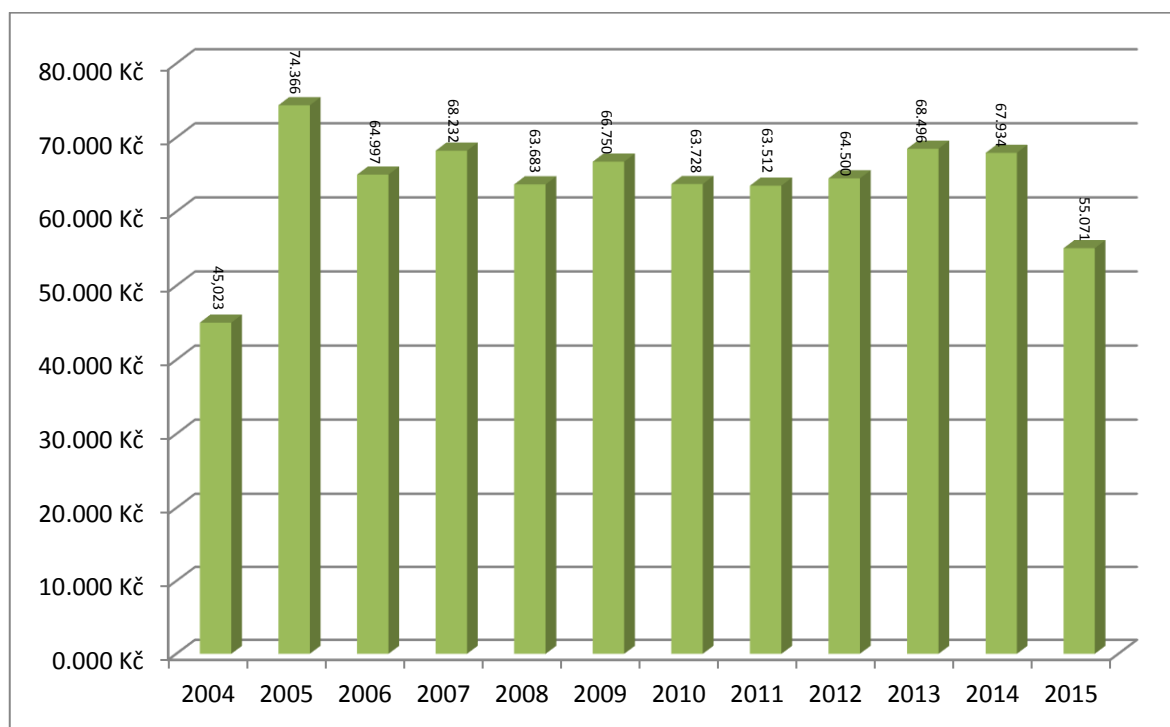

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Po roce 1989 byla nutná reforma veřejné správy. Na této reformě se začalo pracovat prakticky ihned po pádu socialismu. Cílem této reformy bylo přiblížit veřejnou správu lidem, protože dosavadní veřejná správa měla velké nedostatky a byla neefektivní. Když se ekonomika státu a celý státní rozpočet České republiky začal zvedat, zvedaly se také výdaje na veřejnou správu. V roce 1990 vyšel zákon o obcích, který umožňoval obcím alespoň částečnou realizaci samosprávy. Společně s tímto krokem byly zřízeny okresní úřady, které převzaly kompetence okresních národních výborů. Dalším krokem bylo zrušení okresních úřadů a přenesení jejich kompetencí na obce. Proces dekoncentrace a decentralizace tedy nadále pokračoval. Tento proces sice přináší větší finanční zátěž na stát, ale pro dobré fungování veřejné správy, jsou tyto výdaje nevyhnutelné.

4.4.2 Státní výdaje na veřejnou správu mezi lety 2004-2015

Obrázek 15: Státní výdaje na veřejnou správu mezi lety 2004-2015 v mld. Kč

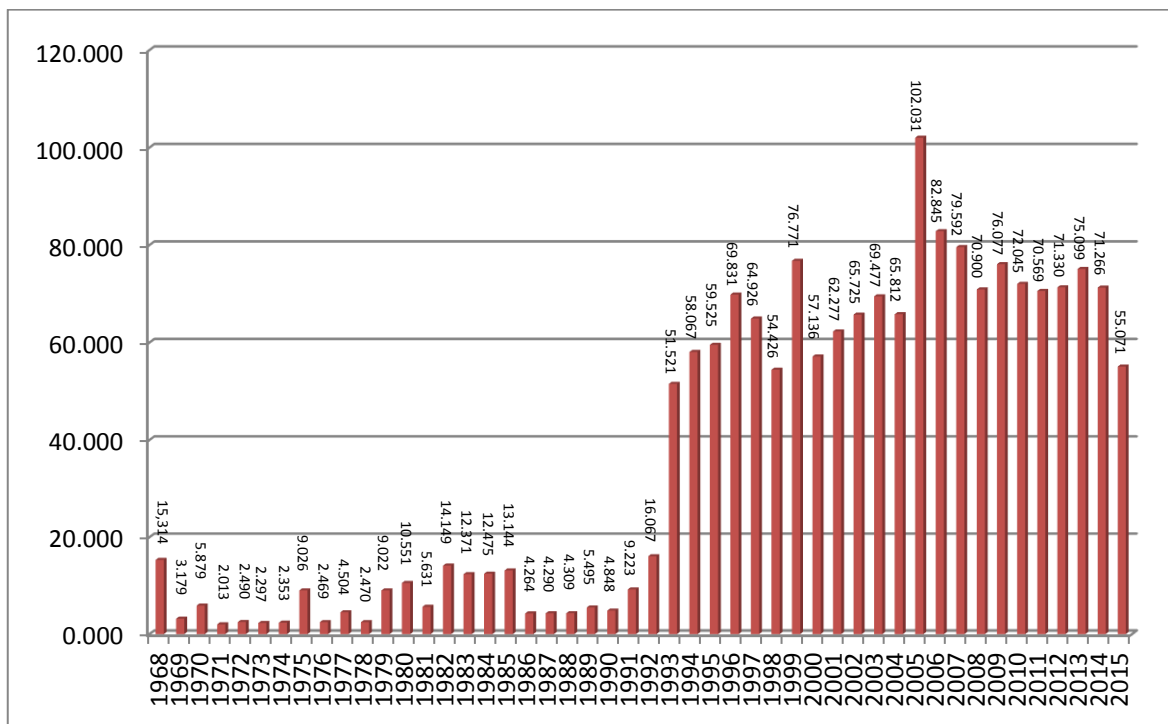

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Po vstupu České republiky do Evropské unie se výdaje na veřejnou správu ještě zvýšily. Důležitý byl hlavně rok 2005, protože se v tomto roce zavedl e-Government, proto jsou výdaje v tomto roce vyšší než v letech ostatních. V posledních letech byl kladen důraz na kvalitní podporu občanům, vzhledem k potřebám podpory od Evropské unie.

4.4.3 Srovnání výdajů sektoru veřejné správy mezi lety 1968-2015

Obrázek 16: Srovnání výdajů sektoru veřejné správy podle časové hodnoty HDP mezi lety 1968-2015 v mld. Kč

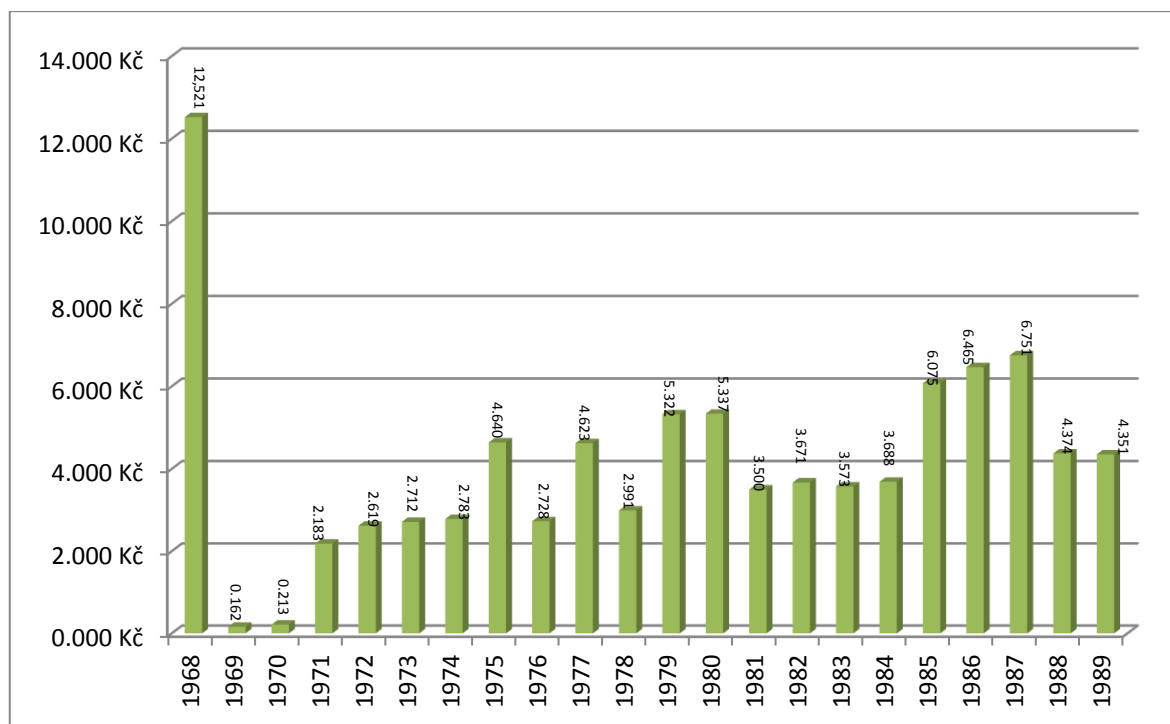

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Pokud porovnáme celkový vývoj výdajů na veřejnou správu podle nominálního HDP z roku 2015, tak můžeme pozorovat naprosto extrémní rozdíl mezi výdaji na centralizovanou veřejnou správu a výdaji na decentralizovanou veřejnou správu. Během socialismu se centralizovaná veřejná správa spíše snažila o kontrolu obyvatelstva bez jakékoliv možnosti toho, aby sama nějakým značným způsobem mohla přispět jak státu, tak obyvatelům. Jejím hlavním úkolem byl pouze dohled nad obyvateli a rozhodování o místech, ke kterým neměla vztah. Porevoluční decentralizovaná správa se naopak snaží přiblížit lidem, obce o sobě mohou sami rozhodovat a i přes vyšší náklady na tento způsob správy, jsou její výstupy daleko hodnotnější, než tomu bylo za socialismu, tím pádem je tedy daleko efektivnější.

4.5 Výdaje na školství během let 1968-1989

Obrázek 17: Státní výdaje do sektoru školství mezi lety 1968-1989 v mld. Kčs

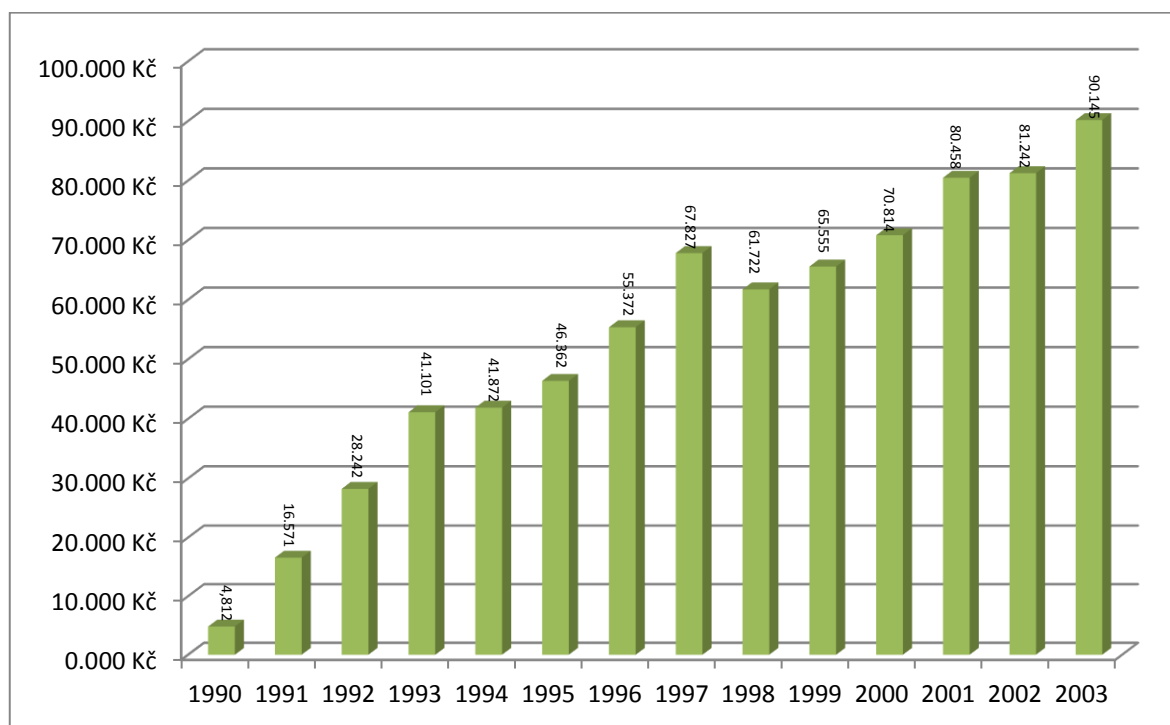

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Školství bylo za socialismu jedním z nejméně opomíjených sektorů. V roce 1968 bylo v českých zemích školství relativně dobře podporováno, avšak po událostech z konce tohoto roku se situace naprosto změnila. Od roku 1969 byly jakékoliv státní výdaje na školství silně zredukovány. Tehdejší režim tímto se tímto způsobem snažil potlačit jakoukoliv budoucí inteligenci, která by jeho postavení mohla ohrozit. Vše o co se minulý režim v rámci školství snažil, bylo vychovat dělnictvo, avšak nikoliv inteligenci. Přístup k vysokým školám mělo, v celkovém měřítku, jen několik vybraných jedinců a mnoha studentům bylo studium zakázáno anebo ukončeno na základě kádrových posudků, nepříslušností ke straně, či pouze na základě udavačství. Tento systém, mimo jiného, postrádal jakýkoliv dlouhodobý plán pro budoucí generace. Dělnictvo mělo být základním kamenem budoucího státu a tím měla být potlačena inteligence národa.

4.5.1 Výdaje na školství během let 1990-2003

Obrázek 18: Státní výdaje do sektoru školství mezi lety 1990-2003 v mld. Kč

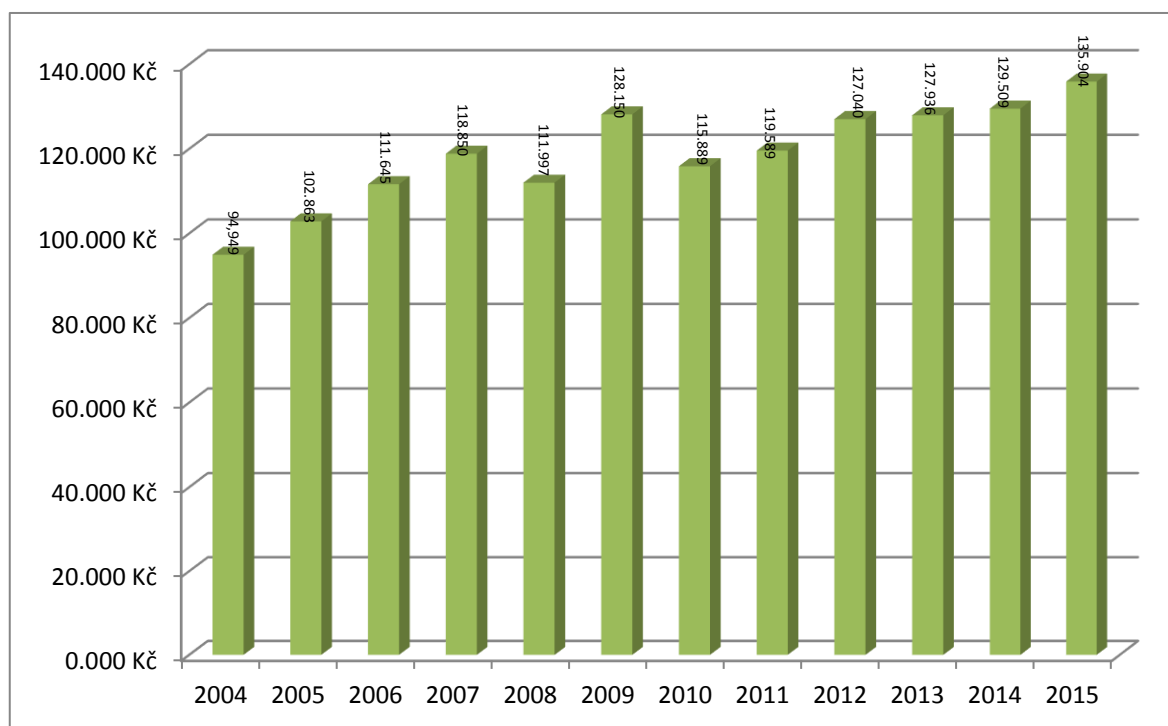

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Bezprostředně po revoluci se ukázalo, že české školství je jedním z nejhorších v celé Evropě. Podíl vysokoškolských studentů na celkovém počtu obyvatel byl pouhé 2 %, což v tehdejší době představovalo 100 000 studentů. Bezprostředně po Sametové revoluci se státní výdaje do školství začaly rapidně zvětšovat. Prezident Václav Havel ve svém novoročním projevu z roku 1990 přednesl, že je důležité myslet na budoucnost studentů a poskytnout jim co možná nejlepší podmínky pro studium. Vysokým školám se vrátila svoboda, samospráva a autonomie. Během tohoto období byly finanční prostředky poskytnuty na zkvalitnění a rozšíření výuky, na vybudování mnoha základních a středních škol a dokonce i tří nových univerzit. Do konce roku 2001 vzniklo v České republice také 8 soukromých vysokých škol. Počet vysokoškolských studentů se v tomto období ztrojnásobil.

4.5.2 Výdaje na školství během let 2004-2015

Obrázek 19: Státní výdaje do sektoru školství během let 2004-2015 v mld. Kč

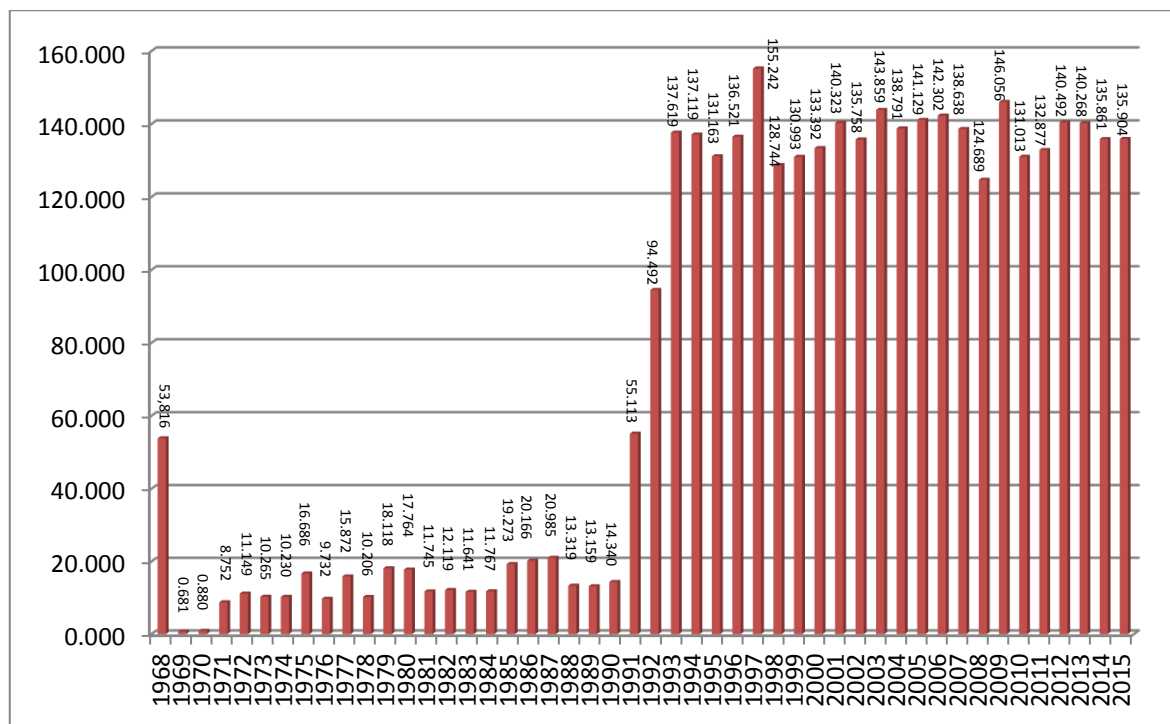

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Po vstupu České republiky do Evropské unie pokračoval trend navyšování výdajů státního rozpočtu do školství. Po revoluci bylo v Čechách na 23 vysokých škol, ale na konci roku 2015 jich bylo 72, z toho 44 soukromých. Počet vysokoškolských studentů přesáhl hranici 400 000 studentů a podíl vysokoškolsky vzdělané populace na celkové populaci se blíží 8 %. Těmito výdaji se český stát zasadil o to, aby čeští studenti byli konkurenceschopní jak na českém trhu práce, tak i v celé Evropské unii. Drtinou většinu výdajů státního rozpočtu do školství tvoří běžné výdaje, konkrétněji neinvestiční transfery veřejnoprávním subjektům. Tyto výdaje tvoří zhruba 90 % všech školských výdajů státního rozpočtu. Druhou nejvýznamnější položku tvoří investiční transfery, jež jsou součástí kapitálových výdajů.

4.5.3 Srovnání státních výdajů do sektoru školství mezi lety 1968-2015

Obrázek 20: Srovnání státních výdajů do sektoru školství mezi lety 1968-2015 v mld. Kč podle časové hodnoty HDP

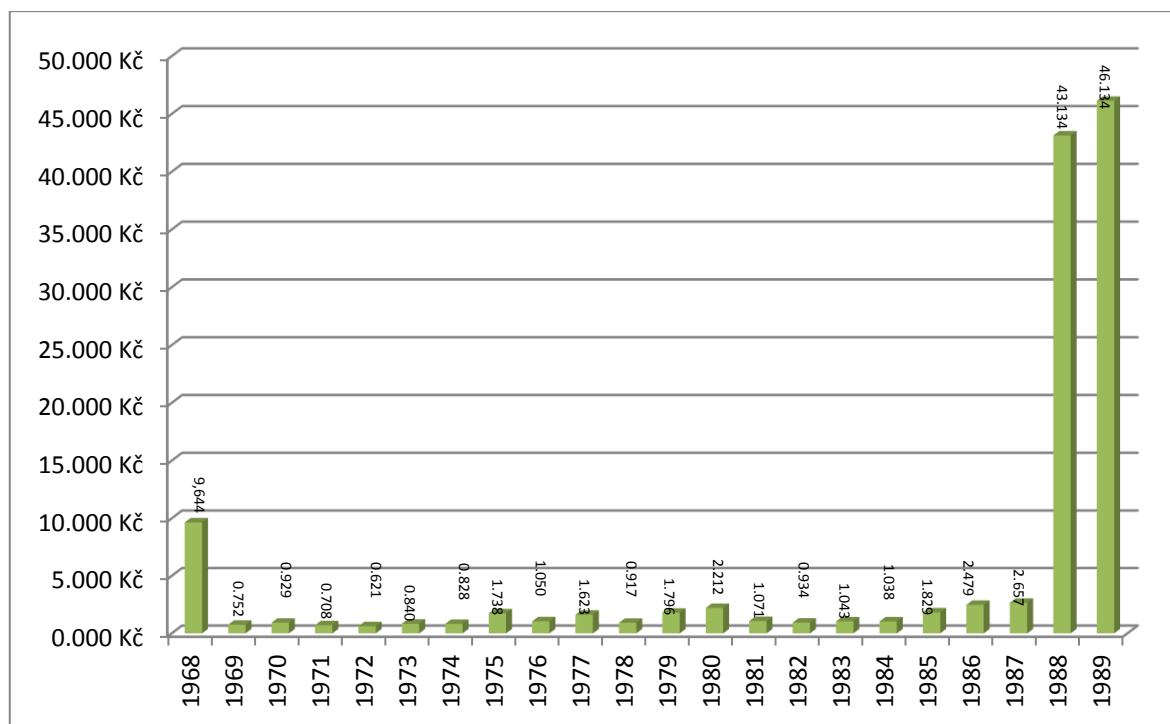

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

V tomto porovnání výdajů státního rozpočtu do školství je vidět masivní propast mezi socialismem a demokracií. Jednou z hlavních úloh moderního státu je zabezpečení budoucnosti novým generacím prostřednictvím studia, což, podle tohoto grafu, nebylo po roce 1968 možné. Během socialismu se výdaje státního rozpočtu pohybovaly v průměru kolem 2 % celkových výdajů státního rozpočtu. Pokud pomíneme první roky transformace české ekonomiky po roce 1989, tvoří dnes, v průměru, tyto výdaje 12,5 % celkových výdajů státního rozpočtu.

4.6 Státní výdaje do zdravotnictví mezi lety 1968-1989

Obrázek 21: Státní výdaje do sektoru zdravotnictví mezi lety 1968-1989 v mld. Kčs

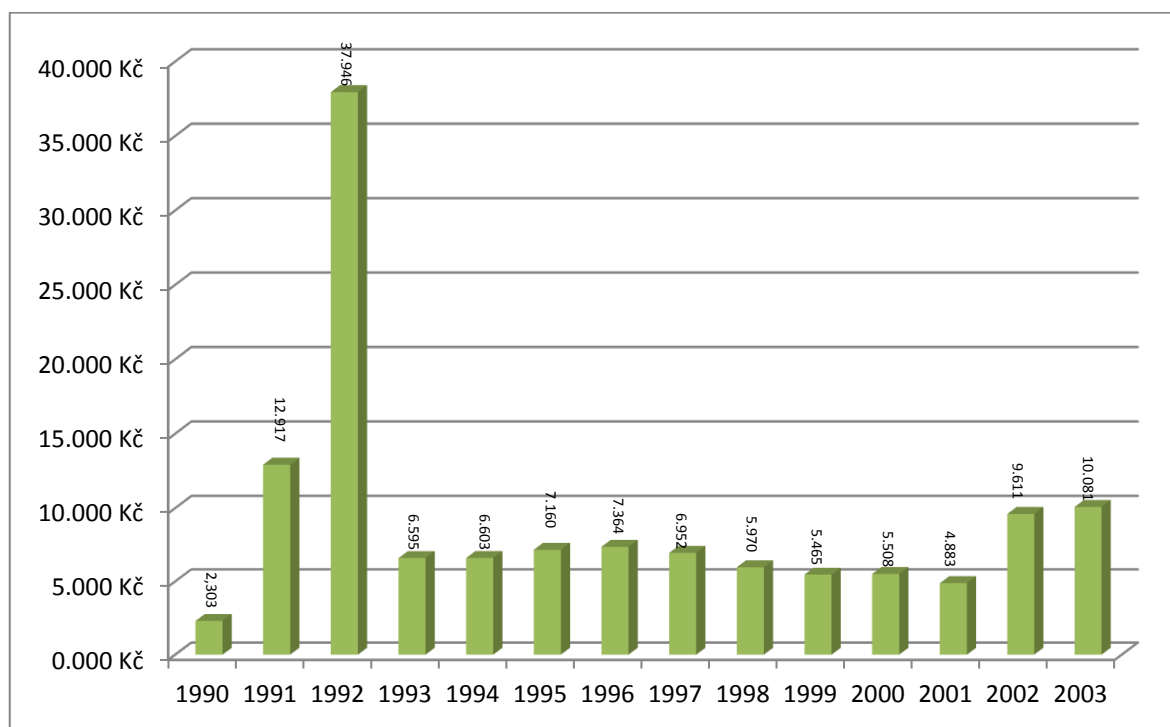

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Pokud za socialismu existovalo odvětví, které bylo státním rozpočtem více přehlížené než výdaje na školství a veřejnou správu, bylo to právě zdravotnictví. Po roce 1968 se jakékoliv státní výdaje do toho sektoru smršly na nezbytné minimum. Kvalitní zdravotní péče v českých zemích nebyla a to co bylo tehdy považováno za kvalitní, bylo dostupné pouze pro vybrané jedince. Z grafu lze vyčíst masivní nárůst výdajů státního rozpočtu pro roky 1988 a 1989, avšak tyto výdaje neměli nic společného se zlepšením zdravotní péče v Československé socialistické republice. Tento nárůst výdajů je spojen s převedením plateb nemocenského pojištění zaměstnanců právě na sektor zdravotnictví. Tyto výdaje v roce 1988 činily 40,396 mld. Kčs a v roce 1989 to bylo 42,137 mld. Kčs. Pokud bychom tyto výdaje odečetli, dostali bychom se na hodnoty 2,738 mld. Kčs pro rok 1988 a 3,997 mld. Kčs pro rok 1989, tudíž o žádném navýšení výdajů na zlepšení zdravotní péče v českých zemích nemohla být řeč.

4.6.1 Státní výdaje do zdravotnictví mezi lety 1990-2003

Obrázek 22: Státní výdaje do zdravotnictví mezi lety 1990-2003 v mld. Kč

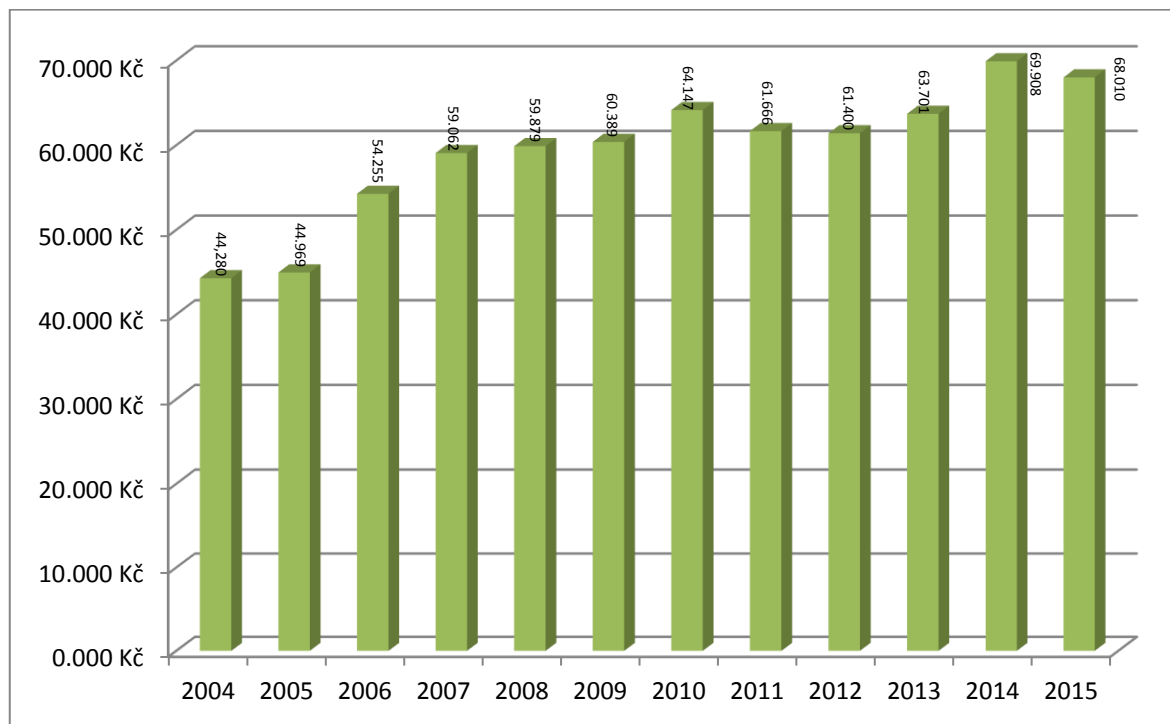

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Jak je z grafu patrné, ani po roce 1989 nedošlo k dlouhodobému navýšení státních výdajů do zdravotnictví. V roce 1992 vznikla Všeobecná zdravotní pojišťovna, avšak stát za ní uhradil v jejím prvním roce působení všechny závazky ke zdravotnickému sektoru. Od tohoto roku VZP a později ostatní zdravotní pojišťovny pokrývají až 85 % celkových výdajů zdravotnictví.

4.6.2 Státní výdaje do zdravotnictví mezi lety 2004-2015

Obrázek 23: Státní výdaje do zdravotnictví mezi lety 2004-2015 v mld. Kč

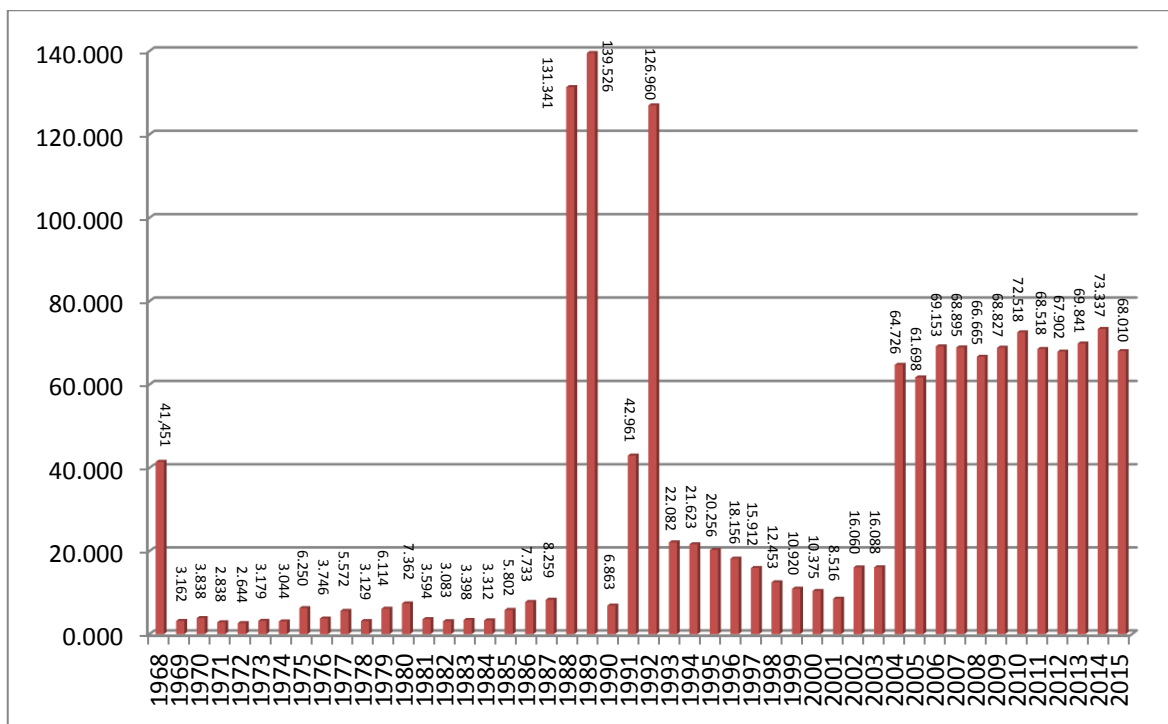

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Po vstupu České republiky do Evropské unie nastal velký nárůst výdajů státního rozpočtu do sektoru zdravotnictví. Výdaje, které jsou čistě pro ústavní péči, se nezměnily. Přibližně 75 % těchto výdajů jde nově do ostatních činností ve zdravotnictví, mezi tyto ostatními činnostmi spadá mezinárodní spolupráce ve zdravotnictví, pod kterou patří příspěvky mezinárodním organizacím, a také zdravotní péče poskytovaná českým občanům mimo území České republiky a zdravotní péče poskytovaná příslušníkům ostatních států Evropské unie na našem území. Součástí těchto ostatních činností je také vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví. Pokud bychom si tuto položku odmysleli, tak výdaje na ústavní péči se po vstupu České republiky do Evropské unie příliš nezměnily. Tyto výdaje se od roku 2004 do roku 2015 stále pohybují v rozmezí od 7 mld. Kč do 10 mld. Kč.

4.6.3 Srovnání státních výdajů do sektoru zdravotnictví mezi lety 1968-2015

Obrázek 24: Srovnání státních výdajů do sektoru zdravotnictví podle časové hodnoty HDP mezi lety 1968-2015 v mld. Kč

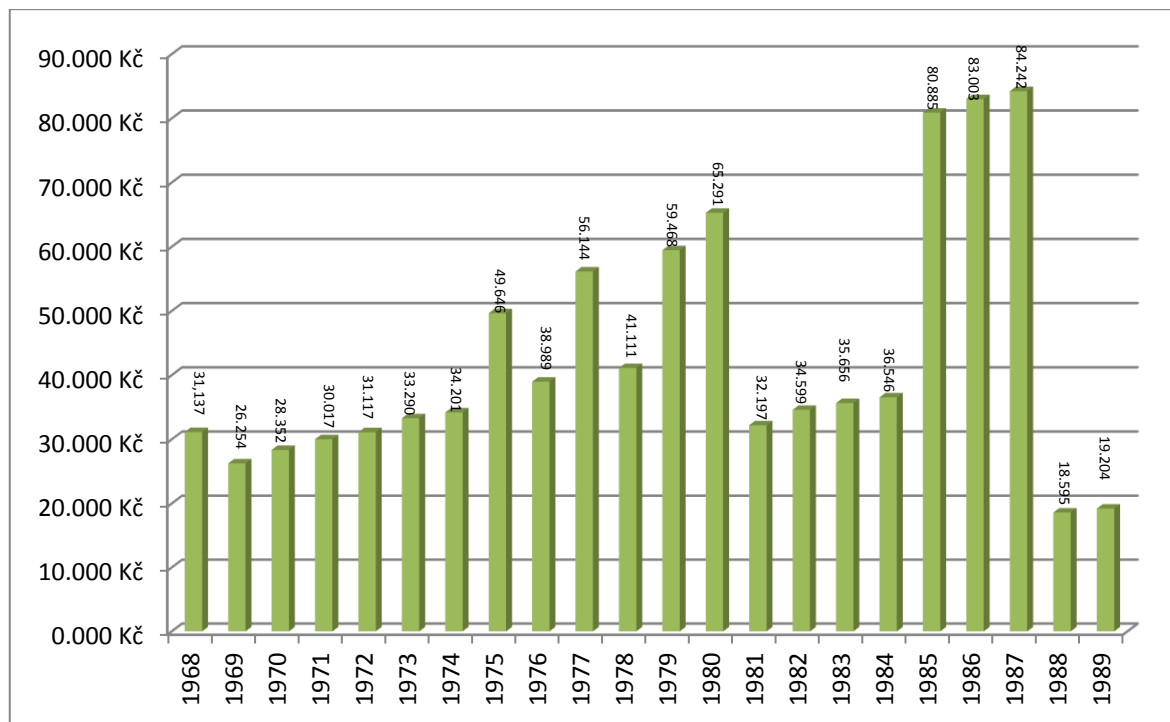

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Z tohoto grafu je patrné, že český sektor zdravotnictví si prošel třemi různými etapami, stejně jako celý český národ. Během socialismu bylo zdravotnictví na velmi nízké úrovni, průměrná délka života byla, v porovnání se zbytkem Evropy, nejnižší ze všech států. Vysoké výkyvy spojené se zdravotnictvím, neměly žádný vliv na kvalitu poskytované zdravotní péče, byly spojené pouze se změnou financování. Po pádu socialismu zde byla snaha o restrukturalizaci financování zdravotnictví, která byla úspěšná, přičemž dnes získává zdravotnictví drtivou většinu financí od zdravotních pojišťoven. Přesto stát přispívá na zdravotnictví větší měrou, než tomu bylo za předešlé éry. Po vstupu do Evropské unie nastal velký nárůst vládních výdajů, který je spojen se společnou zdravotní politikou celé unie.

4.7 Sociální výdaje státu mezi lety 1968-1989

Obrázek 25: Státní výdaje do sociálního sektoru mezi lety 1968-1989 v mld. Kčs

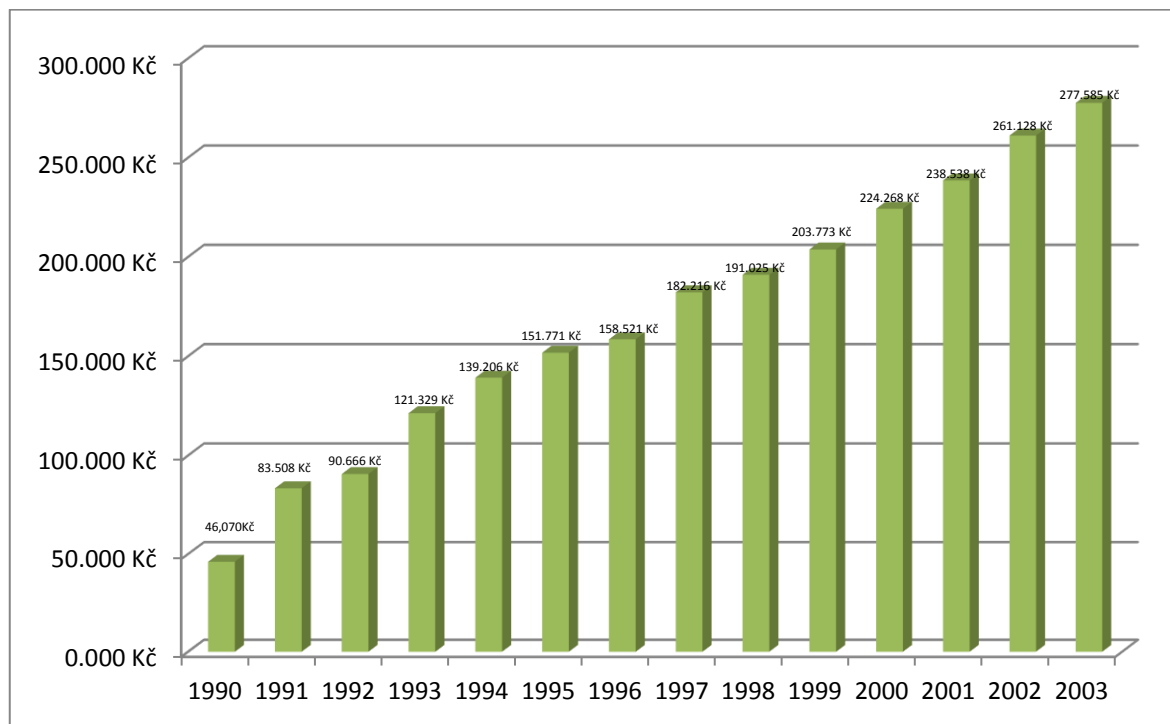

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Státní výdaje na sociální věci a politiku zaměstnanosti tvořily podstatnou část výdajů státního rozpočtu už za socialismu. Stát byl během socialismu výhradním poskytovatelem sociální péče, což mu umožňovalo snadné ovládnutí celé společnosti. Po roce 1968 tvořily tyto výdaje až třetinu všech výdajů státního rozpočtu. I přes tento zdánlivě vysoký podíl státních výdajů na sociální politiku, nepatřil tehdy český stát k těm nejštedřejším. V 70. letech zde byla snaha o štedřejší sociální politiku státu, což se projevilo na výdajích státního rozpočtu do tohoto sektoru v letech 1975, 1977, 1979 a 1980, avšak špatný hospodářský vývoj srazil tyto výdaje v následujícím roce na polovinu. Výrazná změna nastala až v roce 1985 po nástupu Michaela Gorbačova k moci. Česká vláda se tehdy snažila získat lid zpět na svou stranu štedřejší sociální politikou, přičemž v těchto letech se výdaje tohoto sektoru více než zdvojnásobily oproti předchozím letům. V letech 1988 a 1989 nedošlo k žádnému výraznému poklesu státních sociálních výdajů, jen byla přesunuta platební povinnost z tohoto sektoru do sektoru zdravotnictví.

4.7.1 Sociální výdaje státu mezi lety 1990-2003

Obrázek 26: Státní výdaje na sociální politiku mezi lety 1990-2003 v mld. Kč

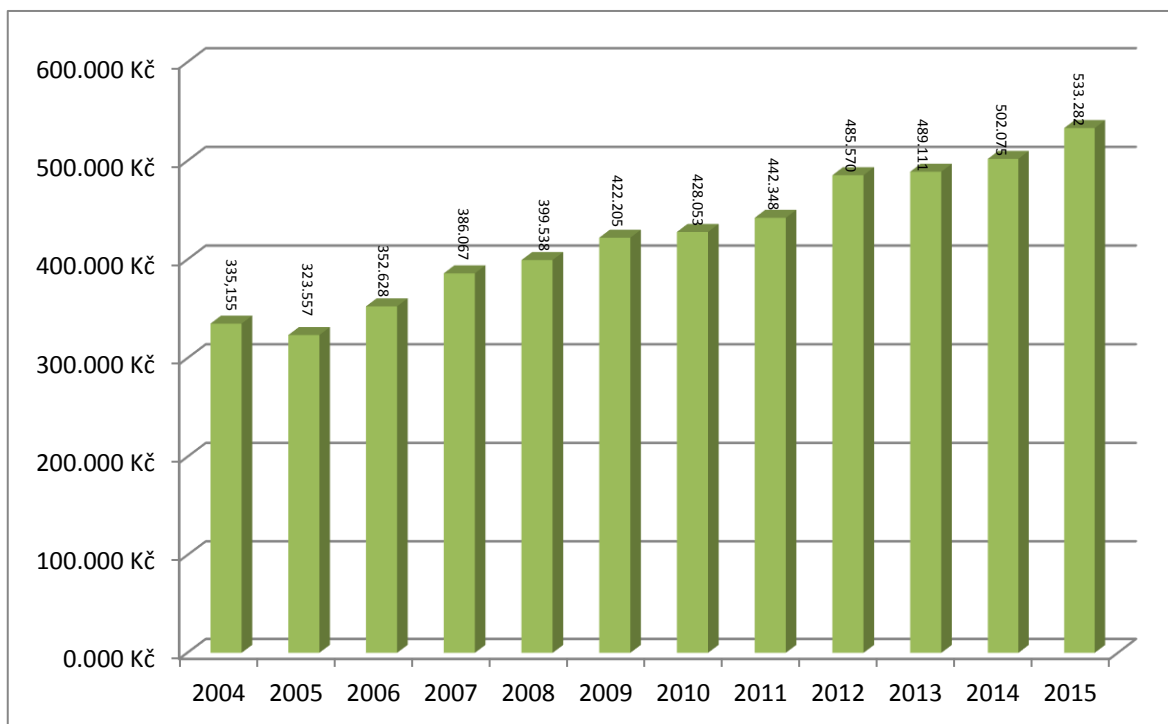

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Po roce 1989 se netransformovala jen celá česká ekonomika, ale i systém sociálního zabezpečení obyvatel se změnil. Systém, který fungoval za socialismu, byl v některých směrech na dobré úrovni. Péče o rodinu byla na vysoké úrovni, naopak tento systém velmi znevýhodňoval osoby samostatně výdělečně činné. Systém sociálního zabezpečení se převedl na systém sociálního pojištění, byla ustanovena minimální mzda a také životní minimum. Výdaje státního rozpočtu na sociální politiku státu neustále rostly a od roku 1991 tvoří pravidelně polovinu veškerých výdajů státního rozpočtu.

4.7.2 Sociální výdaje státu od roku 2004 do roku 2015

Obrázek 27: Státní výdaje na sociální politiku mezi lety 2004-2015 v mld. Kč

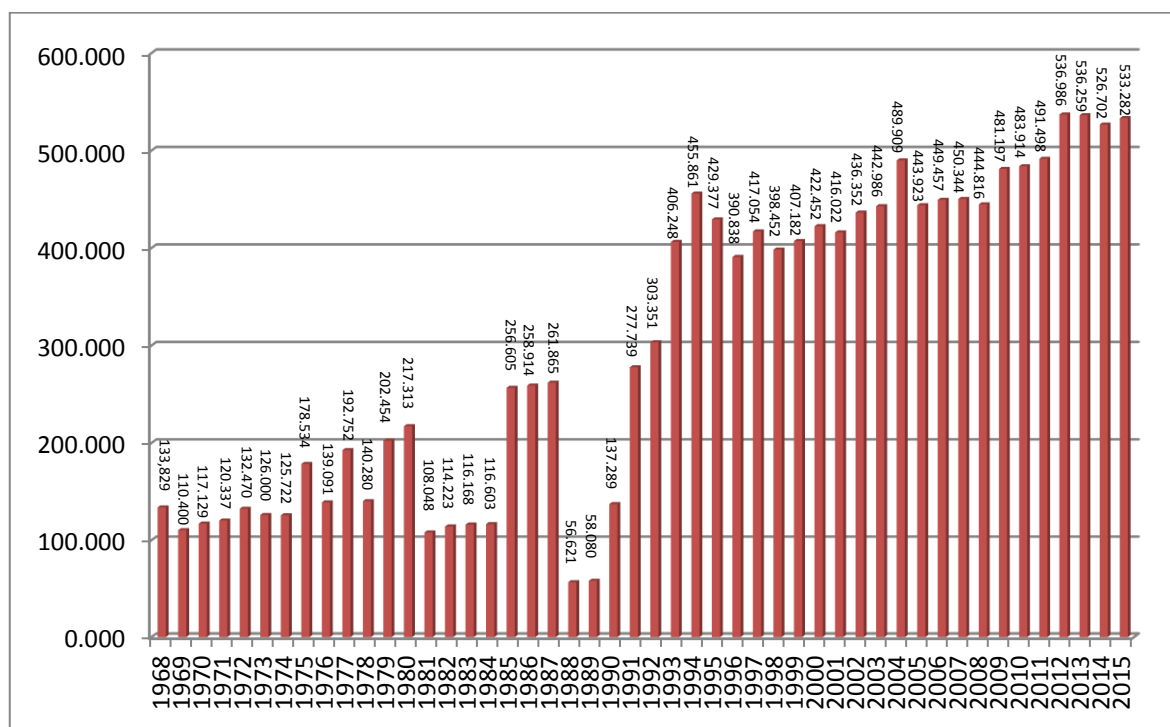

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Od roku 2004 proběhlo v tomto sektoru mnoho reforem, které upravovaly sociální politiku státu. V roce 2006 se upravilo životní a existenční minimum a byl přijat zákon č. 111/2006 sb. o pomoci v hmotné nouzi. V roce 2013 byla přijata důchodová reforma, která uspořádala důchodový systém do tří pilířů, prvním pilířem byl základní státní důchodový systém, druhým pilířem bylo důchodové spoření a posledním tedy třetím pilířem penzijní pojištění. Celkově vzato se sociální politika státu neustále vylepšuje ke spokojenosti občanů a pokud bychom porovnali Českou republiku s ostatními státy a to nejen Evropské unie ale i celého světa, tak náš stát patří k těm nejštedřejším.

4.7.3 Srovnání výdajů sociálního sektoru od roku 1968 do roku 2015

Obrázek 28: Srovnání výdajů sociálního sektoru mezi lety 1968-2015 podle časové hodnoty HDP v mld. Kč

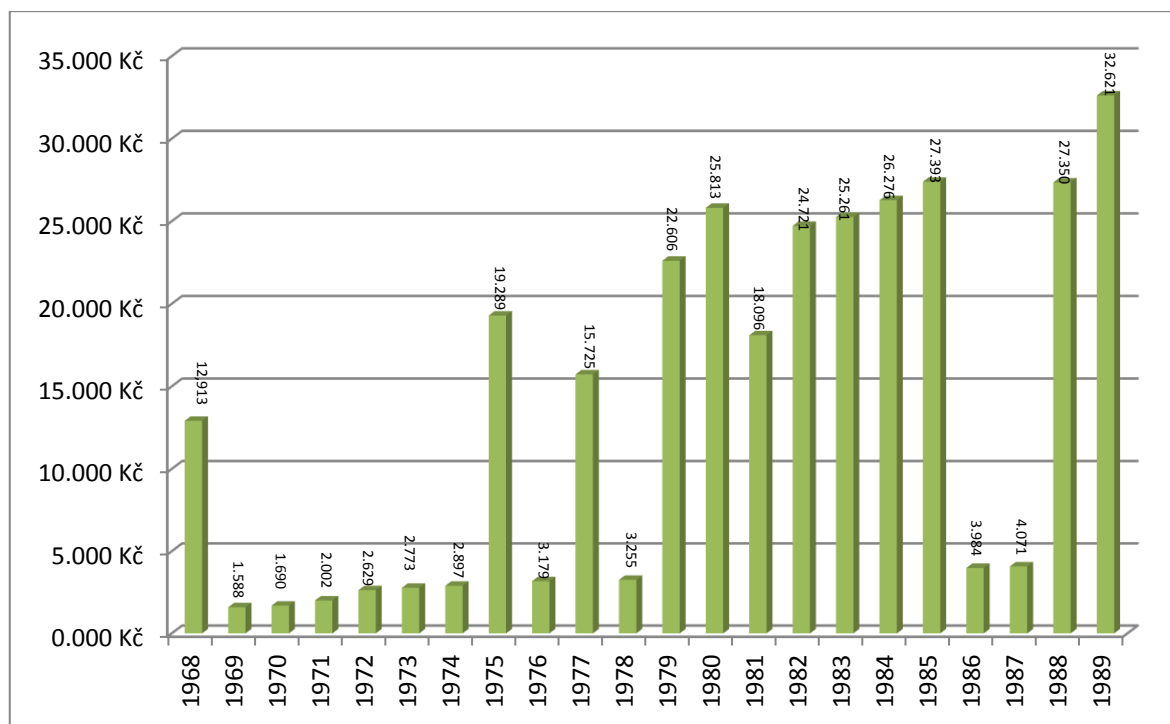

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Pokud porovnáme přepočítané výdaje za sociální politiku během celého sledovaného období, tak můžeme pozorovat postupný progres neustálého zlepšování a neustálých zvětšených výdajů tohoto sektoru. I přes některé výkyvy během socialismu patří tento sektor k těm stabilním. Po celé toto sledované období platí přímá úměra mezi, v tom smyslu, že čím lepší bylo celkové hospodářství země, tím byly výdaje na sociální politiku větší. Dnes je situace taková, že ročně vydá stát, na sociální sféru, přes půl miliardy korun, což je několika násobně více, než byly celkové rozpočty během celé éry socialismu.

4.8 Státní výdaje na obranu země mezi lety 1968-1989

Obrázek 29: Státní výdaje na obranu země mezi lety 1968-1989 v mld. Kčs

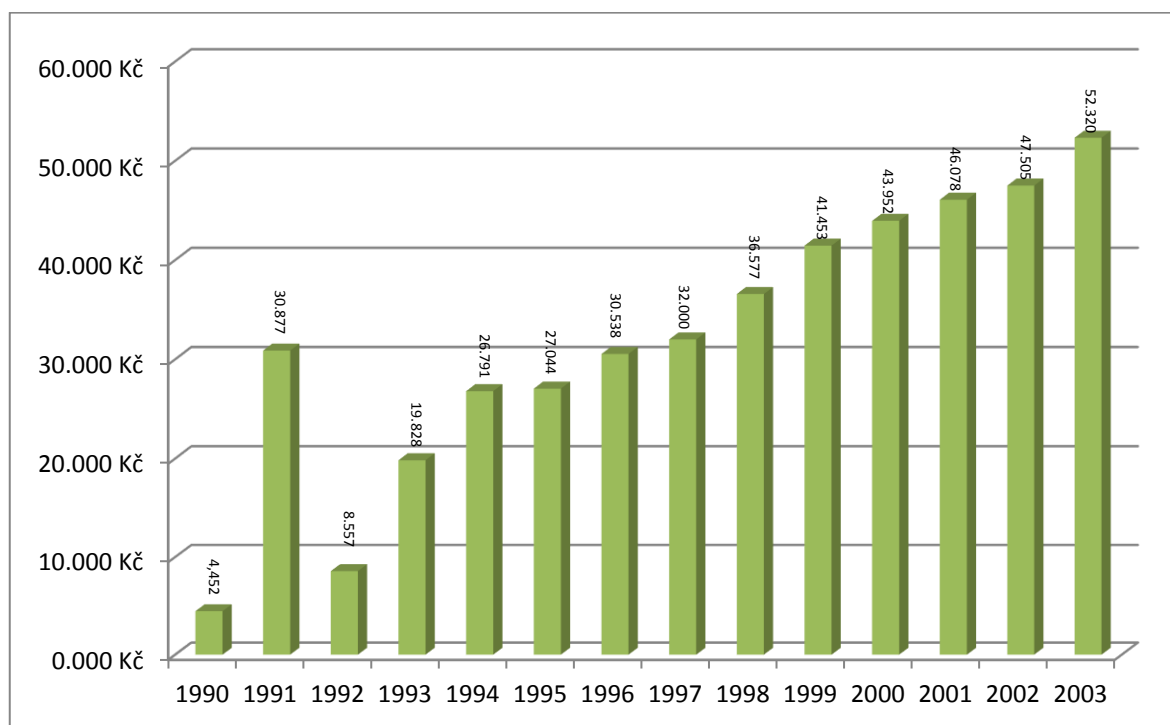

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Výdaje na armádu a obranu země tvořily po většinu socialistické éry jednu z největších výdajových položek státního rozpočtu. Tehdejší situace v armádě byla naprosto jiná, než je tomu dnes. Nejen že existovala povinná vojenská služba, ale hlavně armáda nepodléhala našemu státu, ale přijímala rozkazy ze Sovětského svazu. Tyto rozkazy se týkaly počtu odvedených čerstvě plnoletých mužů, udávaly, jaká má být výbava československé armády, jaké mají být výdaje na armádu, zkrátka celá naše armáda byla v rukou Sovětského svazu. Vojáci fungovali také jako voličská základna pro komunistickou stranu. Tehdejší výdaje státního rozpočtu se tedy odvíjely od příkazů z Moskvy. Většina těchto výdajů podléhala nákupu nového vybavení. Během socialismu tvořily výdaje na armádu 6 % HDP a tvořily tak až 15 % výdajů státního rozpočtu. Pokud bychom se podívali na číselné stavy naší armády během socialismu, tak ročně bylo odvedeno 40-50 tisíc mladých mužů na vojnu. Povinná vojenská služba trvala dva roky a v armádě bylo po většinu tohoto období na 200 000 vojáků a dalších 75 000 lidí pracovalo pro armádu jakožto civilisté.

4.8.1 Výdaje na obranu státu mezi lety 1990-2003

Obrázek 30: Státní výdaje na obranu státu mezi lety 1990-2003 v mld. Kč

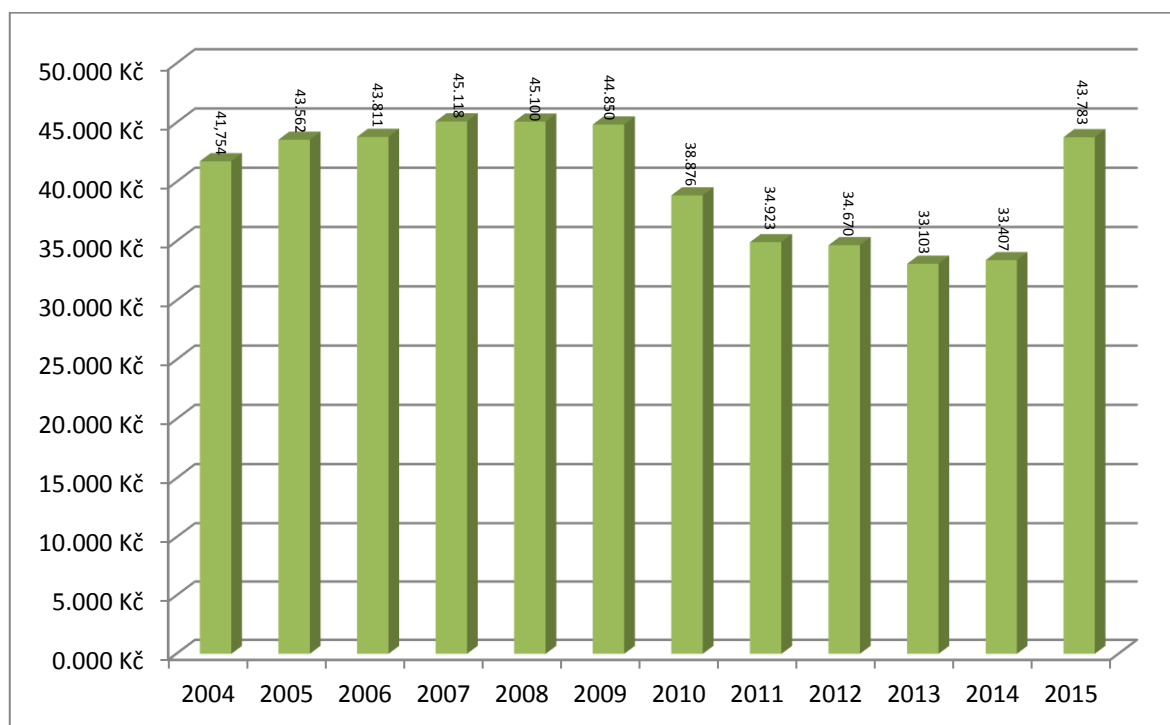

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Po roce 1989 se každoroční počet branců snižoval, i když výdaje na armádu se stále zvyšovaly. Armáda se pomalu ale jistě začala přetvářet na profesionální armádu a s tím byly spojené i výdaje státního rozpočtu. Profesionální armáda potřebuje profesionální vybavení a drtivá většina výdajů šla nejen na platy vojáků, ale hlavně na již zmíněné vybavení. Od roku 1999 se Česká republika stala členem NATO, přičemž výdaje na armádu se tehdy pohybovaly na hranici 2 % HDP. Rok 2003 byl posledním významným rokem přerodu klasické armády na armádu profesionální.

4.8.2 Výdaje na obranu státu mezi lety 2004-2015

Obrázek 31: Výdaje na obranu státu mezi lety 2004-2015 v mld. Kč

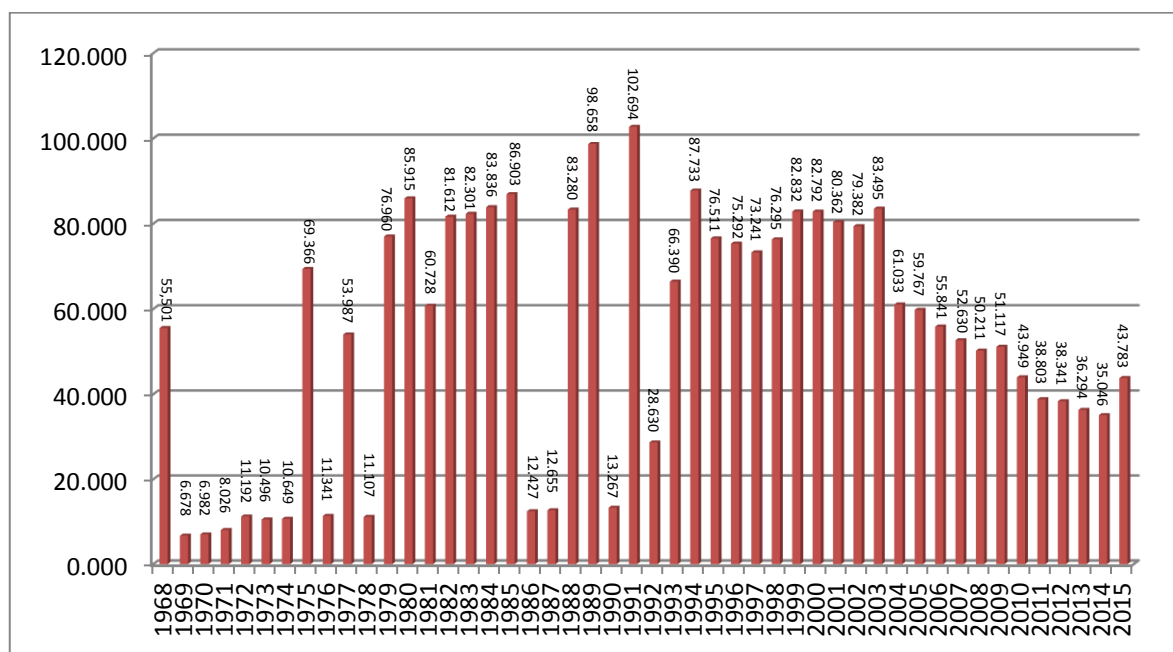

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Rok 2004 byl posledním rokem, kdy byli do armády bráni mladí muži. Téhož roku byla zrušena povinná vojenská služba, přičemž v roce 2004 se jí zúčastnilo pouze 1600 branců. Skončila tak jedna velká etapa české armády. Pokud bychom porovnali dnešní situaci s předchozím režimem, tak dnes má Česká republika k dispozici 21 000 vojáků a dalších 7 500 civilistů, kteří pro ni pracují. Výdajová stránka armády je v současné době na 1 % HDP a podíl výdajů na státním rozpočtu je přibližně 3,5 %. Pokud bychom se na výdaje podívali podrobněji, tak za rok 2015 šlo přibližně 15 mld. Kč ročně na platy vojenskému a civilnímu personálu, 20 mld. Kč jsou výdaje na chod armády a zbytek tvoří zakázky a ostatní výdaje.

4.8.3 Srovnání státních výdajů na obranu země mezi lety 1968-2015

Obrázek 32: Srovnání státních výdajů na obranu země v mld. Kč podle časové hodnoty HDP mezi lety 1968-2015

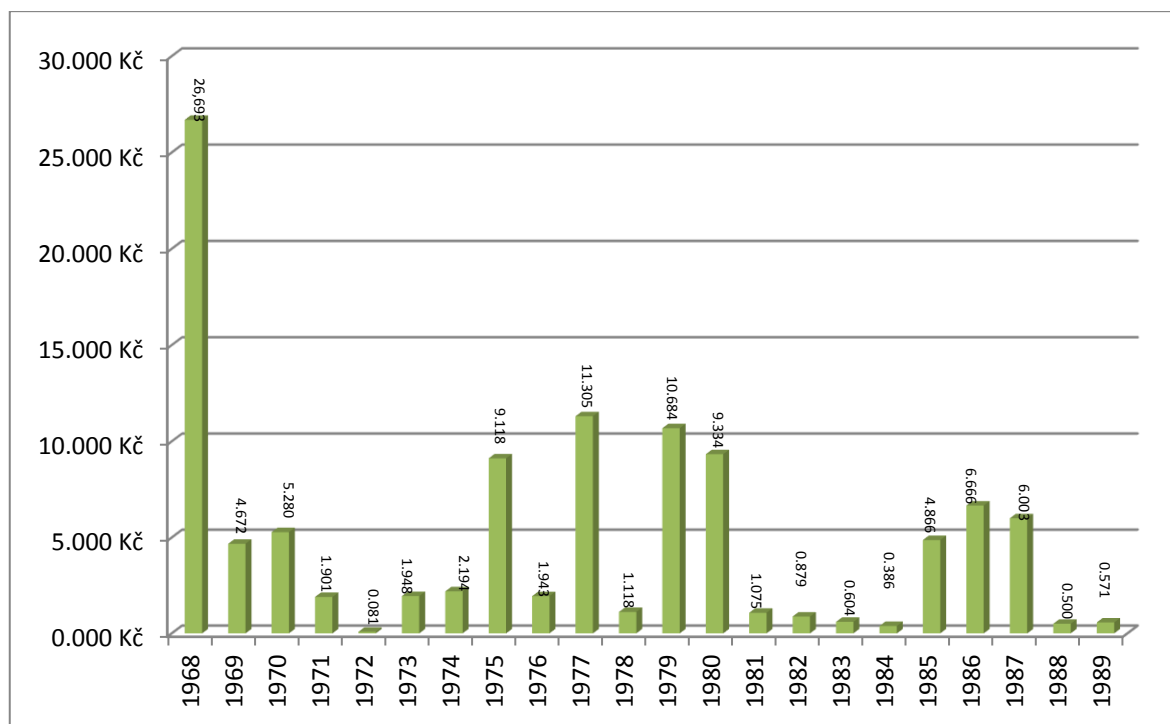

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

V tomto porovnání přepočítaných výdajů státního rozpočtu podle HDP z roku 2015, si můžeme všimnout velkého rozdílu mezi financováním obrany země a armády za socialismu a demokracie. Během socialismu se tyto výdaje řídily nařízením ze Sovětského svazu a v porovnání s dnešními hodnotami jsou obrovské. Tehdejší ekonomika státu na tom rozhodně nebyla tak dobře jako ta dnešní a proto takto obrovské výdaje do armády byly velmi zbytečné. Bohužel jsme byli pod nadvládou Sovětského svazu, a tak jsme tyto výdaje vynakládat museli, ale v tehdejší době bylo mnoho zanedbávaných sektorů, kde by se tyto finance uplatnily daleko lépe. Po roce 1989 výdaje zůstaly na vysoké úrovni, bylo to zapříčiněné hlavně velkou početností vojska, a také technickou obnovou armády České republiky. Vybavení, které tu z dob Sovětského svazu zůstalo, bylo mnohdy ve špatném stavu a zastaralé, a proto byla tato investice nevyhnutelná. Po ukončení povinné vojenské služby a zároveň po vstupu země do EU, lze vypočítat mírné klesání těchto výdajů. Jednak je to zapříčiněno dobou a nedostatkem nových zájemců o službu v armádě, ale také vysokou specializací české armády. Jelikož je Česká republika součástí NATO, tak nemá zapotřebí financovat velkou armádu, ale naopak financuje speciálně vycvičené jednotky, které mohou našim spojencům lépe pomoci, jako je tomu u protichemické jednotky.

4.9 Státní výdaje na infrastrukturu země mezi lety 1968-1989

Obrázek 33: Státní výdaje na infrastrukturu mezi lety 1968-1989 v mld. Kčs

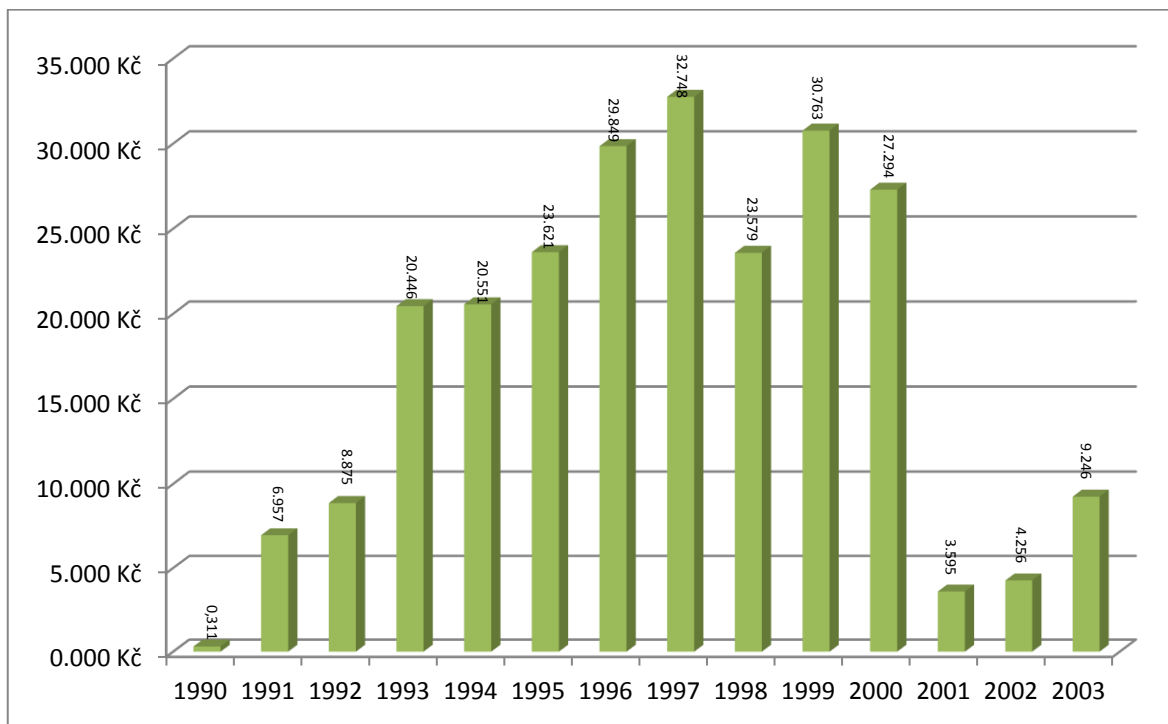

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Podíl infrastruktury na výdajích státního rozpočtu se za socialismu hodně měnil. Ještě v roce 1968 probíhala výstavba v plném proudu. Stavěly se jak hlavní silniční tahy, tak i menší silnice, které tvořily spojnice mezi malými obcemi. Po roce 1968 přišly razantní škrty vládních výdajů, které velmi omezily veškerou výstavbu. Infrastruktura nebyla závislá jen na výdajích, ale také na dostupnosti stavebního materiálu. Stavební materiál začal být v Československé socialistické republice nedostatkovým zbožím, a tak se stalo to, že mnoho projektů se rozestavělo, ale nebylo je jak dokončit. Mnoho staveb a silničních tahů zůstalo rozestavěných po dlouhé roky. Objem vynaložených financí do infrastruktury se zvětšoval jen tehdy, kdy byl dostatek stavebního materiálu. Z tohoto důvodu byly výdaje státního rozpočtu do výstavby infrastruktury nahodilé, bez jakéhokoliv kontinuálního progresu.

4.9.1 Státní výdaje na infrastrukturu mezi lety 1990-2003

Obrázek 34: Státní výdaje na infrastrukturu mez lety 1990-2003 v mld. Kč

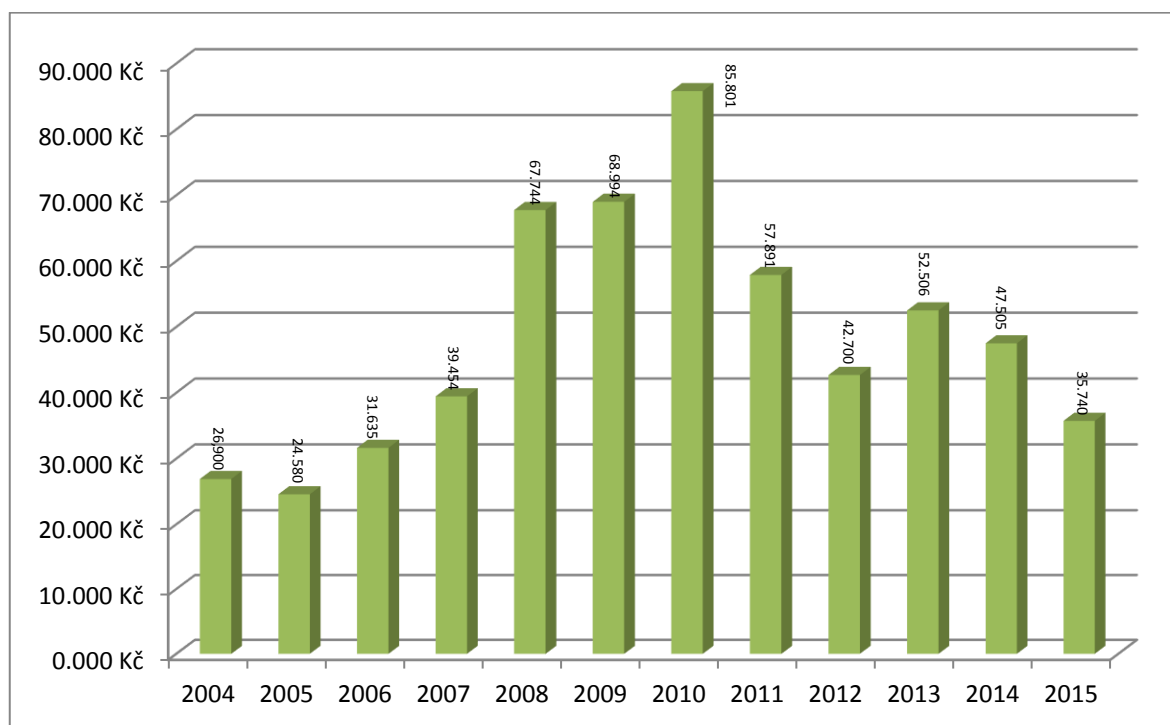

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

Výstavba infrastruktury po roce 1989 byla v čase transformace velmi omezená. Celkové státní výdaje nebyly na vysoké úrovni a byly zapotřebí jinde. Výstavba se rozmohla od roku 1993, kdy výdaje na infrastrukturu dosahovaly 7 % celkových státních výdajů. Tento objem financí pokračoval v různých nuancích až do roku 2000. Během tohoto období se cílilo hlavně na dálniční tahy a na nové železniční tratě, bohužel se často zapomínalo na silnice druhých a třetích tříd, jejichž stav se rapidně horšil. Situaci nepomohla ani skutečnost, že české dálnice patří k těm nejdražším, ale jejich kvalita tomu mnohdy neodpovídá, a tak je zapotřebí dalších financí na jejich pozdější renovace. V roce 2001 nastal výrazný útlum přísunu financí do tohoto sektoru a zároveň se na přelomu tisíciletí začaly objevovat problém spojené s celkovým nedostatečným financování infrastruktury v České republice.

4.9.2 Státní výdaje na infrastrukturu mezi lety 2004-2015

Obrázek 35: Státní výdaje na infrastrukturu mezi lety 2004-2015 v mld. Kč

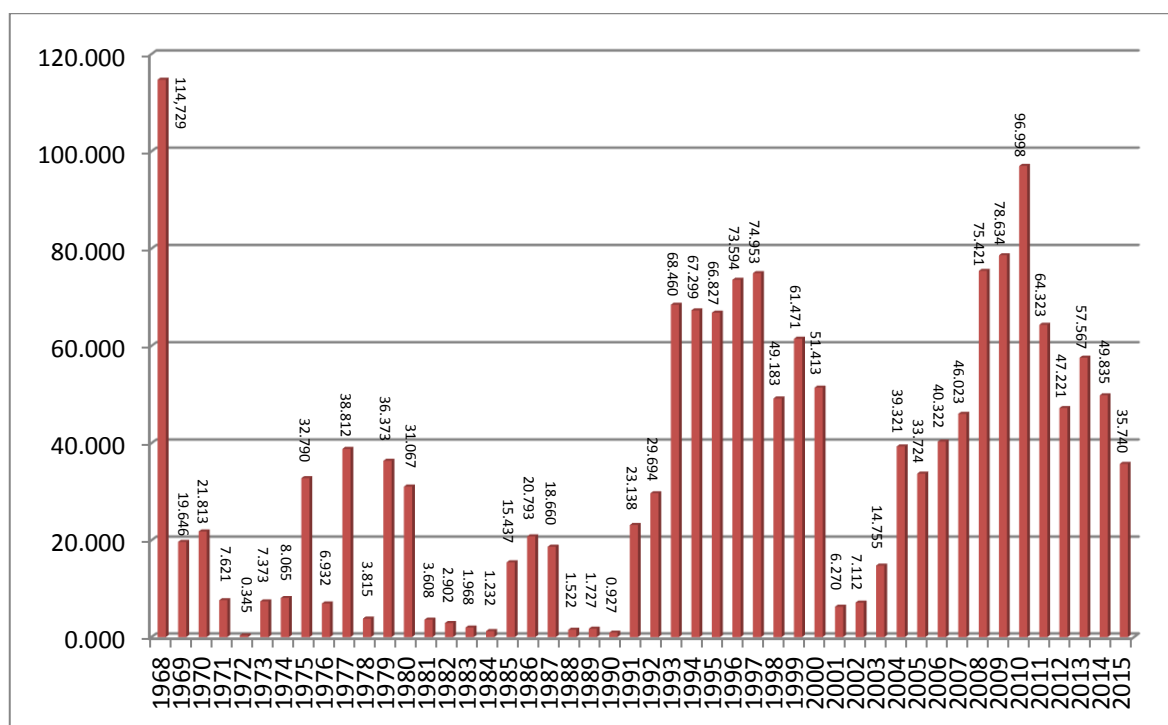

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

V roce 2004 se stále ve státním rozpočtu nenašel dostatek financí na financování oprav a výstavbu nové infrastruktury. Problém, který se začal akumulovat v období po revoluci, po roce 2004 eskaloval. Během celého demokratického období České republiky nebyl resort dopravy a infrastruktury schopný zajistit dostatečné množství financí na opravu všech zchátralých silnic a železnic. Tento pomyslný dluh vůči celkové infrastruktuře stále rostl a v roce 2010 se tento dluh vyšplhal na neuvěřitelnou hranici jednoho bilionu korun. I když v období 2008-2010 byly státní výdaje na infrastrukturu vysoce nadprůměrné, stále ani zdaleka není tento resort schopný pokrýt veškeré závazky, které k samotné infrastruktuře má.

4.9.3 Srovnání státních výdajů na infrastrukturu mezi lety 1968-2015

Obrázek 36: Srovnání státních výdajů na infrastrukturu mezi lety 1968-2015 podle časové hodnoty HDP v mld. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování, data: Ministerstvo financí

V tomto porovnání přepočítaných výdajů podle HDP z roku 2015, lze vypořádat nestálost výdajů státního rozpočtu do infrastruktury. Tyto nerovnoměrné výdaje, které naši zemi sužují po celou zkoumanou dobu, jsou také jednou z příčin zhoršené kvality infrastruktury. Pokud bychom sečetly silniční dopravu, železniční dopravu, říční dopravu a leteckou dopravu, tak je na tom Česká republika, oproti jiným východním státům Evropské unie dobře. Bohužel, i když proti některým zemím jsme napřed, za západem velmi zaostáváme. Nestálost výdajů státního rozpočtu do tohoto sektoru komplikuje jakékoliv dlouhodobé plánování, protože je těžké odhadnout, jak velký bude příspěvek na další roky. Velkým problémem je také korupce spojená s výstavbou, kterou zadává stát. Dálnice i silnice druhých a třetích tříd jsou přepřelaceny, přičemž jejich kvalita mnohdy neodpovídá dané ceně. Pokud bychom měli vybrat jeden resort, který je od revoluce nejvíce problémový a rozhodnutí, která v něm padají, jsou nejvíce diskutovatelná, je to právě resort dopravy a infrastruktury.

5 Výsledky a diskuse

Z výsledků této práce vyplývá, že vliv politické situace v českých zemích na sestavování výdajové stránky státního rozpočtu je značný. Mnoho kapitol státního rozpočtu trpělo během socialismu nedostatkem financí, což mělo za následek nejen špatnou situaci celého hospodářství, ale také nízkou životní úroveň obyvatelstva. Výsledky provedených analýz poukazují na fakt, že centrálně řízené české hospodářství nedokázalo plně využít potenciálu některých sektorů, přičemž výdaje na jednotlivé kapitoly se odvíjely od stavu pětiletých plánů Sovětského svazu, které měly za následek nerovnoměrné financování těchto sektorů v průběhu let. Některé důležité sektory jako zdravotnictví či školství, byly po dlouhé roky státem přehlíženy, zatímco výdaje na armádní sektor se neustále zvyšovaly, přičemž armáda zůstala po celou dobu socialismu nevyužita. Ostatní sektory také trpěly nevyváženým financováním, kvůli kterému nebylo možné provádět dlouhodobé plány, protože se výdaje v příštím roce mohly ztenčit i méně jak na polovinu a veškerá výstavba by byla zastavena, přesně tak je se to odehrávalo při výstavbě infrastruktury. Tato neutišitelná situace nakonec skončila revolucí v roce 1989.

Po sametové revoluci přišlo na řadu mnoho reforem. V ideálním státě by tyto reformy byly velice úspěšné, jako například kuponová privatizace, avšak ve skutečném státě mnoho těchto plánů selhalo, z důvodu chování určitých skupin obyvatelstva. Celkově vzato se transformace ekonomiky ale povedla a už po pouhých dvou letech se česká ekonomika odrazila od svého dna. Financování některých sektorů od konce socialismu je ve srovnání s ostatními členskými státy ukázkové, jedná se především o školství a sociální politiku státu, avšak stále můžeme nalézt sektory, jejichž financování a správa podléhá neustále kritice jak ze strany politiků, tak i běžných občanů. V tomto případě se jedná hlavně o sektory armády a infrastruktury. V těchto sektorech je ještě zapotřebí zapracovat na celkové koncepci a plánování do budoucna, aby se předcházelo omylům z minulosti.

Po vstupu České republiky do Evropské unie nebylo nutné příliš upravovat výdajovou stránku českého státního rozpočtu. Většina výdajů se pohybovala v toleranci Evropské unie již před přistoupením. Mnoho výdajových kapitol, postupem času od konce 20. století, se postupně přibližovalo regulím Evropské unie, a tak po vstupu nebylo nutné tyto výdaje zásadně měnit, ale spíš byla za potřebí jen lehká úprava. Nutno podotknout, že od vstupu České republiky do Evropské unie životní úroveň obyvatelstva velmi vzrostla, což dokazuje nárůst nominálního HDP během posledních deseti let výzkumu.

Během celého sledovaného období, můžeme pozorovat postupný vývoj klasického státu ve stát moderní. Výdaje na zemědělství a průmysl se postupně snižovaly, aby do popředí mohly vstoupit jiné sektory, na kterých dnes stojí mnoho západních států. Životní prostředí a zdravotnictví se velmi zlepšilo, což dokazuje stále vzrůstající průměrná délka života. Životní úroveň obyvatel za posledních 20 let velmi stoupla, není to jen díky Evropské unii, ale především díky dobře zvládnuté transformaci, která položila stabilní základy pro tuto úspěšně hospodařící zemi. Nejzářivější příklad kvalitního a promyšleného vývoje investování státních výdajů lze pozorovat na systému školství, které se během uplynulých dvaceti let dostalo z naprostého dna, v porovnání s ostatními státy Evropy, mezi evropskou špičku.

Vyvstává zde otázka, jak by náš stát dnes vypadal, kdyby se moci nechopili komunisté a neprožili jsme si tak 40 let stagnace a pomalého úpadku.

6 Závěr

Tato diplomová práce pojednávala o souvislostech mezi výdaji státního rozpočtu českých zemí a celkovou politickou a ekonomickou situací státu. Byly posouzeny dopady četných politických rozhodnutí na celkový chod státu během necelých 50 let vývoje českého státu a tento vývoj byl na základě statistických a matematických metod následně porovnán.

V teoretické části práce byl nejprve přiblížen historický vývoj struktury státního rozpočtu a to jak od úplných počátků, tak po změny, které v České republice nastaly na sklonku tisíciletí. Dále byl dopodrobna rozebrán obsah státního rozpočtu, a to jak jeho příjmová stránka, tak i jeho výdajová stránka. Byl objasněn postup sestavování státního rozpočtu a jeho následné schvalování, a také byly popsány teoretické determinanty státního deficitu.

Praktická část se nejprve zabývala analýzou vývoje státních výdajů, během uceleného historického rozvoje našeho státu od roku 1968 až po současnost a byly mezi sebou porovnány tři velmi důležitá období našeho státu. Následně byly zjištěné hodnoty převedeny do dnešní podoby, za pomoci časové hodnoty HDP z roku 2015, a získané výsledky poskytly ucelený vývoj výdajů státního rozpočtu podle cen z již zmiňovaného roku.

Z daných výsledků vyplynulo, že státní rozpočet byl během socialismu velmi ovlivňován politickou situací ve státě i celkovou politickou a ekonomickou situací Sovětského svazu. Porevoluční snahy o transformaci ekonomiky vyústily ve zrod ekonomicky stabilní země, jejíž výdaje jsou využívány s ohledem na budoucnost státu. Po vstupu do Evropské unie se výdaje státního rozpočtu výrazně nezměnily, ba naopak pokračoval pouze pozvolný přerod v moderní státní útvar, a i když byl tento proces zpomalen celosvětovou ekonomickou krizí, lze říci, že jsme tuto krizi bez výrazných dlouhodobých následků překonali a navrátili jsme se na správnou trajektorii k ekonomickému a životnímu růstu.

7 Seznam použitých zdrojů

- Bakeš, a další. 2012.** *Finanční právo*. 6. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012. 978-80-7400-440-7.
- Brunk, Gragory G. 1997.** *Theories of Political Processes*. Westport : Greenwood Publishing Group, 1997. 978-0313-3025-9-6.
- Červenka, M. 2009.** *Soustava veřejných rozpočtů*. 1. vydání. Praha : Leges, 2009. 978-80-81212-11-0.
- Imbeau, Louis M. a Pétry, Francois. 2004.** *Politics, Institutions, and Fiscal Policy*. Lexington : Lexington Books, 2004. 978-0739-107-51-5.
- Jánošíková, P., Mrkývka, P. a Tomažič, I. 2009.** *Finanční a daňové právo*. 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. 978-80-7380-155-7.
- Kohout, P. a Krejdl, A. 2006.** *Průhledný státní rozpočet*. 1. vydání. Praha : Transparency International, 2006. 80-903032-8-5.
- Marková, H. a Boháč, R. 2007.** *Rozpočtové právo*. Praha : C. H. Beck, 2007. 978-80-7179-598-8.
- Myška, M. 1999.** *Celní politika rakosko-uherské monarchie*. Praha : ČMM, 1999.
- Niskanen, William A. 1994.** *Bureaucracy and Public Economics*. 2. vydání. Cheltenham : E. Elgar, 1994. 978-1858-980-41-6.
- Pavlásek, V. a Hejduková, P. 2010.** *Veřejné finance a daně v České republice*. 1. vydání. Plzeň : NAVA, 2010. 978-80-7211-360-6.
- prof. JUDr. Skřejpek, Michal. 1988.** Organizace římské finanční správy za principátu. *AUC-IURIDICA*. Zvláštní, 1988, Sv. I, 2.
- prof. PhDr. Jindra, Zdeněk CSc. a prof. PhDr. Jakuber, Ivan CSc. 2015.** *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. sotletí do konce monarchie*. 1. vydání. Praha : Karolinum, 2015. 978-80-246-2945-2.
- Vencovský, František. 1994.** *Státní finance v historii Československa*. 8. vydání. Praha : Datakonekt, 1994. 0015-1920.
- Veverka, Boguszak a Čapek. 1994.** *Základy teorie práva*. Praha : Codex, 1994. 978-80-9011-859-1.

7.1 Internetové zdroje

<http://www.cevro.cz/cs/193713-historie-ceskoslovenskych-ceskych-statnich-rozpoctu>

<http://ekonomicky-denik.cz/studie-ceskoslovensko-cesko-a-jejich-rozpocty>

7.2 Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Struktura státních příjmů Rakouska-Uherska v letech 1847-1913

Tabulka č. 2: Přehled příjmů a výdajů státního rozpočtu monarchie v letech 1848-1913

7.3 Seznam obrázků

Obrázek 1: Celkové výdaje státních rozpočtů ČSSR 1968-1989 v mld. Kčs.....	55
Obrázek 2: Celkové výdaje státních rozpočtů 1990-2003 v mld. Kč.....	57
Obrázek 3: Celkové výdaje státních rozpočtů 2004-2015 v mld. Kč.....	58
Obrázek 4: Srovnání celkových výdajů státních rozpočtů 1968-2015 v mld. Kč podle časové hodnoty HDP	59
Obrázek 5: Výdaje zemědělství 1968-1989 v mld. Kčs	60
Obrázek 6: Výdaje na zemědělství 1990-2003 v mld. Kč	61
Obrázek 7: Výdaje na zemědělství 2004-2015 v mld. Kč	62
Obrázek 8: Srovnání výdajů zemědělství 1968-2015 v mld. Kč	63
Obrázek 9: Státní výdaje průmyslu 1968-1989 v mld. Kčs.....	64
Obrázek 10: Státní výdaje průmyslu 1990-2003 v mld. Kč	65
Obrázek 11: Státní výdaje průmyslu 2004-2015 v mld. Kč	66
Obrázek 12: Srovnání státních výdajů do průmyslu 1968-2015 v mld. Kč.....	67
Obrázek 13: Státní výdaje na veřejnou správu 1968-1989 v mld. Kčs.....	68
Obrázek 14: Státní výdaje na veřejnou správu 1990-2003 v mld. Kč	69
Obrázek 15: Státní výdaje na veřejnou správu mezi lety 2004-2015 v mld. Kč	70
Obrázek 16: Srovnání výdajů sektoru veřejné správy podle časové hodnoty HDP mezi lety 1968-2015 v mld. Kč	71

Obrázek 17: Státní výdaje do sektoru školství mezi lety 1968-1989 v mld. Kčs.....	72
Obrázek 18: Státní výdaje do sektoru školství mezi lety 1990-2003 v mld. Kč.....	73
Obrázek 19: Státní výdaje do sektoru školství během let 2004-2015 v mld. Kč.....	74
Obrázek 20: Srovnání státních výdajů do sektoru školství mezi lety 1968-2015 v mld. Kč podle časové hodnoty HDP.....	75
Obrázek 21: Státní výdaje do sektoru zdravotnictví mezi lety 1968-1989 v mld. Kčs	76
Obrázek 22: Státní výdaje do zdravotnictví mezi lety 1990-2003 v mld. Kč.....	77
Obrázek 23: Státní výdaje do zdravotnictví mezi lety 2004-2015 v mld. Kč.....	78
Obrázek 24: Srovnání státních výdajů do sektoru zdravotnictví podle časové hodnoty HDP mezi lety 1968-2015 v mld. Kč	79
Obrázek 25: Státní výdaje do sociálního sektoru mezi lety 1968-1989 v mld. Kčs.....	80
Obrázek 26: Státní výdaje na sociální politiku mezi lety 1990-2003 v mld. Kč.....	81
Obrázek 27: Státní výdaje na sociální politiku mezi lety 2004-2015 v mld. Kč	82
Obrázek 28: Srovnání výdajů sociálního sektoru mezi lety 1968-2015 podle časové hodnoty HDP v mld. Kč	83
Obrázek 29: Státní výdaje na obranu země mezi lety 1968-1989 v mld. Kčs.....	84
Obrázek 30: Státní výdaje na obranu státu mezi lety 1990-2003 v mld. Kč	85
Obrázek 31: Výdaje na obranu státu mezi lety 2004-2015 v mld. Kč.....	86
Obrázek 32: Srovnání státních výdajů na obranu země v mld. Kč podle časové hodnoty HDP mezi lety 1968-2015	87
Obrázek 33: Státní výdaje na infrastrukturu mezi lety 1968-1989 v mld. Kčs	88
Obrázek 34: Státní výdaje na infrastrukturu mez lety 1990-2003 v mld. Kč.....	89
Obrázek 35: Státní výdaje na infrastrukturu mezi lety 2004-2015 v mld. Kč.....	90
Obrázek 36: Srovnání státních výdajů na infrastrukturu mezi lety 1968-2015 podle časové hodnoty HDP v mld. Kč	91

8 Přílohy

Tabulka vývoje HDP

Rok	Nominální HDP	Koeficient	Rok	Nominální HDP	Koeficient
1968	1040	4,30	1992	1336	3,35
1969	1063	4,21	1993	1335	3,35
1970	1082	4,13	1994	1365	3,27
1971	1115	4,01	1995	1580	2,83
1972	1050	4,26	1996	1813	2,47
1973	1181	3,78	1997	1953	2,29
1974	1216	3,68	1998	2143	2,09
1975	1243	3,60	1999	2237	2,00
1976	1253	3,57	2000	2373	1,88
1977	1302	3,43	2001	2563	1,74
1978	1310	3,41	2002	2675	1,67
1979	1313	3,40	2003	2801	1,60
1980	1343	3,33	2004	3058	1,46
1981	1332	3,36	2005	3258	1,37
1982	1354	3,30	2006	3507	1,27
1983	1372	3,26	2007	3832	1,17
1984	1401	3,19	2008	4015	1,11
1985	1409	3,17	2009	3922	1,14
1986	1433	3,12	2010	3954	1,13
1987	1438	3,11	2011	4023	1,11
1988	1468	3,04	2012	4042	1,11
1989	1478	3,02	2013	4077	1,10
1990	1500	2,98	2014	4261	1,05
1991	1344	3,33	2015	4470	1

Tabulka vývoje celkových výdajů státního rozpočtu

Rok	Celkové výdaje	Přepočítané hodnoty	Rok	Celkové výdaje	Přepočítané hodnoty
1968	153,900 Kč	661,474	1992	249,865 Kč	836,00
1969	86,711 Kč	364,627	1993	351,398 Kč	1176,59
1970	94,544 Kč	390,584	1994	381,800 Kč	1250,29
1971	90,685 Kč	363,553	1995	411,726 Kč	1164,82
1972	94,406 Kč	401,900	1996	497,641 Kč	1226,95
1973	100,054 Kč	378,697	1997	549,100 Kč	1256,77
1974	103,809 Kč	381,601	1998	536,535 Kč	1119,14
1975	236,065 Kč	848,922	1999	574,112 Kč	1147,20
1976	117,117 Kč	417,808	2000	592,156 Kč	1115,44
1977	156,858 Kč	538,522	2001	636,197 Kč	1109,56
1978	119,269 Kč	406,971	2002	690,399 Kč	1153,68
1979	250,780 Kč	853,760	2003	684,062 Kč	1091,67
1980	256,717 Kč	854,449	2004	699,970 Kč	1023,17
1981	171,083 Kč	574,130	2005	824,830 Kč	1131,67
1982	264,071 Kč	871,785	2006	889,362 Kč	1133,58
1983	277,235 Kč	903,236	2007	965,971 Kč	1126,80
1984	293,977 Kč	937,957	2008	1 044,099 Kč	1162,42
1985	307,491 Kč	975,504	2009	1 131,795 Kč	1289,93
1986	157,659 Kč	491,790	2010	1 055,180 Kč	1192,88
1987	158,067 Kč	491,349	2011	1 074,827 Kč	1194,25
1988	165,060 Kč	502,601	2012	1 084,700 Kč	1199,56
1989	223,640 Kč	676,367	2013	1 090,685 Kč	1195,82
1990	157,304 Kč	468,766	2014	1 128,422 Kč	1183,77
1991	163,557 Kč	543,973	2015	1 118,455 Kč	1118